

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE-FİNANSMAN BİLİM DALI

BİLANÇO MANİPÜLASYONLARI VE VERGİ
KANUNLARI AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME

Fatih YILMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Fehmi KARASİOĞLU

Konya-2019

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE-FİNANSMAN BİLİM DALI

BİLANÇO MANİPÜLASYONLARI VE VERGİ
KANUNLARI AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME

Fatih YILMAZ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Fehmi KARASİOĞLU

Konya-2019

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Fatih YILMAZ
	Numarası	074227032001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İşletme / Muhasebe-Finansman
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tezin Adı	Bilanço Manipülasyonları ve Vergi Kanunları Açısından Bir Değerlendirme

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)
Fatih YILMAZ

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	Fatih YILMAZ
	Numarası	074227032001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İşletme / Muhasebe-Finans
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Fehmi KARASİOĞLU
	Tezin Adı	Bilanço Manipülasyonları ve Vergi Kanunları Açısından Bir Değerlendirme

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan ...“Bilanço Manipülasyonları ve Vergi Kanunları Açısından Bir Değerlendirme”... başlıklı bu çalışma ...15.../...11.../...2019.... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman/Üye	İmza
Prof. Dr. Fehmi KARASİOĞLU	Danışman	
Prof. Dr. Baki YILMAZ	Üye	
Dr. Öğr. Üyesi Namık Kemal ERDEMİR	Üye	

TEŞEKKÜR

Bu tezin hazırlanmasında desteklerini esirgemeyen, yönlendirmeleri ile büyük katkı sağlayan ve emeği geçen öncelikle değerli danışman hocam Sayın Prof. Dr. Fehmi Karasioğlu' na, ayrıca Sayın Prof. Dr. Baki Yılmaz'a ve Sayın Dr. Öğr. Üyesi Namık Kemal Erdemir'e desteklerinden bu süreçte verdikleri desteklerden ötürü çok teşekkür ederim.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Fatih YILMAZ
	Numarası	074227032001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İşletme / Muhasebe-Finansman
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Fehmi KARASİOĞLU
	Tezin Adı	Bilanço Manipülasyonları ve Vergi Kanunları Açısından Bir Değerlendirme

ÖZET

İşletmeler kamuyu aydınlatmak amacıyla finansal bilgilerini dönemler itibariyle finansal raporlarda raporlayıp kamuoyuna sunmaktadırlar. Finansal bilgilerin kamuoyu ile paylaşılması aynı zamanda finansal bilgi kullanıcılarının bir ihtiyacıdır. Finansal bilgi kullanıcıları işletmenin finansal bilgilerine ve finansal raporlarına dayanarak işletme ile ilgili finansal kararlar alırlar. İşletme hakkında alacakları finansal kararların doğru sonuçlar doğurabilmesi için kararlarını alırken kullandıkları finansal bilgilerin de doğru bilgiler olması gerekmektedir. Aksi halde alacakları finansal kararlar yanlış sonuçlar doğuracaktır.

Ancak finansal bilgi kullanıcılarının bu finansal bilgileri ilk elden kendilerinin elde etme ve doğru olup olmadıklarını test etme imkanları yoktur. İşletmeye ait finansal raporlar, yine işletmenin kendisi tarafından hazırlanarak açıklanmaktadır. İşletmeler bilgi kullanıcılarını yönlendirmek ya da farklı finansal amaçları gerçekleştirmek amacıyla muhasebe bilgi sürecinde manipülasyonlar yaparak finansal bilgilerini manipüle edebilirler ve manipüle edilmiş finansal raporları kamuoyuna sunabilirler. Bu çalışmanın amacı işletmenin önemli finansal raporlarından olan bilançoda yapılabilecek manipülasyonları, bu manipülasyonların amaçlarını, yöntemlerini incelemek ve bilanço manipülasyonlarının sonuçlarını değerlendirmektir.

Çalışmada ayrıca manipülasyonlara ilişkin bir örnek uygulama yapılmıştır. Örnek uygulamada öncelikle bir işletmenin bilançosunu olduğundan daha olumlu göstermesine yönelik manipülasyon örnekleri daha sonra ise aynı işletmenin bilançosunu olduğundan daha olumsuz göstermesine yönelik manipülasyon örnekleri muhasebe kayıtları aracılığı ile yapılmıştır. Olumlu ve olumsuz manipülasyonlardan sonra ilk haline göre bilançoda ortaya çıkan değişimlerin işletmenin finansal durumu üzerindeki etkileri karşılaştırılmış ve değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Manipülasyon, Bilanço Manipülasyonu, Manipülasyon Yöntemleri, Manipülasyonların Etkileri

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	Fatih YILMAZ
	Numarası	074227032001
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İşletme / Muhasebe-Finans
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Fehmi KARASİOĞLU
	Tezin İngilizce Adı	Balance Sheet Manipulations and An Evaluation in Terms of Tax Laws

ABSTRACT

In order to enlighten the public, the companies report their financial information in the financial reports and present them to the public. Sharing financial information with the public is also a requirement of financial information users. Financial information users make financial decisions based on the financial information and financial reports of the enterprise. In order for the financial decisions to be taken about the enterprise to have the right results, the financial information they use when making their decisions must be accurate. Otherwise, their financial decisions will have false results.

However, users of financial information do not have the opportunity to obtain this financial information firsthand and test whether they are correct. Financial reports of the entity are prepared and disclosed by the entity itself. Businesses can manipulate their financial information by manipulating the accounting information process in order to guide the users of information or to realize different financial purposes and present the manipulated financial reports to the public. The aim of this study is to examine the manipulations that can be made in the balance sheet, which is one of the important financial reports of the enterprise, the aims and methods of these manipulations and to evaluate the results of the balance sheet manipulations.

In this study, a sample application about manipulations has been made. In the exemplary application, first, manipulation examples to show a company's balance sheet more positively than later, then the manipulation samples to show the balance sheet of the same enterprise more negatively than it was made through accounting records. After the positive and negative manipulations, the effects of the changes in the balance sheet on the financial position of the company are compared and evaluated.

Key words: Balance Sheet, Financial Information, Financial Tables, Manipulation, Tax, Profit Management

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR DİZİNİ.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAMUYU AYDINLATMA ARACI OLARAK KULLANILAN FİNANSAL RAPORLAR

1.1. Kamuyu Aydınlatma	6
1.2. Kamuyu Aydınlatmada Kullanılan Finansal Araçlar.....	7
1.2.1. Bilanço.....	7
1.2.2. Gelir Tablosu	8
1.2.3. Nakit Akım Tablosu.....	8
1.2.4. Özkaynak Değişim Tablosu.....	9
1.2.5. Dipnotlar ve Açıklamalar.....	9
1.3. Ülkemizde Kullanılan Finansal Raporların Kullanılma, Açıklama Süreç ve Özellikleri	9
1.3.1. Hâkim Ortaklar ve Yöneticiler.....	11
1.3.2. Yatırımcılar	11
1.3.3. Müşteriler	12
1.3.4. Çalışanlar.....	12
1.3.5. Borç Verenler (Kreditörler).....	12

1.3.6. Tedarikçiler	13
1.3.7. Devlet.....	13
1.3.8. Toplum.....	14
1.3.9. Akademisyen ve Araştırmacılar.....	14
1.4. Finansal Bilgi ve Finansal Bilginin Genel Özellikleri	15
1.4.1. Finansal Bilgi Kavramı	15
1.4.2. Finansal Bilginin Genel Özellikleri.....	16
1.4.2.1. Anlaşılabilirlik.....	16
1.4.2.2. İhtiyaca Uygunluk.....	17
1.4.2.3. Güvenilirlik.....	17
1.4.2.4. Zamanlılık.....	17
1.4.2.5. Tarafsızlık	18
1.4.2.6. Karşılaştırılabilirlik.....	19

İKİNCİ BÖLÜM

BİLANÇO DÜZENLEMELERDE MANİPÜLATİF İŞLEMLER VE VERGİ KANUNLARI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. Bilanço Manipülasyonu.....	20
2.2. Bilanço Manipülasyonunun Amaçları.....	23
2.2.1. Hisse Senedi Fiyatlarını Etkilemek	28
2.2.2. Borç Sözleşmesi Koşullarının Karşılanması	30
2.2.3. Yöneticilerin Ücret ve Primlerini Manipüle Etmek	31
2.2.4. Politik ya da Yasal Düzenlemelerden Kaynaklanan Maliyetlerin Azaltılması	32
2.2.5. Halka Arz veya Sermaye Artırımı Suretiyle Sağlanacak Fon Tutarını Artırmak	34
2.2.6. İçerden Öğrenenlerin Ticareti.....	34
2.2.7. Ödenecek Vergi Tutarını Azaltmak.....	36
2.2.8. Şirket Performansının Gelecekte Daha İyi Görünmesini Sağlamak.....	37
2.2.9. Karı İstikrarlı Hale Getirmek.....	37
2.2.10 Şirketlerin Ele Geçirilme Maliyetlerini Düşürmek.....	38
2.3. Bilanço Manipülasyonunun Yöntemleri	38

2.3.1. Kâr Yönetimi	38
2.3.2. Kârın İstikrarlı Hale Getirilmesi	43
2.3.3. Büyük Temizlik Muhasebesi	44
2.3.4. Agresif Muhasebe	46
2.3.5. Yaratıcı Muhasebe	47
2.3.6. Finansal Hile	51
2.4. Bilanço Manipülasyonlarının Tahminine İlişkin Modeller	56
2.4.1. Healy Modeli	57
2.4.2. De Angelo Modeli	58
2.4.3. Jones Modeli	59
2.4.4. Düzeltilmiş Jones Modeli	60
2.4.5. Endüstri Modeli	61
2.4.6. Beneish Modeli	62
2.4.7. Spathis Modeli	65
2.5. Manipülatif İşlemlerin Vergi Kanunları Açısından Değerlendirilmesi	66

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİLANÇO MANİPÜLASYONUNA İLİŞKİN ÖRNEK UYGULAMA VE SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. Manipülatif İşlemlere İlişkin Örnek Uygulama	77
3.1.1. ABC İşletmesinin Dönem Sonu İtibariyle Gerçek Finansal Durumu	78
3.1.2. ABC İşletmesinin Bilanço ve Gelir Tablosunu Olduğundan Daha Olumlu Göstermesine Yönelik Manipülatif İşlemler	82
3.1.2.1. Kâr Yönetimi Yöntemine Göre Olumlu Manipülatif İşlemler	82
3.1.2.2. Kârın İstikrarlı Hâle Getirilmesi Yöntemine Göre Olumlu Manipülatif İşlemler	86
3.1.2.3. Agresif Muhasebe Yöntemine Göre Olumlu Manipülatif İşlemler	88
3.1.2.4. Yaratıcı Muhasebe Yöntemine Göre Olumlu Manipülatif İşlemler	90
3.1.2.5. Finansal Hile Yöntemine Göre Olumlu Manipülatif İşlemler	95

3.1.3. ABC İşletmesinin Bilanço ve Gelir Tablosunu Olduğundan Daha Olumsuz Göstermesine Yönelik Manipülatif İşlemler	107
3.1.3.1. Kâr Yönetimi Yöntemine Göre Olumsuz Manipülatif İşlemler.....	107
3.1.3.2. Kârın İstikrarlı Hâle Getirilmesi Yöntemine Göre Olumsuz Manipülatif İşlemler.....	109
3.1.3.3. Büyük Temizlik Muhasebesi Yöntemine Göre Olumsuz Manipülatif İşlemler.....	112
3.1.3.4. Agresif Muhasebe Yöntemine Göre Olumsuz Manipülatif İşlemler.....	113
3.1.3.5. Yaratıcı Muhasebe Yöntemine Göre Olumsuz Manipülatif İşlemler.....	114
3.1.3.6. Finansal Hile Yöntemine Göre Olumsuz Manipülatif İşlemler.....	115
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	126
KAYNAKÇA.....	131

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 2.1. Finansal Bilgi Manipülasyonunun Amaçları ve Edinilen Kazanımlar	26
Tablo 2.2. Kâr Yönetiminde Koşullar ve Teşvik Edici Unsurlar	40
Tablo 2.3. Hile ve Kâr Yönetimi Arasındaki Farklılıklar	41
Tablo 2.4. Yaratıcı Muhasebe İçin Fırsatlar ve Çözüm Yolları	49
Tablo 2.5. Muhasebe Manipülasyonları-Muhasebe Bilgi Kalitesi İlişkisi	55
Tablo 3.1. ABC İşletmesi 31/12/2019 tarihli Gerçek Durumunu Gösteren Dönem Sonu Bilançosu.....	79
Tablo 3.2. ABC İşletmesi 01/01/2019 – 31/12/2019 Dönemi Gerçek Finansal Performansını Gösteren Gelir Tablosu	81
Tablo 3.3. ABC İşletmesi 31/12/2019 tarihli Olumlu Manipülasyonlar Sonrası Oluşan Dönem Sonu Bilançosu.....	97
Tablo 3.4. ABC İşletmesi 01/01/2019 - 31/12/2019 dönemi Olumlu Manipülasyonlar Sonrası Oluşan Gelir Tablosu	99
Tablo 3.5. ABC İşletmesi Gerçek Bilançosu ile Olumlu Manipülasyonlar Sonrası Oluşan Bilançosunun Karşılaştırılması	101
Tablo 3.6. ABC İşletmesi Gerçek Gelir Tablosu ile Olumlu Yönde Manipüle Edilmiş Gelir Tablosunun Karşılaştırılması	104
Tablo 3.7. Gerçek Finansal Oranlar ile Olumlu Manipülasyonlar Sonrası Finansal Oranların Karşılaştırılması	105
Tablo 3.8. ABC İşletmesi 31/12/2019 tarihli Olumsuz Manipülasyonlar Sonrası Oluşan Dönem Sonu Bilançosu.....	116
Tablo 3.9. ABC İşletmesi 01/01/2019 - 31/12/2019 Dönemi Olumsuz Manipülasyonlar Sonrası Oluşan Gelir Tablosu	118
Tablo 3.10. ABC İşletmesi Gerçek Bilançosu ile Olumlu Manipülasyonlar ve Olumsuz Manipülasyonlar Sonrası Oluşan Bilançolarının Karşılaştırılması	121
Tablo 3.11. ABC İşletmesi Gerçek Gelir Tablosu ile Olumlu Manipülasyonlar ve Olumsuz Manipülasyonlar Sonrası Oluşan Gelir Tablolarının Karşılaştırılması	124
Tablo 3.12. Gerçek Finansal Oranlar ile Olumlu ve Olumsuz Manipülasyonlar Sonrası Finansal Oranların Karşılaştırılması	125

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 2.1. Finansal Bilgi Manipülasyonu Sonucunda Ortaya Çıkan Refah Transferi 28

KISALTMALAR DİZİNİ

BDS: Bağımsız Denetim Standartları

BİST: Borsa İstanbul

HSPM: Hisse Senedi Piyasasında Manipülasyonlar

GKGMİ: Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri

GVK: Gelir Vergisi Kanunu

KAP: Kamuyu Aydınlatma Platformu

KGK: Kamu Gözetim Kurumu

KVK: Kurumlar Vergisi Kanunu

SEC: Securities and Exchange Commission

SPK: Sermaye Piyasası Kurulu

TFRS: Türkiye Finansal Raporlama Standartları

TMS: Türkiye Muhasebe Standartları

TTK: Türk Ticaret Kanunu

VUK: Vergi Usul Kanunu

GİRİŞ

İşletmeler muhasebe bilgi süreci sonucunda ortaya çıkan ve finansal bilgilerini içeren finansal raporlarını belli dönemler halinde hazırlar ve ilgili tüm taraflara sunarlar. Bu durum işletmenin kendi bilgi ihtiyacından kaynaklandığı kadar kamuyu aydınlatma yükümlülüğünün de bir parçasıdır. Bir toplumda var olan, gelişen ve büyüyen işletmelerin içinde yaşadıkları topluma karşı sorumlulukları bulunmaktadır. Finansal bilgilerini ilgililerle paylaşarak kamuyu aydınlatmaları da bu sorumluluğun bir gereğidir. İşletmenin faaliyet hacmi ve ekonomik büyüklüğü ne kadar artarsa kamuoyuna karşı sorumluluğu ve kamuyu aydınlatma yükümlüğü de o ölçüde artmaktadır. Küçük çapta faaliyet gösteren ve az sayıda ortağı bulunan bir işletme ile çok ortaklı bir şirketin veya halka açık bir anonim ortaklığın kamuoyuna karşı sorumluluğu bir değildir.

Finansal bilgileri ile kamuyu aydınlatma yükümlüğü bulunan işletmeler bu yükümlülüğü yerine getirmek için araç olarak finansal raporlarını kullanırlar. Finansal raporların kamuyu aydınlatma yükümlüğünü tam olarak sağlayabilmesi için genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine ve muhasebe standartlarına uygun olarak hazırlanmış olmaları gerekir. Böylece bu raporlardan yararlanarak finansal karar alan bilgi kullanıcıları finansal kararlarını en doğru bir şekilde ve en rasyonel bir biçimde alabilir. Ancak kamuoyuna sunulan finansal raporlar hazırlanırken belli amaçlar güdülerek, muhasebe kayıtları gerçeğe aykırı bir şekilde manipüle edilmiş ve ortaya gerçek durumu yansıtmayan manipülatif finansal raporlar çıkmış olabilir. İşletmenin finansal durumu hakkında yanıltıcı bilgi veren bu tür finansal raporlar işletme hakkında finansal karar alanların yanlış karar almalarına da neden olur. Finansal raporlar işletmenin finansal durumu hakkında gerçeği yansıtmıyor ise alınan kararlarında verimsiz ve yanlış olması kaçınılmazdır.

Finansal bilgi kullanıcılarının kendilerine sunulan finansal bilgileri doğrudan doğruya kendilerinin temin etme imkanları yoktur. İşletme hakkında bilgi veren finansal raporları yine işletmenin kendisi hazırlayıp kamuoyuna sunmaktadır. Ayrıca bilgi kullanıcılarının bu bilgilerin doğruluğunu test etme imkanları da yoktur.

Finansal raporların işletmenin mevcut durumu hakkında gerçeğe uygun olup olmadığı ve genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığının denetlenmesi amacıyla TTK 'da belli büyüklüğü aşan işletmeler için bağımsız denetim zorunluluğu öngörülmüştür. Ancak bağımsız denetimden geçmiş olması bile finansal raporun gerçek durumu yansıttığı konusunda kesin bilgi vermez. Çünkü bağımsız denetim standartlarına göre bağımsız denetim işletmenin açıkladığı raporların GKGMİ 'ye uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığı konusunda sınırlı bir güvence sağlamaktadır.

Sonuç olarak bağımsız denetimden geçmiş olsa bile bir işletmenin finansal raporları gerçeği yansıtmayabilir ve manipüle edilmiş olabilir. Zira muhasebe sistemi, pek çok farklı duruma uygulanabilirliği sağlamak için alternatifli ve esnek düzenlemeler içerir. Bu esneklik ile finansal piyasalardaki gelişmelere uygun muhasebe standartlarının hazırlanma sürecindeki boşluk veya gecikmeden dolayı ya da açıkça yasal düzenlemelere aykırı uygulamalar gibi pek çok yöntem kullanılarak, işletme yetkilileri tarafından, finansal tablo ve raporlarda yer alan bilgiler manipüle edilebilmekte ve finansal bilgi manipülasyonu ile şirketlerin finansal durumu ve faaliyet sonuçları hakkında ilgililere gerçeğe aykırı bilgi sunulabilmektedir.

Bütün bu bilgiler dikkate alınarak çeşitli yönleri ile bilanço manipülasyonlarını, amaçlarını, yöntemlerini ve etkilerini temel alan tez çalışmamızın birinci bölümünde kamuyu aydınlatma aracı olarak kullanılan finansal raporlar incelenerek işletmelerin kamuyu aydınlatma yükümlüğü üzerinde durulmuş ve ülkemizde kullanılan finansal raporların açıklama, kullanılma süreç ve özellikleri değerlendirilmiştir. Ayrıca bu bölümde finansal bilgi, finansal bilgi kaynakları, finansal bilgi kullanıcıları ve finansal bilginin özelliklerine yer verilmiştir.

İkinci bölümde bilanço düzenlemelerde manipülatif işlemler ele alınmış ve bu kapsamda; bilanço manipülasyonu kavramı, bilanço manipülasyonunun amaçları, nedenleri ve yöntemleri incelenmiştir. Ayrıca literatürde yer alan bilanço manipülasyonunu belirlemeye yönelik tahmin modellerinden bahsedilmiştir. Yine bu bölümde manipülatif işlemler vergi kanunları açısından değerlendirilmiş,

manipülasyon kavramına vergi kanunlarının bakışı incelenerek, muhasebe standartları ile vergi kanunlarının farklı bakış açıları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Tez çalışmasının üçüncü bölümünde bilanço manipülasyonu yöntemleri kullanılarak yapılan manipülasyonlara ilişkin bir örnek uygulama yapılmış ve vergi kanunları ile TMS/TFRS kapsamında değerlendirilmiştir. Bu bölümde örnek bir işletmenin mevcut bilançosu ve gelir tablosundan yola çıkılarak bilançoda aktif-pasif hesaplar ve gelir-gider hesapları üzerinden bilanço manipülasyonu yöntemleri muhasebe kayıtları ile örneklendirilmiş ve manipülasyon sonrası bilançoda nasıl bir değişim olduğu ve ne gibi farklılıkların ortaya çıktığı gösterilmiştir. Aynı şekilde gelir tablosuna etki eden bilanço manipülasyonu örneklerinin gelir tablosunu nasıl etkilediği de incelenmiştir.

Uygulamada örnek bir ticaret işletmesinin mevcut bilançosu ve gelir tablosu üzerinde yapılacak manipülatif kayıtlar iki yönlü olarak uygulanmış olup; öncelikle işletmenin mevcut finansal durumunu olduğundan daha olumlu / daha karlı göstermesine yönelik manipülasyon yöntemleri muhasebe kayıtları ile örneklendirilmiş ve bunların sonucunda bilançoda ve gelir tablosunda ki değişimler gösterilmiş; daha sonra ise aynı işletmenin mevcut finansal durumunu olduğundan daha olumsuz / daha az karlı yada zararlı göstermesine yönelik manipülasyon yöntemleri örnek muhasebe kayıtları yapılarak gösterilmiş ve bilanço ve gelir tablosunda ki ters yönlü değişim ortaya konulmuştur. Örnek uygulamamızda işletmenin gelir tablosunda ortaya çıkan ve dönemin faaliyetlerinin sonucu olan dönem karı veya zararı nihai olarak bilanço hesaplarına devredildiğinden, manipülasyon uygulamaları bilanço manipülasyonu başlığı altında toplanmış dolayısıyla gelir tablosu manipülasyonları kavramına başlıkta ayrıca yer verilmemiştir.

Sonuç olarak iki farklı manipülasyon amacına göre iki farklı manipüle edilmiş finansal tablolar ortaya çıkartılmış ve bunların işletmenin mevcut ve gerçek finansal durumu ile karşılaştırılması yapılarak manipülasyonların amaçlarına göre finansal

tablolardaki farklı etkileri değerlendirilmiştir. Ayrıca bu bölümde sonuç ve önerilere de yer verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAMUYU AYDINLATMA ARACI OLARAK KULLANILAN FİNANSAL RAPORLAR

İşletmeler bir toplumda sahip veya ortaklarının amaçlarını gerçekleştirdikleri gibi aynı zamanda içinde yaşadıkları topluma da hizmet ederler. Bir işletmenin hayatını devam ettirebilmesi, faaliyet sonuçlarının ve finansal yapısının sürdürülebilir olmasına bağlıdır. Sürdürülebilirliğin sağlanıp sağlanmadığının görülebilmesi içinde işletmenin faaliyet sonuçlarına yani finansal bilgilerine ihtiyaç duyulur. Bu bilgilere işletmenin kendisi ihtiyaç duyduğu kadar diğer bilgi kullanıcıları da ihtiyaç duyar. Çünkü diğer bilgi kullanıcıları da işletme hakkında zaman zaman bazı kararlar alırlar.

Bu ihtiyacın bir gereği olarak muhasebe bilgi sürecinin kaydetme fonksiyonu ile mali nitelikteki parasal olaylarını kaydeden işletmeler, raporlama fonksiyonuna göre de kaydettikleri bu parasal olayları belli dönemlerde özetleyerek rapor haline getirir ve böylece gerçekleşen ticari olayların sonuçlarını görmeye çalışırlar. Eğer belli dönemlerde raporlama yapılmazsa faaliyet sonuçları dönemler itibariyle izlenemeyeceğinden bir süre sonra kaydetme fonksiyonu da işlevsiz hale gelecektir.

Dönemler itibariyle hazırlanarak ortaya konulan bu finansal raporlar ile; işletme faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan gelirler, giderler ve faaliyetin sonucu olan kar ya da zarar görülebilir. Ayrıca yine bu finansal raporlar ile işletmenin varlıklarının, alacaklarının, borçlarının ve diğer kaynaklarının nasıl ve ne şekilde değiştiği de izlenebilir. Ancak yukarıda da bahsedildiği gibi bu finansal raporlar sadece işletmenin kendisi tarafından kullanılmaz. İşletmenin yanı sıra işletmenin finansal bilgilerine ihtiyaç duyan ve bu bilgileri kullanarak finansal karar alan diğer bilgi kullanıcıları tarafından da kullanılır. Kısaca kamuoyu diyebileceğimiz bu bilgi kullanıcıları başta işletmenin kendi ortakları, yöneticileri ve çalışanları olmak üzere iç çevresi olabileceği gibi; tedarikçileri, kreditorler, müşteriler, potansiyel yatırımcılar ve devlet gibi dış çevresi de olabilir. Bu bilgi kullanıcılarının ise

işletmenin finansal bilgilerine, çok azı hariç(ortaklar ve üst yöneticiler gibi), doğrudan kendilerinin ulaşma imkânı bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu bilgileri kullanıcılara işletmenin bizzat kendisinin sağlaması zorunludur. Bu zorunluluk ise işletmenin kamuyu aydınlatma yükümlüğünü ortaya çıkartmaktadır.

1.1. Kamuyu Aydınlatma

Kamuyu aydınlatma yükümlülüğü esas itibariyle işletmenin finansal bilgilerine diğer bilgi kullanıcıları tarafından ihtiyaç duyulması ile ortaya çıkar. Finansal bilgi kullanıcıları tarafından işletme hakkında karar alınması gerekliliği o işletme hakkında bilgiye sahip olmayı da zorunlu kılmaktadır. Bu bakımdan işletmelerin finansal raporlar hazırlarken kamuyu aydınlatmak gibi bir sorumluluğu da bulunmaktadır. Kamuyu aydınlatma yükümlüğü olarak ifade edilen bu sorumluluk işletmeler tarafından hazırlanarak kamuya sunulan finansal raporlar aracılığı ile yerine getirilir.

Özellikle belli sektörlerde faaliyet gösteren işletmeler, hisse senetleri borsada işlem gören halka açık anonim şirketler finansal durum açıklamalarını, finansal raporlarını, bağımsız denetim raporlarını ve şirkette gerçekleşen önemli olayları Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP) 'na göndererek kamuoyu ile paylaşmak zorundadırlar.

Tabi ki bu sorumluluk bütün işletmeler için var olmakla birlikte kamuya açıklanması gereken bilgi hacmi büyük çapta faaliyet gösteren bir işletme ile küçük çapta faaliyet gösteren bir işletme de aynı değildir. Küçük bir işletmede ortak sayısı, müşteri sayısı, satıcı sayısı göreceli olarak büyük bir işletmeye göre daha azdır. Dolayısıyla küçük bir işletmenin kamuoyu ile ilişkileri ve kamuoyuna etkileri büyük bir işletme ile de aynı değildir. Sonuç olarak işletmenin kamuyu aydınlatma yükümlüğü çerçevesinde kamuoyuna sunulacak bilgiler hakkında işletme büyüklüğü ile doğru orantılı bir büyüklükten bahsedebiliriz. İşletme ekonomik olarak büyüdükçe kamuya sunulacak bilgilerde artmaktadır.

1.2. Kamuyu Aydınlatmada Kullanılan Finansal Araçlar

Esas itibariyle finansal bilginin kaynağı finansal raporlar, finansal raporların kaynağı da muhasebedir. Finansal raporlar aynı zamanda kamuyu aydınlatma yükümlülüğünün yerine getirildiği araçlardır. Muhasebe işletmelere ait finansal olayları belirli standartlara ve ilkelere göre kaydeder ve belli dönem sonlarında bu bilgileri özetleyerek finansal raporlar ile ilgili kişilere sunar. Muhasebe tarafından üretilen bu finansal raporlar işletmeye ait finansal bilgilerinde kaynağını oluşturur. Finansal raporlar, işletmeden tüm finansal bilgi kullanıcılarına bilgi akışını sağlayan araçlardır.

“Türkiye Muhasebe Standartları (TMS): Finansal Tabloların Sunuluşu Standardı ’na göre; “Finansal tablolar, işletmenin finansal durumunun ve finansal performansının biçimlendirilmiş sunumudur. Finansal tabloların amacı; işletmenin finansal durumu, finansal performansı ve nakit akışları hakkında geniş bir kullanıcı kitlesine ekonomik kararlar alırken faydalı olacak bilgi sağlamaktır. Finansal tablolar ayrıca, yöneticilerin kendilerine emanet edilen kaynakları nasıl kullandığının sonuçlarını gösterir.” Standarda göre genel amaçlı finansal tablo seti; Bilanço, Gelir Tablosu, Nakit Akış Tablosu, Özkaynak Değişim Tablosu ve Dipnotlar olarak açıklanmıştır.” (Örten, Kaval ve Karapınar, 2007: 16).

1.2.1. Bilanço

Bilanço ya da diğer adıyla finansal durum tablosu, “firmanın belirli bir tarihte sahip olduğu varlıklar ile bu varlıkların sağlandığı kaynakları gösteren finansal bir tablodur.” (Ercan ve Ban, 2005: 21). Tanımdan da anlaşılacağı üzere bilançonun varlıkları ve kaynakları göstermek üzere iki tarafı bulunur. İşletmenin belirli bir tarihteki sahip olduğu varlıkları ne kadar ise o kadarda kaynağı olmak zorundadır. Dolayısıyla işletmenin bilançosunun iki tarafını ifade eden varlıklar ile kaynakları birbirine eşittir.

TMS 1: Finansal Tabloların Sunuluşu Standardı ’na göre bilançonun adı *Finansal Durum Tablosu* olarak değiştirilmiştir. Tablonun adının Finansal Durum

Tablosu olarak değişmesinin nedeni, açıklanan bilginin bir muhasebe çıktısı gibi algılanmasından ziyade işletmenin finansal durumunun açıklandığı bir rapor olarak görülmesi isteğidir. Bu bir anlamda, finansal tabloları muhasebecinin mizandan çıkartacağı bir rakamlar topluluğu olmaktan çıkartmakta, işletmenin içinde bulunduğu ekonomik, mali duruma, likidite, kârın ve nakit kaynaklarının yapısına uygun, şirkete özgün bilgilerin yer aldığı bir rapor haline getirmektedir. Bu yeni düzenleme ile Finansal Durum Tablosu'nun kapsadığı dönemler; cari dönem sonu, önceki dönem sonu ve önceki dönem başı olmak üzere üç döneme çıkarılmıştır. (Örten, Kaval ve Karapınar, 2007: 16).

1.2.2. Gelir Tablosu

Gelir tablosu belirli bir dönemde işletmenin elde ettiği gelirler ile bu gelirleri elde edebilmek için katlanmak zorunda olduğu giderleri ve bunların sonucunda ortaya çıkan kar ya da zararları gösteren tablodur. “Belirli bir dönem içinde bir işletmenin gelirlerini ve giderlerini gösteren bir tablodur.” (Needles ve Powers, 2007: 22).

TMS 1: Finansal Tabloların Sunuluşu Standardı'na göre gelir tablosunun adı Finansal Performans Tablosu olarak değiştirilmiştir. Yeni düzenlemeye göre; bir dönem boyunca elden çıkarılan varlıkların nakit ve alacağa dönüşmüş tutarlarını ifade eden, gerçekleşmiş gelir-gider ile; varlıkların elde tutulması nedeniyle ortaya çıkan, gerçekleşmemiş gelir-giderlerde gelir gider tablosu kapsamına alınmıştır. Bu düzenlemeyle, cari dönem faaliyet sonucu ile elde bulundurulmuş varlıkların değerlemesi sonucunda oluşan nakde dönüşmemiş gelir ve kârlardan oluşan kapsamlı kâr gelir gider tablosunda raporlanarak, işletmenin gelir oluşturabilme potansiyelini göstermek amaçlanmıştır. (Örten, Kaval ve Karapınar, 2007: 30-33).

1.2.3. Nakit Akım Tablosu

Nakit akım tablosu, firmalarda bir yıl içerisindeki nakit hareketlerini gösteren tablo olup, nakdi değerlerdeki değişimlerin ifade edildiği faaliyet dönemi

içinde ortaya çıkan nakit akımlarını, işletme faaliyetlerine ilişkin nakit akımlarını, yatırım faaliyetlerine ilişkin nakit akımlarını ve finansman faaliyetlerine ilişkin nakit akımlarını gösteren bir tablodur. (Ercan ve Ban, 2005: 26).

1.2.4. Özkaynak Değişim Tablosu

Bir şirkete ortakları tarafından belirli bir dönemde yatırılan sermaye tutarları ile bu tutarlarda meydana gelen değişiklikleri gösteren tablodur (Muğan ve Akman, 2005: 258). Öz kaynaklar değişim tablosu, hesap dönemi içerisinde, firmanın öz kaynaklarında meydana gelen değişiklikleri gösteren bir mali tablodur. Bu tablonun hazırlanmasında bilanço ve gelir tablosundaki bilgilerden de yararlanır (Bolak, 2000: 17).

Özkaynak değişim tablosunun da sunuluşuna ilişkin “Tüm Değişimleri İçeren” ve “Ortakların Kendi Başlarına Yaptıkları İşlemler Dışındaki Değişimleri İçeren” tablo olmak üzere iki seçeneğe yer verilmiştir ve bu seçeneklerden hangisinin seçileceği konusunda işletmeler serbest bırakılmıştır. (Örten, Kaval ve Karapınar, 2007: 28).

1.2.5. Dipnotlar ve Açıklamalar

“Finansal tablolarda yer almayan fakat finansal tablo kullanıcıları açısından önemli olan finansal bilgilerin iletildiği, finansal tablo analizlerinin ayrılmaz bir parçasını oluşturan açıklayıcı notlardır.” (Wild, Subramanyam ve Halsey, 2003: 23).

1.3. Ülkemizde Kullanılan Finansal Raporların Kullanılma, Açıklama Süreci ve Özellikleri

İşletmenin finansal bilgileri ve kamuyu aydınlatma yükümlülüğü çerçevesinde hazırladıkları finansal raporlar birçok bilgi kullanıcısı tarafından finansal karar alırken kullanılır. Bilgi kullanıcısının alacağı finansal kararın başarısı karar alırken kullandığı finansal raporların gerçeğe uygun olup olmaması ile yakından ilgilidir. Manipüle edilmiş ve dolayısıyla gerçeği yansıtmayan bir finansal rapora dayanılarak alınan bir finansal kararın hatalı olma ihtimali de yüksektir. İşletmenin kendisi tarafından hazırlanarak kamuoyuna sunulan finansal raporların ve bu raporlardaki

bilgilerin doğru olup olmadığını ise bilgi kullanıcılarının çoğu zaman test etme olanağı yoktur. Bu bakımdan ülkemizde Türk Ticaret Kanunu ile belirli büyüklükleri aşan işletmeler için finansal raporların bağımsız denetimden geçirilmesi zorunlu hale getirilmiştir.

Türk Ticaret Kanunu'nun 398. maddesinin 4. fıkrasında ; "... denetime tabi olacak şirketler Cumhurbaşkanınca belirlenir." denilmiştir. Bu kanun hükmüne göre çıkarılan ve her yıl eşik değerleri yeniden belirlenen Cumhurbaşkanlığı Kararı ile; aktif toplamı, yıllık net satış hasılatı ve çalışan sayısı gibi ölçütlerden en az ikisinin eşik değerlerini art arda iki hesap döneminde aşan tüm şirketlerin bağımsız denetime tabi olacağı belirtilmiştir. (2018/11597 sayılı Bağımsız Denetime Tabi Şirketlerin Belirlenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararı)

Ancak bağımsız denetimden geçmesine rağmen denetlenmiş finansal raporlar da manipüle edilmiş olabilir ve işletme hakkında yanıltıcı bilgi verebilir zira bağımsız denetim finansal raporların gerçeğe uygun olup olmadığı konusunda Türkiye Denetim Standartlarına göre makul bir güvence sağlamaktadır. Çünkü Bağımsız Denetim Standartları BDS 200: Bağımsız Denetçinin Genel Amaçları ve Bağımsız Denetimin Bağımsız Denetim Standartlarına Uygun Olarak Yürütülmesi Standardına göre; "BDS'ler, bir bütün olarak finansal tabloların hata veya hile kaynaklı önemli bir yanlışlık içerip içermediği konusunda denetçinin, vereceği görüşe dayanak oluşturacak makul bir güvence elde etmesini zorunlu kılar. Makul güvence yüksek bir güvence seviyesidir. Denetçi, denetim riskini (finansal tabloların önemli bir yanlışlık içermesine rağmen denetçinin duruma uygun olmayan bir görüş vermesi riski) kabul edilebilir düşük bir seviyeye indirecek yeterli ve uygun denetim kanıtı elde ettiğinde makul güvence sağlamış olur. Ancak denetçinin ulaştığı sonuçları ve görüşünü dayandırdığı çoğu denetim kanıtının kesin olmasından çok ikna edici olmasına sebep olan denetimin yapısal kısıtlamaları sebebiyle, makul güvence mutlak bir güvence seviyesi değildir." (BDS:200)

İşletmenin hazırladığı finansal raporlardan faydalanan bilgi kullanıcıları; hâkim ortaklar ve yöneticiler, yatırımcılar, müşteriler, çalışanlar, borç verenler (kreditörler), tedarikçiler, devlet ve toplumdur.

1.3.1. Hâkim Ortaklar ve Yöneticiler

Mevcut ortaklar sahip oldukları şirketin finansal durumunu ve alacakları kâr payını bilmek isterler bunun için finansal bilgiye ihtiyaç duyarlar. Aynı şekilde yöneticiler de hem şirketin performansını hem kendi performanslarını finansal bilgilere bakarak ölçerler. Böylece alacakları prim ya da zam gibi menfaatlerin belirlenmesinde finansal bilgilerden yararlanılır. Ayrıca “Finansal bilgiyi üreten şirketin yöneticileri ile şirketin hâkim ortakları, bu bilgileri yatırım, üretim, dağıtım, pazarlama vb. şirketle ilgili bütün faaliyetlere ilişkin kararlarda kullanmaktadırlar.” (Küçüksözen, 2004: 22).

1.3.2. Yatırımcılar

Finansal bilgi kullanıcılarının en önemlilerinden birisi yatırımcılardır. Çünkü yatırımcılar işletmeye uygun maliyetli fon sağlarlar. Bankalardan çekilen kredilerde işletme için faiz maliyeti ortaya çıkarken yatırımcılar sayesinde elde edilen fonlarda faiz maliyeti oluşmaz. İşletme kar etmesi halinde yatırımcılara kardan kâr payı öder ama zarar ederse herhangi ödemedede bulunmaz. Ancak bir bankadan kullanılan kredide işletme kar da etse zararda etse faiz ödemek durumundadır. Yatırımcılar bir şirketle ilgili yatırım yapıp yapmama konusunda karar verirken finansal bilgiye ihtiyaç duyarlar. Finansal bilgi bir yatırımcının yatırım kararı alırken ihtiyaç duyduğu vazgeçilmez bir kaynaktır. Aynı zamanda yatırımcılar bir şirketteki yatırımlarına devam edip etmeme ya da yatırımlarını artırıp azaltma gibi alacakları finansal kararlarda da finansal bilgiye ihtiyaç duyarlar. Esas itibariyle bütün yatırımcılar şirket için potansiyel yatırımcı konumundadır.

“Yatırımcılar yatırım yaptıkları şirketin daha çok temettü gelirleri ve hisse senetlerinin piyasa fiyatındaki yükselişleri ile ilgilenirler.” (Needles ve Powers, 2007: 218). Bununla birlikte yatırımcılar veya potansiyel yatırımcılar finansal

bilgileri kullanarak ilgili şirketin gelecekteki kârlılık durumunu hisse senedi fiyatlarının ne düzeyde olabileceğini yatırım analizi yaparak anlamaya çalışırlar. “İşletme yönetimleri ihtiyaç duydukları finansmanı uygun şartlarda temin edebilmek için; kredi verenler ve yatırımcıların ihtiyaç duyduğu finansal bilgileri sunmalıdır.” (Fraser ve Ormiston, 1998: 150–151).

1.3.3. Müşteriler

İşletme ile uzun süreli iş yapan müşteriler iş yaptıkları şirketin devamlılığına ihtiyaç duyarlar ve bu nedenle şirketin finansal durumu ve geleceği hakkında bilgi sahibi olmak isterler. Müşteriler işletmenin mal ve hizmet sattığı kişiler olması sebebiyle işletmenin satış hasılatını sağladığı taraftır. Dolayısıyla işletmenin satışlarını ve bununla birlikte gelirlerini artırması için müşterileri ile ilişkileri çok önemlidir. Müşteriler işletmenin finansal bilgilerinin gerçeği yansıtmadığını düşünürlerse işletme ile iş yapmak istemeyebilirler. Bu durum işletmeden satın aldıkları mal ve hizmetlerin kalitesine olan güvenlerini sarsabilir. Böylece işletmeye olan güvenleri sarsılabilir. Bu da müşteri kaybına ve haliyle satış hacminin azalmasına neden olur.

1.3.4. Çalışanlar

Şirkette çalışanlar şirketin çalışanlarına ücret ödeme kabiliyetlerini ve finansal performansı ile geleceğini görmek isterler. Çalıştıkları şirketin kendilerine olan ücret ve emekli ikramiyesi gibi yükümlülüklerini yerine getirip getiremeyeceğini bilmek isterler. Aynı zamanda çalışanların temsilcisi olan işçi sendikaları şirketin çalışanlarına ne kadar zam verebileceğini bilmek ister.

1.3.5. Borç Verenler (Kreditörler)

İşletmeler zaman zaman faaliyetlerini devam ettirebilmek ve faaliyetlerinin sürekliliğini sağlayabilmek için fon tedarikine ihtiyaç duyarlar. İşletmeler ihtiyaç duyduğu fonları sağlamak içinde bankalardan ya da diğer finans kuruluşlarından yararlanırlar. Ancak işletmeye borç verecek olan kredi kuruluşları için alacakları kararlarda işletmenin finansal raporları büyük rol oynar. Kredi ve borç verenler borç

verdikleri şirketin geri ödeme gücünü, finansal performansını ve sahip olduğu varlıklarını bilmek isterler. Şirketin finansal performansına göre kredi verip vermeme ya da kredi faizini belirleme gibi konularda karar alırlar. Finansal bilgiler kreditorler için oldukça önemli bilgilerdir.

“Şirkete kredi veren mevcut ya da potansiyel banka vb. kurumlar, verdikleri/verecekleri kredilerin anapara ve faiz ödemelerini zamanında alıp alamayacakları ile ilgilidirler. Bu amaçla gerek kredilerin verilmesi ve gerekse yenilenmesi kararlarında, şirketlerin finansal bilgilerini esas alırlar. Finansal bilgilere ulaşma düzeyleri ise sınırlıdır.” (Küçüksözen, 2004: 23)

1.3.6. Tedarikçiler

Tedarikçiler işletmeye genellikle satmak veya üretim yapmak üzere ihtiyaç duyduğu ticari mal, hammadde gibi ürünleri sağlayan firmalardır. İşletmenin piyasada çoğu zaman vadeli ya da kredili mal tedarik etmesine imkân sağlayan tedarikçiler için bir anlamda borç verdikleri işletmelerin finansal bilgileri oldukça önemlidir.

“Şirketlerin faaliyetleri için gereksindikleri hammadde, ilk madde malzeme, yarı mamul ve mamulleri temin ettikleri tedarikçiler, şirketlere çoğu zaman, vadeli satış olarak gerçekleşen ve cari hesap şeklinde işleyen bir kredi mekanizması sağlarlar. Dolayısıyla tedarikçiler, sağlanacak kredinin tutar ve vadesini (vadeli satış tutarı ile vadeleri) ve şirketle ticari ilişkiye başlama, sürdürme ya da sona erdirmeye kararlarını verirken, şirketin faaliyetlerinin sürekliliği, finansal durumu ve faaliyet sonuçları ile ilgili bilgilere ihtiyaç duymaktadırlar. Bu amaçla şirket hakkındaki finansal bilgileri izlemek durumunda olan tedarikçilerin, bilgiye ulaşma düzeyleri sınırlıdır.” (Küçüksözen, 2004: 23-24).

1.3.7. Devlet

“Hükümetler mikro ve makro ekonomik planlama yapmak için gerekli finansal bilgileri elde etmek isterler. Vergi otoriteleri de vergi hesaplarının doğru bir şekilde yapılabilmesi ile ilgili finansal bilgilere ihtiyaç duyarlar.” (Arı, 2007: 84).

“Hükümet ve düzenleyici otoriteler esas itibariyle bir ekonomideki kaynakların etkin bir şekilde kullanılması amacı çerçevesinde şirketlerin faaliyetleri ile ilgilirlirler. Ayrıca, bazı şirketlerin (finansal kurumlar vb.) faaliyetlerinin düzenlenmesi, yetkilendirilmeleri, vergi alacağının ve vergi politikasının belirlenmesi, milli gelir ve diğer istatistiki bilgilerin derlenmesi gibi nedenlerle hükümet ve düzenleyici otoriteler şirketlerin finansal bilgilerini kullanırlar.” (Küçüksözen, 2004: 24).

Bunların yanı sıra Devlet; istatistiksel veriler toplamak, istihdamı denetlemek, yatırımcıları korumak ve vergi gelirlerinin düzen ve devamlılığını sağlamak gibi sebeplerle işletmelerin finansal bilgilerinden yararlanır. Sonuç olarak devlet otoritesi hem makro düzeyde ekonomi politikalarını planlamak finansal bilgilere ihtiyaç duyar.

1.3.8. Toplum

Şirketler içinde buldukları toplumu etkilerler. Bir yandan topluma mal ve hizmet üretirken diğer taraftan aynı toplumun büyük bir müşterisi konumundadırlar. Bunun yanı sıra toplumda yaşayan bireylere istihdam sağlayarak onlara ekonomik refah sağlarlar. Dolayısıyla şirketler içinde yaşadıkları toplum ile yakın ilişki içindedirler ve topluma karşı sorumlulukları vardır. Zira kendileri topluma fayda sağlarken toplumdan da müşteri ve insan kaynağı olarak yararlanırlar. Topluma karşı sorumluluklarından bir tanesi de finansal bilgilerini kullanıcılara doğru bir şekilde sunmasıdır.

1.3.9. Akademisyen ve Araştırmacılar

Akademisyenler ve araştırmacılar da işletmelerin finansal bilgilerinden yararlanarak mesleki faaliyetlerini gerçekleştirirler. İşletmelerin kamuoyuna sunduğu finansal raporlar akademisyenler tarafından bilimsel araştırmalarda, akademik makalelerde, tebliğlerde ve incelemelerde kullanılabilir. Bu bilgilerden yararlanarak karşılaştırmalı analizler ve yorumlar yapılarak diğer bilgi kullanıcılarının istifadesine sunulabilir.

Yukarıda sayılanlar dışında, işletmenin büyüklüğüne, faaliyet gösterdiği sektöre ve faaliyet alanının yerel, ulusal ya da uluslararası olmasına bağlı olarak; rakipler, ticari organizasyonlar ve uluslararası kuruluşlar da işletmeler hakkındaki finansal bilgilerden yararlanmaktadırlar.

1.4. Finansal Bilgi ve Finansal Bilginin Genel Özellikleri

1.4.1. Finansal Bilgi Kavramı

Günümüzde bilgi, davranışlarımıza ve alacağımız kararlara kaynaklık eden çok önemli bir araçtır. “Finansal bilgiyi ise; bir şirketin muhasebe ve dış raporlama sistemi tarafından üretilen, şirketin finansal durum, faaliyet ve faaliyet sonuçları ile ilgili, para ile ifade edilen ve bağımsız denetimden geçirilerek ilgililere finansal tablo ve raporlar ile özel durum açıklaması şeklinde sunulan bilgi olarak tanımlamak mümkündür.” (Küçüksözen, 2004: 14).

Muhasebe süreci sonunda ortaya çıkan bilgiye muhasebe bilgisi ya da finansal bilgi denilebilir. “Finansal bilgi; muhasebe süreci sonunda finansal tablolarda özetlenen enformasyonun karşılaştırılması, yorumlanması sonucu ulaşılan inanç ve yargılardır.” (Bayırlı, 2006: 7).

“Finansal bilgi, hakkında bilgi sağladığı şirket ile ilgili olarak, bir taraftan bu şirketle ilgilenenlere, diğer taraftan şirket yönetimine bilgi sağlamaktadır. Bu bilgiler gerek şirket yönetiminin yatırım kararlarında gerekse şirketle ilgilenenlerin bu şirketle ilgili kararlarında etkili olmaktadır. Alınan bu kararlar esas itibariyle bir ekonomideki kaynakların tahsisi ile ilgili kararlardır.” (Küçüksözen ve Küçükkocaoglu, 2005: 4).

Ancak bu bilgi ile işletme hakkında doğru değerlendirme yapılabilmesi için bilginin belirli özelliklerinin olması gerekir. Her şeyden önce sunulan finansal bilgi gerçeğe uygun olmalıdır. Yine bu bilgi şeffaf, tarafsız, karşılaştırılabilir, zamanlı, anlaşılabilir, ihtiyaca uygun ve güvenilir olmalıdır. Finansal bilgi; “finansal bilgi kullanıcılarının karar almalarında onlara yardımcı olan kararlarına yön veren ve muhasebe verileri sonucunda üretilen finansal tablolarla ortaya çıkan bilgi olarak

tanımlanabilir. Bu açıdan bakıldığında finansal bilginin kaynağı finansal raporlar ve bu raporların kaynağı da muhasebe sürecidir. İşletmelerde, yatırım kararlarında gereksinim duyulan bilgiyi; tam, doğru ve zamanında sağlayabilecek ve güvenli bir yatırım ortamının gelişmesine katkısı olabilecek kalitede bir muhasebe sürecinin varlığı uluslararası sermaye hareketlerinden pay alabilmenin önemli bir aracı olmuştur.” (Yörük ve Doğan, 2009:9)

1.4.2. Finansal Bilginin Genel Özellikleri

Kamuoyuna sunulan finansal bilgilerin bilgi kullanıcılarının ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için bir dizi özelliklere sahip olmaları beklenir. “Kamuya açıklanan finansal bilgiler belirli şekillerde ve standartlarda hazırlanmaktadır. Bir şirketle ilgili finansal bilgiye dönüşen olay ya da faaliyetin gerçekleşmesinden finansal tablo, rapor ya da özel durum açıklamasında yer almasına kadar izlenmesi gereken ilke ve esaslar muhasebe ve raporlama standartları tarafından belirlenmektedir. (Küçüksözen, 2004: 13). Finansal bilginin sahip olması beklenen bazı özellikleri aşağıda açıklanmıştır;

1.4.2.1. Anlaşılabilirlik

“Bildirim araçları ile sunulan bilgilerin kullanıcılara yararlı olabilmesi için anlaşılabilir olması gerekir. İlgili kullanıcıların önemli bir kısmının genel yapısının heterojen olması nedeniyle bu bilgilerden yararlanma derecelerinde farklılıklar olacaktır. Bu nedenle bilgilerin belirli esaslar dahilinde standardize edilmesi, yani ne tür bilgilerin hangi unsurları bünyesinde toplayacağına ilişkin çalışmaların gündeme getirilmesi gerekmektedir.” (Karasioğlu ve Taner, 1998: 134).

“Yatırımcıya sunulan finansal bilgilerin anlaşılabilir olması gerekmektedir. Yatırımcılar, finansal bilgilerin teknik kısımlarına veya finans literatürüne aşina olmayabilirler. Bu konuda kriter yatırımcının sunulan bilgileri kavrayabilmesi, bilgi sunuş tarzının kendisinin anlayabileceği açıklıkta olmasıdır.” (Bilge ve Çeliktaş, 2005: 2).

1.4.2.2. İhtiyaca Uygunluk

“Kullanıcıların kararlarında bir fark yaratma kapasitesine sahip olan, kullanıcıların işletmenin geçmiş, şu an veya geleceği hakkında değerlendirmelerde bulunabilmelerine yardımcı olan bilgi, ihtiyaca uygun bilgidir. Örneğin, bir işletmenin nakit sağlama gücünü değerlendirebilmek için, cari finansal durumu, geçmişteki performansı ve nakit akışı hakkındaki bilgiler kullanıcıların ihtiyacına uygun olan bilgilerdir.” (Akbulut, 2001).

“Sunulacak bilginin yatırımcıyı ayrıntıya boğacak her türlü bilgi değil, yatırım kararını etkileyebilecek öneme sahip bilgi olması gerekmektedir” (Bilge ve Çeliktaş, 2005: 2).

1.4.2.3. Güvenilirlik

Finansal bilginin objektif bir şekilde bütün yatırımcıların hizmetine sunulmasıdır. Yatırımcıya maksimum seviyede güvenilir finansal bilgi sunulması esastır. Yatırımcıya sağlanacak finansal bilgilerin güvenilir olması, yatırımcıların isabetli karar almalarına yardımcı olacaktır. Piyasada “güven” unsurunun olması piyasada etkinlik ve istikrar sağlayarak fon arz ve talebini kolaylaştırır.

1.4.2.4. Zamanlılık

Finansal bilgilerin açıklanması sürecinde zamanlılık kavramı da son derece önemlidir. Finansal bilgilerin işletme yöneticisine tarihi bilgi formunda olmasının yanı sıra, yatırımcı için ileriye dönük kararların alınmasında katkıda bulunacağı açıktır.

Sermaye piyasaları ve araçlarında meydana gelen gelişme ve değişiklikler hakkında yatırımcının devamlı şekilde bilgilendirilmesi gerekmektedir. Yatırımcı edindiği yeni bilgilere göre yatırım kararını yönlendirmek ister. Bilginin değerini kaybetmemesi bakımından “mümkün olan en kısa sürede” yatırımcıya duyurulması gerekmektedir. Bütün yatırımcıların aynı derecede ve eş zamanda bilgilendirilmesini sağlamak piyasada fırsat eşitliği sağlayacaktır. Bilginin bu şekilde kamuya

açıklanması, yatırımcılar ve satıcılar için bir “bilgi eşitliği” sağlayacaktır. “Etkin bir piyasada, kamuoyunca bilinen, piyasayı oluşturan unsurların değerlendirilmesine sunulmuş bilgi fiyatlara yansiyarak adaletsiz kazanç sağlamayı önleyecektir. Yatırımcı bu şekilde diğer firmalara karşı yatırım kıyaslaması yapma fırsatı elde edebilecektir.” (Bilge ve Çeliktaş, 2005: 2).

Bilgilerin hakkaniyet ölçülerine uygun olmaksızın kullanımı yatırımcılar açısından ve sermaye piyasasının güvenilirliği bakımından sakıncalar ortaya koymaktadır. Bu nedenle finansal bilgilerin, zamanında taraflara aynı bilgi anında sunulması kriterine özellikle dikkat edilmesi gerekmektedir. (Karasioğlu, 1998: 120).

“Zamanında raporlama yapılmasının faydası ile bilginin gerçeğe uygun sunulması arasında denge sağlanması bir gerekliliktir. Zamanında sunum, bilginin, bilgi kullanıcıları açısından kararlarını etkileyebileceği zamanda mevcut olmasıdır. Aynı zamanda, muhasebe bilgisinin zamanlılığı, bilgi kullanıcıları tarafından verilecek karardan önce, ilgili bilginin kullanılabilir durumda olmasını ifade etmektedir. Bu sebeple, muhasebe bilgisinin, ekonomik kararlar alınmasında etkili olacak şekilde hazırlanması ve sunulması esastır. Muhasebe bilgisinin sık aralıklar ile bilgi kullanıcılarına sunulması, bilginin zamanlılığını güçlendirmektedir (Spiceland ve diğerleri 2011, 24)” (Alkan, 2018: 833)

1.4.2.5. Tarafsızlık

Finansal raporların bazı ilgililerin isteklerine uygun hazırlanamamasını vurgulamaktadır. Muhasebe birimi işletmede yaşanan finansal nitelikteki olayları tarafsız olarak kamuya aktarmalıdır. Bütün kullanıcılar sunulan finansal bilgiden eşit seviyede yararlanmalı ve finansal bilgiler bir kısım kullanıcıların menfaatine hizmet etmemelidir. Aksine bir durum tarafsızlığı ihlal edecektir. Tarafsızlık aynı zamanda muhasebenin temel kavramlarından tarafsızlık ve belgelendirme kavramı ile de ilgilidir. Tarafsızlık ve belgelendirme kavramına göre de muhasebe uygulayıcıları muhasebenin her aşamasında tarafsız davranmalı, kendisinin,

işverenin ya da çıkar gruplarının lehine hareket etmemelidir. Aynı şekilde kaydettiği bütün işlemleri usulüne uygun ve objektif belgelerle belgelendirmelidir.

1.4.2.6. Karşılaştırılabilirlik

Finansal bilgilerinin sahip olması gereken özelliklerden bir diğeri de karşılaştırılabilir olmasıdır. Finansal bilginin karşılaştırılabilir olma özelliğine sahip olması; işletmenin sunduğu finansal bilgilerin, farklı zamanlarda ve farklı işletmeler tarafından sunulan finansal bilgilerle karşılaştırılabilir olmasını ifade etmektedir. Bunu sağlamak ise, işlem ve olayların kayıttan raporlamaya kadar olan süreç boyunca, benzer işlemlerin benzer şekilde muhasebeleştirilmesi yani aynı standartlara göre hazırlanması ile mümkündür. Karşılaştırılabilirlik aynı zamanda muhasebenin dönemsellik kavramı ile de ilgilidir. Örneğin farklı dönemlerin faaliyet sonuçlarının birbiri ile karşılaştırılabilmesi için gelir ve giderlerinin dönemler itibarıyla ilgili oldukları dönemde muhasebeleştirilmiş olmaları gerekmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

BİLANÇO DÜZENLEMELERDE MANİPÜLATİF İŞLEMLER VE VERGİ KANUNLARI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bilanço ya da diğer adıyla Finansal Durum Tablosu işletmenin mevcut durumu, varlıkları alacakları, borçları ve sermayesi hakkında bilgiler veren bir finansal rapordur. Esas itibarıyla işletmenin kendisi tarafından hazırlanan ve ilgilere sunulan bu raporun doğruluğundan işletmenin kendisi sorumludur. Dönem sonu bilançosu bir dönem boyunca bilanço hesaplarında yapılan kayıtların sonucu olarak ortaya çıkar ve dönem başına göre işletmenin finansal durumunda ki değişimleri görmemizi sağlar. Ancak dönem sonunda ortaya çıkan bilançonun işletmenin finansal durumunu gerçeğe uygun olarak yansıtabilmesi için bilanço ortaya çıkartan muhasebe kayıtlarının Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine ve muhasebe standartlarına uygun olarak yapılmış olması gerekmektedir. Muhasebe kayıtları manipülasyon amacına uygun olarak yapılır ve bilanço manipülatif bir amaçla hazırlanırsa ortaya işletmenin finansal durumu hakkında gerçeği yansıtmaktan uzak bir bilanço çıkacaktır. Bu bölümde bilanço manipülasyonu kavramına yer verilerek bilanço manipülasyonunun amaçları, nedenleri ve yöntemleri incelenecektir. Ayrıca manipülatif hareketlerin vergi kanunları açısından karşılığı ve manipülasyona karşı öngörülen hususlar vergi kanunları kapsamında değerlendirilecektir.

2.1. Bilanço Manipülasyonu

Manipülasyon kavramı Türk Dil Kurumuna göre; İnsanları kendi bilgileri dışında veya istemedikleri hâlde etkileme veya yönlendirme; Seçme, ekleme ve çıkarma yoluyla bilgileri değiştirme; Varlıkları yapıcı, açıklayıcı ve yararlı bir biçimde kullanma işi anlamlarına gelmektedir.

Manipülasyon, “birilerini, istendiği gibi düşünmeleri ya da istendiği gibi yapmaları için etkilemektir.” (Oxford, 2006: 446).

Finansal bilgi manipölasyonu ise Şirket yönetiminin ya da yöneticilerinin finansal tablolarını hazırladıkları muhasebe ve raporlama standartlarında yer alan yoruma açık konuların değerlendirmelerinde, seçimlik politikaların yorumlanmasında, ya da yeterli yönlendirmeye açık olmayan noktalardaki açıklardan yararlanıp genel kabul görmüş ilkelere (muhasebe ve/veya raporlama ilkeleri) aykırı bir şekilde faaliyetlerini (kar veya zararlarını), finansal durumlarını (bilançolarını), veya öz kaynaklarını olduğundan farklı göstererek raporlama yapmaktır. Muhasebe manipölasyonu kavramı ile finansal bilgi manipölasyonu ya da yaratıcı muhasebe kavramlarının aynı anlamlarda kullanıldığı görölmektedir.

Bununla birlikte bilanço manipölasyonu ya da yaratıcı muhasebe için yaygın olarak kullanılan diğer deyişler de mevcuttur. “Finansal tablo makyajlama”, “kazanç yönetimi”, “gelir düzgünleştirme”, “defterleri kaynatma”, “kozmetik raporlama”, “işletmenin vitrinini düzeltmek” defterleri pişirme sanatı”, “karları hesaplama sanatı”, bilanço sunma sanatı” gibi ifadeler öne çıkan deyişler olarak durur. Bu deyişlerden anlaşılacağı üzere yaratıcı muhasebe yada agresif muhasebe uygulaması hem beceri hem de emek gerektiren bir suiistimal yöntemidir. (Çıtak, 2009:91)

Sermaye piyasaları açısından manipölasyon, “bilerek ve isteyerek, sermaye piyasası fiyatlarını kontrol etmek veya fiyatları yapay şekilde etkilemek suretiyle yatırımcıları aldatmayı ve dolandırmayı amaçlayan davranışları ifade eder.” (Uğurlu, 2002: 18) Bu kapsamda finansal piyasalarda manipölasyon, kısaca menkul kıymet fiyatlarının yapay olarak kontrolü biçiminde tanımlanmaktadır.

Manipölasyon, Sermaye Piyasası Kurulu'nun Hisse Senedi Piyasasında Manipölasyon (HSPM) isimli yayınında ise iki farklı şekilde tanımlanmaktadır. Bu tanımlara göre (HSPM, 2003: 2):

- Manipölasyon, insanları kandırarak bir menkul kıymeti almaya veya satmaya sevk etmeye veya menkul kıymetin fiyatını yapay bir seviyede tutmaya yönelik davranışlardır.

- Manipülasyon, menkul kıymet piyasalarında arz ve talebin serbest bir şekilde karşı karşıya gelerek fiyatları belirlemesine yönelik sürecin kasıtlı olarak engellenmesi olarak ifade edilmektedir.

Bu tanımdan ilkinde, manipülasyonun kandırma ve yönlendirme sonucu alım satım kararlarını etkileyerek fiyatları belirlemeye yönelik anlamı üzerinde durulurken ikincisinde, serbest piyasaya müdahale ederek fiyatları etkileme anlamı üzerinde durulmuştur.

Bilanço manipülasyonu ise; bilançoyu oluşturan muhasebe bilgilerinin ve kayıtlarının muhasebe standartlarının getirdiği esneklikten yararlanarak ya da gerçeğe uygun olmayan bir biçimde yapılması suretiyle bilançonun belli bir amaç doğrultusunda düzenlenmesi ve bilgi kullanıcılarının bu amaca uygun olarak yönlendirilmesi olarak ifade edilebilir.

Diğer bir tanıma göre ise bilanço manipülasyonu ile benzer bir anlama gelen finansal bilgi manipülasyonu; “şirketlerin Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerindeki normal raporlama ile ilgili esnekliklerden yararlanmaları ya da bu esneklik sınırlarını aşarak, finansal durum ve faaliyet sonuçlarını gerçek durumdan farklı göstermek üzere finansal bilgiler üzerinde oynamalarıdır.” (Küçüksözen, 2004: 49).

Finansal bilgi finansal tablo ve raporlar halinde ilgililere sunulmaktadır. Finansal tablo ve raporların üretildiği muhasebe sistemi, pek çok farklı duruma uygulanabilirliği sağlamak için bazı esneklikler içermektedir. Bu durum, düzenleme alanındaki şirketlerin faaliyet gösterdikleri çevre ve koşulların aynı sektörde faaliyet gösteren şirketler için bile farklı ve çeşitli olmasından kaynaklanmaktadır ve bu nedenlerden dolayı da gereklidir. Muhasebe standartlarındaki bu gerekli esneklik, şirketlerin finansal durum ve faaliyet sonuçları hakkında bu bilgileri kullananları yanıltmalarına neden olmamalıdır (Mulford ve Comiskey, 2002:19,20).

Finansal raporlama sürecindeki bu esneklik ile finansal piyasalardaki gelişmelere uygun muhasebe standartlarının hazırlanma sürecindeki boşluk veya

gecikme, yasal düzenlemelere aykırı uygulamalar dahil pek çok yöntem kullanılarak, şirket yetkilileri tarafından, finansal tablo ve raporlarda yer alan veriler üzerinde zaman zaman oynanması sonucunu doğurmaktadır.

2.2. Bilanço Manipülasyonunun Amaçları

Bilanço işletmenin kamuyu aydınlatmaya yönelik olarak hazırlayarak ilgilere sunduğu finansal raporlardan işletmenin finansal durumu hakkında bilgi veren önemli bir bilgi kaynağıdır. Bu nedenle bilançoda yapılacak manipülasyonların bu raporu kullanarak karar alacak bilgi kullanıcılarını etkileme ve yönlendirme amacını taşıdığı söylenebilir. Manipülasyonu yapan işletmenin bilgi kullanıcılarını hangi yönde ve nasıl yönlendirmek istediğine göre de manipülasyonun amaçları farklılık gösterir. Örneğin manipülasyon işletmenin piyasa değerini ya da hisse senedi fiyatını arttırmak amacıyla bilançoğu olduğundan daha iyi göstermek şeklinde yapılabileceği gibi; dönem karını olduğundan daha düşük göstererek ödenecek vergi tutarının azaltma amacıyla olduğundan daha kötü göstermek şeklinde de yapılabilir. Çünkü işletmelerin faaliyet dönemi sonu itibariyle vergi idaresine beyan edilen dönem karları üzerinden vergi hesaplanmakta ve ödenmektedirler. Eğer işletme dönem karını olduğundan daha düşük beyan ederse bu durum işletme için daha az vergi ödemek anlamına gelmektedir. Dönem karını olduğundan düşük göstererek ödenecek vergi tutarını azaltma amacı, manipülasyonlar için önemli bir motivasyon kaynağı olabilmektedir.

Bilanço manipülasyonunun çeşitli tanımları ve yöntemleri olmakla birlikte, temel amacı; şirketle ilgili risk hakkında piyasa katılımcılarının izlenimini, algısını ve şirketin öne çıkarmak istediği özelliklerini etkileme arzusudur.

Bilanço manipülasyonlarının finansal bilgi kullanıcılarının işletme üzerindeki algılarını etkilemeye yönelik olduğu görülmektedir. “Dünya çapında yankı uyandıran Enron skandalı ve Lehman Brothers örneklerinde de olduğu gibi birçok finansal bilgi manipülasyonu, en önemli finansal bilgi kullanıcısı olan yatırımcılarda iyimser bir "kâr beklentisi" yaratarak yeni hisse senetleri satın alınmasını ve bu şekilde hisse

senedi fiyatının ve işletmenin piyasa değerinin artmasını amaçlamaktadır. "İşletme için manipülasyon" olarak değerlendirebileceğimiz bu manipülasyonların yanında; "yöneticilerin işletme dışına henüz açıklanmamış bilgiler yardımıyla yatırımcılara göre avantaj sağlama çabalarından kaynaklanan "işletmeye karşı manipülasyon" lar da bulunmaktadır. Bu manipülasyonların amacı ise yöneticilerin ücret ve primlerini artırmaktır." (Lev, 2003: 35).

Bilanço manipülasyonun amaçları konusunda literatürde bir fikir birliği bulunmamaktadır. Zira manipülasyonlar yasal sınırlar içerisinde kalınarak ya da muhasebe standartlarının öngördüğü esnekliklerden yararlanılarak yapılabildiği için manipülatif amacın var olup olmadığını ispat etmek oldukça zordur. Finansal bilgi manipülasyonuna ilişkin ilk araştırmalar, "şirketler kasıtlı olarak kârlarındaki ve nakit akımlarındaki dalgalanmaları azaltmak için manipülatif işlemlere başvuruyorlar mı?" sorusunun cevabını ortaya çıkarmaya yöneliktir. "Bu araştırmalardan elde edilen bulgular, literatürde finansal bilgi manipülasyonunun amaçları ve belirleyicilerini araştırmaya yönelik yeni çalışmaların yer almasına neden olmuştur." (Stolowy ve Breton, 2000: 5). Her araştırmacı kendine göre bir sınıflandırma yapmıştır. Bununla birlikte, birçok amaç üzerinde yoğunlaşan çalışmalar da bulunmaktadır.

"Bu alandaki ilk araştırmalarda, yöneticilerin şirketlerine yönelik algılanan riski azaltmak üzere, şirketlerinin kârlarındaki ve nakit akımlarındaki dalgalanmayı azaltma amacıyla hareket edip etmedikleri hususu çalışmalarda test edilmiştir. Daha sonraki araştırmalarda ise, sermaye piyasalarının etkin olduğu ve yatırımcıların finansal bilgi manipülasyonu ile yönlendirilemeyecekleri ileri sürülmüştür." (Küçüksözen, 2004:169-170). Ancak manipülasyon yapılıp yapılmadığının farklı modellerle tespit edilmesine yönelik araştırmalarda manipülasyonların varlığının ortaya konulması ile birlikte sermaye piyasalarının etkin olduğu ve finansal bilgi manipülasyonu ile yönlendirilemeyecekleri düşüncesi pek gerçekçi değildir.

"Finansal bilgi manipülasyonunun genel amacı hisse senedi fiyatlarını artırmak, işletmenin kredibilitesini iyileştirmek, borçlanma maliyetlerini azaltmak ve

yöneticilerin raporlanan dönem kârına dayalı olarak elde ettikleri primleri artırmaktır.” (Kirschenheiter ve Melumat, 2002: 763). Bunlara ek olarak, “büyük işletmelerde daha fazla düzenlemelerden ya da daha yüksek vergilerden kaçınarak politik maliyetlerin azaltılmasıdır.” (Wilson ve Shailer, 2007: 256).

Küçüksözen ve Küçükkocaoğluna göre finansal bilgi manipülasyonu amaçları; (Küçüksözen ve Küçükkocaoğlu, 2005: 8):

- Şirketin hisse senedi fiyatını ve riskini etkilemek,
- Borç sözleşmelerindeki finansal koşulları sağlamak,
- Kreditorler, yatırımcılar ve çalışanlarla ilişkileri iyi tutmak,
- Yönetici ücretlerini manipüle etmek,
- Halka açılmak veya sermaye artırımını suretiyle sağlanacak fon tutarını artırmak,
- İçerden öğrenenlerin ticareti,
- Politik ve hukuki düzenlemelerden kaynaklanabilecek risklerden kaçınmak,
- Yatırımcıların şirketle ilgili olarak algıladıkları riski azaltmak,
- Şirketin gelecekteki performansı hakkında piyasaya olumlu sinyal göndermek,
- Vergi avantajı sağlamak şeklinde sıralanabilir.

Bu amaçlardan içerden öğrenenlerin ticareti işletme üst yöneticileri için bir manipülasyon amacını oluştururken aynı zamanda işletme yönetimi için yönetsel bir problemi de barındırmaktadır.

Tablo 2.1.’de finansal bilgi manipülasyonunun çeşitli amaçları ve finansal bilgi manipülasyonu sayesinde edinilen kazanımlar gösterilmiştir.

Tablo 2.1. Finansal Bilgi Manipülasyonunun Amaçları ve Edinilen Kazanımlar

Finansal Bilgi Manipülasyonu	Kazanımlar	Manipülasyonun Tarafı
Hisse Senedi Fiyatı (Finansal Analistlerinin Kâr Tahminlerini Karşılama Etkisi)	-Yüksek Hisse Senedi Fiyatı. -Düşük Volatilité. -Yüksek İşletme Değeri. -Düşük Özkaynak Maliyeti. -Hisse Senedi Opsiyonlarının Değerin Artması.	-Üst Yöneticiler -Hâkim Ortaklar
Borçlanma Maliyetleri	-Kredibilitenin iyileştirilmesi. -Yüksek Borçlanma Derecesi -Daha Düşük Borçlanma Maliyeti. -Kredi Sözleşmelerinde Daha Esnek Finansal Koşullar.	-Üst Yöneticiler -Hâkim Ortaklar
Yönetici Ücreti ve Primleri	-Yüksek Kâra Dayalı Ödüller ve Primler	-Üst Yöneticiler -Yöneticiler
Politik Maliyetler	-Azaltılmış Düzenlemeler -Yüksek Vergilerden Kaçınma	-Üst Yöneticiler -Hâkim Ortaklar -Diğer Ortaklar

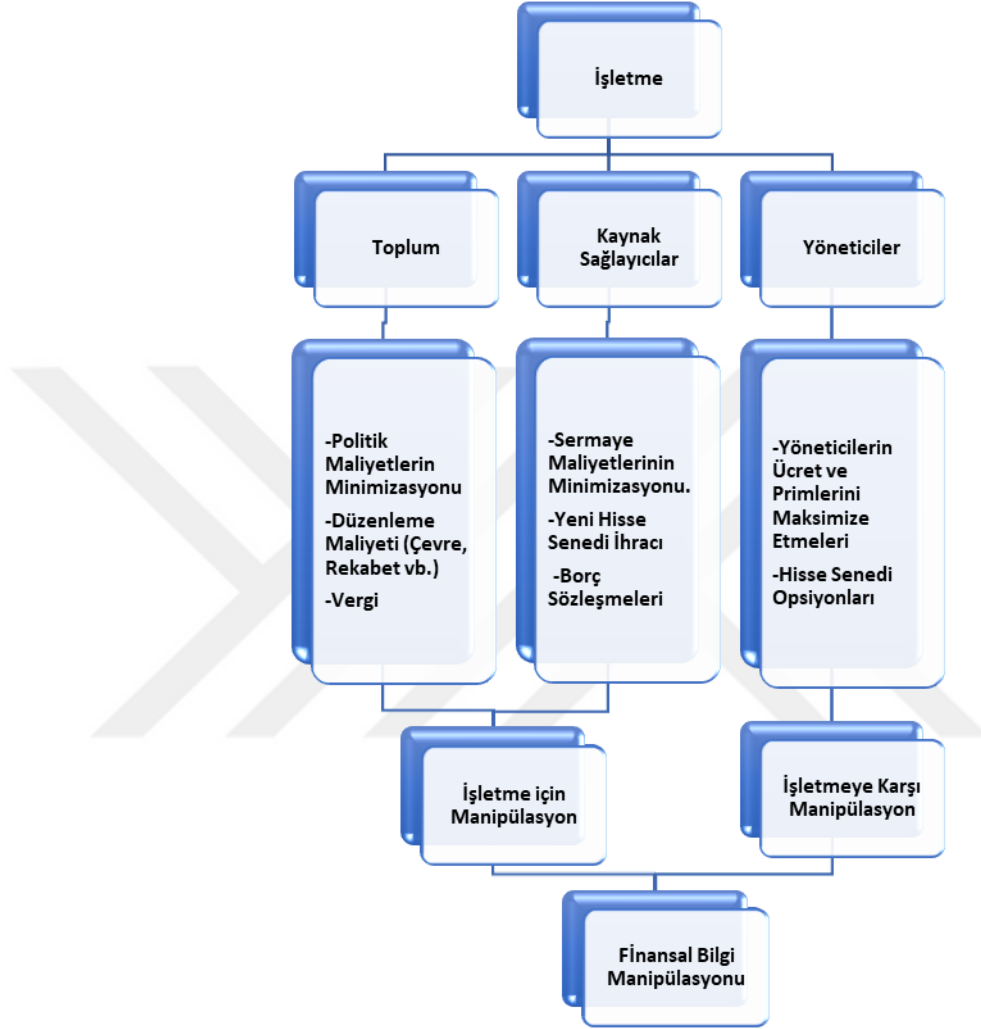
Kaynak: (Küçüksözen ve Küçükkocaoğlu, 2005: 8)

Finansal bilgi manipülasyonu uygulamalarına SPK ya da SEC gibi düzenleyici kurumlar ile akademisyenler farklı açılardan bakmaktadırlar. Düzenleyici kurumlar olaya işlem ya da uygulamanın aldatıcı olup olmadığı açısından bakmaktadır. Diğer bir deyişle herhangi bir şekil ya da yöntemle şirketin finansal durum ya da faaliyet sonuçları ilgililere gerçek durumdan farklı bir şekilde sunulmuş ise, bu tür işlem ve uygulamalar finansal bilgi manipülasyonu olarak değerlendirilmekte ve ilgililer hakkında gerekli idari, hukuki ya da cezai işlemler uygulanmaktadır. “Oysa akademisyenler olaya, yöneticilerin karar ve uygulamalarının (ki, bunlar yansımasını

finansal tablo ve raporlarda bulmaktadır) finansal bilgi manipülasyonu amaçları ile uyumlu olup olmadığı açısından bakılmaktadır.” (Mulford ve Comiskey, 2002: 42).

Şekil 2.1.’de finansal bilgi manipülasyonu ile yöneticiler; işletme ile toplum, işletme ile kaynak sağlayıcılar veya işletme ile işletme yöneticileri arasındaki refah transferini etkileyecek işlemleri tasarlamaktadırlar. Bu ilişkilerde, işletme ile toplum ve işletme ile kaynak sağlayıcılar arasındaki refah transferinden işletme fayda sağlarken; işletme ile işletme yöneticileri arasındaki refah transferi, yöneticilerin lehine gelişmektedir. Finansal bilgi manipülasyonu, işletme performansının ve finansal yapısının, gerçekte olması gerektiğinden farklı gösterilerek işletme çevresindeki aktörler arasındaki refah transferinin gerçekleştirilmesi olarak ortaya çıkmaktadır. (Stolowy ve Breton, 2004: 6).

Şekil 2.1. Finansal Bilgi Manipülasyonu Sonucunda Ortaya Çıkan Refah Transferi

Kaynak: (Stolowy ve Breton, 2004:7)

Bütün bu bilgiler ışığında bilanço manipülasyonunun amaçları takip eden başlıklarda açıklanmıştır.

2.2.1. Hisse Senedi Fiyatlarını Etkilemek

Yatırımcılar yatırım kararlarını verirken, öncelikle şirketin kâr yaratma gücüne bakarlar. Kâr yaratma gücü; bir şirketin istikrarlı ve gittikçe büyüyen bir oranda kâr etmesi ve bunun doğal sonucu olarak da nakit yaratmasıdır. Yatırımcılar kâr yaratma gücü yüksek olan şirketlerin hisse senetlerine daha yüksek fiyat ödeme eğiliminde

olup şirketin kâr yaratma gücünü değerlendirirken "cari dönem kârına" ve "gelecekte beklenen kârlara" bakarlar. Gelecekte beklenen karlar ise işletmenin açıkladığı finansal raporlar incelenerek ve analize tabi tutularak tahmin edilebilir.

Yüksek kâr üretme gücü olduğuna dair yatırımcılarda bir beklenti yaratan şirketler, bunun olumlu sonucunu hisse senetleri fiyatı üzerinde görmek isterler. Çünkü bir şirket için yüksek hisse senedi fiyatı, o şirketin piyasa değerini yükseltecek ve sermaye maliyetini düşürecektir. Şirket yöneticileri için de sahip oldukları hisse senedi veya hisse senedi opsiyonuna bağlı olarak, yüksek hisse senedi fiyatı kişisel servetlerini artıracaktır. Dolayısıyla, finansal bilgi manipülasyonu, yatırımcılara şirketin hisse senedi fiyatını yükseltecek yüksek bir kâr gücü ve buna bağlı olarak yüksek kâr payı dağıtma potansiyeli olduğu izlenimi yaratmak için bir vasıta olarak ortaya çıkmaktadır. (Küçüksözen, 2004:172)

Yatırımcılar yüksek kâr üretme dolayısıyla, nakit yaratma gücü yanında, dönemler itibariyle kârdaki dalgalanmanın düşük olduğu, sürekli kazanma gücüne sahip işletmelerin hisse senetlerine yüksek fiyat öderler. Kâr payı dağıtılması, gelecekte kâr payı dağıtılacağına yönelik beklenti ya da işletme hisselerinin sermaye kazancı sağlayacağı beklentisi işletmeye yatırım yapılmasını ve işletmenin hisse senetlerinin değer kazanmasını sağlamaktadır. Hisse senetlerinin değer kazanması işletmenin piyasa değerini artırmaktadır. Yöneticiler için ise yüksek hisse senedi değeri, yüksek prim anlamına gelmektedir. Bu nedenle, “bazı işletme yöneticileri, hisse senedi fiyatının yükselmesini sağlamak ve yatırımcılara işletmenin yüksek kazanma gücü olduğu izlenimini vermek amacıyla finansal bilgi manipülasyonu yapmaktadırlar.” (Demir ve Bahadır, 2007:108).

Şirket kârının piyasa beklentilerinin altında gerçekleşeceği görünüyorsa, yöneticiler için şirket hisse senedi fiyatlarında meydana gelebilecek aşırı bir düşüşten kaçınmak önemli bir amaç haline gelecektir. Bu durumda, piyasadaki beklenti düzeyinde kar rakamına ulaşmak için, o dönem sonuna kadar mal satışlarını artırmak, bu kapsamda mal sevkiyatını hızlandırarak daha fazla malı satılmış gibi göstermek suretiyle satış hasılatını artırmak şeklinde bir finansal bilgi manipülasyonu

uygulaması söz konusu olabilmektedir. Tabii o dönem için satışların gösterildiği seviye gelecek dönemlerde sürdürülebilecek seviyenin çok üstünde olacaktır, bununla birlikte finansal sonuçlar piyasanın beklediği kar rakamına ulaşılmış olarak gösterilecektir. (Küçüksözen, 2004:173)

Sonuç olarak finansal bilgi manipülasyonu uygulamalarının önemli amaçlarından biri, kâr ile ilgili belirsizlikleri azaltmak, piyasalar tarafından beklenen kâr rakamına ulaşmak ve kârdaki dalgalanmanın düşük olmasını sağlayarak hisse senetleri fiyatlarını etkilemektir.

2.2.2. Borç Sözleşmesi Koşullarının Karşılanması

Ekonomik faaliyetlerini devam ettirmek isteyen işletmeler için yabancı kaynak temini son derece önemlidir. Bu ihtiyaç ister tahvil ihracı yolu ile sermaye piyasalarından sağlanıyor, isterse borç sözleşmeleriyle finansal kuruluşlardan karşılanıyor olsun, firma açısından öncelikli amaç, uygun vade ve düşük faiz oranıdır. Bu amacı başarmanın yolu ise; piyasaya güven vermekten geçer. “Gerek sermaye piyasalarındaki yatırımcıların gerekse de finans kuruluşlarındaki yöneticilerin güven kriteri, firmanın bugünkü ve gelecekte beklenen performansıdır. Performans ölçüleri arasında ise kâr büyük bir öneme sahiptir. Bu nedenle uygun şartlarda borç almak isteyen firmalar, beklentilerle tutarlı kâr raporlamaya özen göstermelidirler.” (Aren, 2003: 20).

Bir şirketin kamuya açıklanmış yüksek karı, daha yüksek varlıkları, daha az yükümlülükleri, yüksek kara bağlı olarak daha yüksek öz sermayesi olduğu anlamına gelir ki, bu da kreditorlere ve tahvil sahiplerine şirketin kredibilitesinin ve borç ödeme kabiliyetinin (reytinginin) yüksek olduğu izlenimi verir. Bu da sonuç olarak, finansal bilgi manipülasyonu yoluyla şirketin karının ve diğer finansal rakamlarının yüksek gösterilmesi suretiyle, şirketin borçlanma maliyetini düşürür. Bununla birlikte yüksek kar rakamı yüksek tutarda kardan yedek akçe ayrılması demektir ki bu durum yüksek kar açıklamanın diğer etkilerindedir. (Küçüksözen, 2004:175)

Borçlanma sözleşmeleri tipik bazı koşullar içermektedir. Bu koşullar, borç vereni korumak amacıyla, şirketin ödeme gücünü ve finansal durumunu etkileyen bazı ekonomik işlemlerinin kısıtlanması şeklinde yapılandırılmaktadır. Borçlanma sözleşmesi koşullarının sağlanmaması, borç verenin şirketin yönetimine el koyması şeklinde sonuçlanabilmektedir. Bu tür kısıtlayıcı borçlanma koşulları, şirket yöneticilerini de finansal bilgi manipülasyonuna başvurma konusunda güdülemektedir. Borçlanma politikasının idare edilmesi hem borç verenlerin hem de borçlanmanın hisse senedi fiyatlarına etkisinin idare edilmesini kapsamaktadır. Borç verenler, borcun kârlı yatırım fırsatları için veya sözleşme koşullarına uygun olarak kullanılmayacağından endişe ediyorlarsa; verecekleri borç için yüksek faiz talep etmekte ve diğer koşulları da ağırlaştırmaktadır.

Finansal bilgi manipülasyonu, yukarıda açıklanan nitelikte, şirketi sıkıntıya düşüren ve hareket alanını kısıtlayan finansal sınırlamaların gevşetilmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla, şirketin karını artırmaya, cari aktiflerini ve öz sermayesini yükseltmeye ve bazı durumlarda yükümlülüklerini azaltmaya yönelik finansal bilgi manipülasyonu işlemleri ile şirketin kredi sözleşmelerinden kaynaklanan sorunları giderilmekte, adeta bu finansal koşullar daha az sınırlayıcı hale gelmektedir (Mulford ve Comiskey, 2002:5,6). Bu nedenle, bazı işletmeler düşük maliyetle borçlanabilmek amacıyla finansal bilgi manipülasyonu yaparak kârlarını, cari aktiflerini ve öz kaynaklarını olduğundan yüksek; yükümlülüklerini ise olduğundan daha düşük gösterme çabası içine girmektedirler.

2.2.3. Yöneticilerin Ücret ve Primlerini Manipüle Etmek

Yöneticilerin göstermiş olduğu performanslarına dayalı olarak prim sistemlerinin uygulandığı şirketlerde, bu durum şirket yöneticilerini finansal tablolarda finansal bilgi manipülasyonuna doğru güçlü bir şekilde teşvik etmektedir. Genellikle finansal bilgi manipülasyonunun yönetici çıkarları amacıyla gerçekleştirilmesine yönetici performanslarının kâra dayalı olarak ölçüldüğü durumlarda rastlanıldığını söylemek mümkündür. Bu durumlarda yöneticiler içinde buldukları cari dönemle ilgili olarak yüksek prim gelirleri elde etmek için şirket

sahip ve ortakları ile yapmış oldukları kısa dönemli prim planlarını maksimize etmek amacıyla cari dönem kârlarını yönetmeye çalışmaktadırlar. Yöneticilerin prim kadar işlerini kaybetmeme ve ünlerini arttırma arzusu da finansal bilgi manipülasyonu yapmalarındaki önemli faktörlerdir.

Şirket yöneticileri ve bazı çalışanları için hazırlanan teşvik primlerinde tipik bir uygulama, hisse senedi opsiyonu ve/veya hisse senedi değerine bağlı nakit ödemelerdir. Bu teşvik sisteminde yöneticilere prim olarak, hisse senedi, daha düşük fiyattan hisse senedi alım opsiyonu verilebilmekte veya şirket hisse senedi fiyatına bağlı nakit şeklinde ödemeler yapılabilmektedir. Bu teşvik sistemleri iyi planlanmaları halinde, yönetici ve çalışanların menfaatlerini şirket ortaklarının menfaatleri ile başarılı bir şekilde karşılamaktadır. Teşvik primleri genel olarak, şirketin vergi öncesi kar rakamı baz alınarak hesaplanmaktadır. Teşvik primlerinin şirketin açıkladığı vergi öncesi kara göre hesaplanması, yöneticileri daha yüksek tutarda prim alabilmek için şirketin karını yükseltmeye yönelik, finansal bilgi manipülasyonu yapmaya teşvik etmektedir (Mulford ve Comiskey, 2002:6-7).

Sonuç olarak, yöneticilerin ücret paketleri ya da teşvik primlerinin kamuya açıklanan kâra bağlı olarak değişmesi durumunda, yöneticiler alacakları ücret ya da teşvik primi tutarını artırmak üzere finansal bilgi manipülasyonu uygulamasına gidebilmektedirler. Dolayısıyla, yöneticilerin ücret tutarlarını artırmaları finansal bilgi manipülasyonu açısından bir amaç olarak ortaya çıkmaktadır. (Küçüksözen, 2004:180)

Bu sorunun önüne geçmek için prime dayalı ücret sisteminin uygulandığı işletmelerde sağlıklı işleyen bir iç kontrol sisteminin kurulması ve ücret hesaplamalarının adil bir şekilde planlanması gerekmektedir.

2.2.4. Politik ya da Yasal Düzenlemelerden Kaynaklanan Maliyetlerin Azaltılması

Hükümetlerin kararları ve uygulamaları iş dünyasını önemli bir şekilde etkilemektedir. Bu sebeple şirketler, kendilerini olumsuz etkileyebilecek bir hükümet

politikasının başlatılmasını engelleme, geciktirme veya bu politik düzenlemelerin maliyetlerini azaltmaya yönelik birtakım stratejiler oluşturmaktadırlar. Bu stratejiler kapsamında işletmeler politik sistemin tanımlanması, bunlara karşılık verme yollarının araştırılması, lobi faaliyetleri gibi bazı faaliyetlerde bulunurken, bunların yanı sıra bu kuruluşların dikkatini çekmemek için düşük kâr açıklama gibi manipülasyonlara da başvurmaktadırlar.

“Büyük ve yüksek kâr potansiyeli olan şirketlerde düzenleyici otoritelerin dikkatini çekmemek amacıyla kârlarını düşük gösterme yönünde bir finansal bilgi manipülasyonu söz konusudur.” (Mulford ve Comiskey, 2002: 7). Ayrıca, bir şirket ya da sektörle ilgili mevzuata aykırı bazı uygulamalar yapıldığında ortaya çıkabilecek kamu denetiminden kaçınmakta, finansal bilgi manipülasyonunun amaçları arasında yer alır.

Diğer taraftan, aşırı karlı bir şirketin işçi sendikaları ile yapacağı görüşmelerdeki talepler, daha az kârlı şirketlere göre daha zorlayıcı ve ağır olabilmektedir. Bu gibi durumlarda şirketler, daha az kârlı şirket izlenimi yaratmak suretiyle sendikaların ücret taleplerini aşağı çekmek amacıyla, karın düşürülmesine yönelik finansal bilgi manipülasyonu uygulamasına gitmektedirler (Mulford ve Comiskey, 2002).

“Finans sektöründeki şirketler ile faaliyetleri stratejik öneme sahip, enerji, gaz ve telekom gibi sektörlerde faaliyet gösteren şirketler diğer şirketlerden daha farklı bir yasal düzenleme ve denetim sistemine tabidirler. Dolayısıyla bu tür şirketler açısından, tabi oldukları mevzuatın gerektirdiği şartları sağlamakta yine finansal bilgi manipülasyonunun amaçları arasında ortaya çıkmaktadır.” (Küçüksözen, 2004: 185). Örneğin: finansal yapısı zayıf sigorta şirketlerinin düzenleyici kurumun dikkatini çekmemek üzere, muallak hasar karşılıklarını az göstermesi gibi finansal bilgi manipülasyonu uygulamasını ortaya çıkarmaktadır.

2.2.5. Halka Arz veya Sermaye Artırımı Suretiyle Sağlanacak Fon Tutarını Artırmak

Sermaye Piyasası Kanunu'nun üçüncü maddesine göre "halka arz, tasarruf sahiplerinin anonim bir şirketin ortaklığına katılmaya ya da kurucu hissedar olmaya davet edilmesini, hisse senetlerinin menkul kıymet borsaları kanalıyla piyasalarda alınıp satılmasını ve Sermaye Piyasası Kanunu'na göre halka açık anonim ortaklıkların sermaye artırımları ile hisse senetlerinin satışını" ifade eder.

Halka arz finansal bilgi manipülasyonu için iyi bir fırsattır. Çünkü halka yeni açılan şirketin hisse senetleri ile ilgili bir piyasa fiyatı bulunmamaktadır. Dolayısıyla yatırımcılar böyle bir bilgidен mahrumdurlar. "Şirketin kârının manipüle edilerek yükseltilmesi halinde, halka açılma fiyatının yüksek olması dolayısıyla, daha fazla fon sağlanması mümkün olabilmektedir." (Stolowy ve Breton, 2000: 7). Ayrıca, kârın manipüle edilmesi halka açılan şirketin ortakları açısından manipüle edilmiş bilgilerle şahsi servetlerini artırmak için önemli bir fırsat oluşturmaktadır. Halka arzın gerçekleştiği dönem yada önceki dönemde dönem kârını manipüle ederek kârı yüksek gösterip halka arz esnasında oluşacak hisse senedi fiyatının yüksek oluşmasını sağlamak bir manipülasyon amacıdır.

"İlk halka arzdan ya da sermaye artırımından sağlanacak fonun artırılması finansal bilgi manipülasyonunun önemli amaçlarından biri olarak ortaya çıkmaktadır. Bu amaçla, halka açılan veya sermaye artıran şirketler, halka arz ya da sermaye artırımını dönemlerine ilişkin finansal tablolarındaki karı yüksek göstermek suretiyle halka arz ya da sermaye artırımından sağlanacak fonu yükseltmek üzere finansal bilgi manipülasyonu uygulamalarına gitmektedirler." (Küçüksözen, 2004: 192).

2.2.6. İçerden Öğrenenlerin Ticareti

İçerden öğrenenlerin ticareti, sermaye piyasalarında halka açık şirket yönetici ya da ortaklarının ya da şirket içinde oldukları veya şirketle ilişkileri nedeniyle, şirketle ilgili henüz kamuya açıklanmamış bilgiye sahip olanların, kamuya açıklanmamış bu bilgileri kullanarak menfaat sağlamalarını ya da bir zarardan kaçınmalarını ifade etmektedir.

İçerden öğrenenlerin ticaretini engellemeye yönelik yasal düzenlemeler ile sermaye piyasalarında yatırımcılar arasında fırsat eşitliğinin sağlanması amaçlanmaktadır. Buna göre Sermaye Piyasası Kanunu'nun 106. maddesi; "Sermaye piyasası araçlarının değerini etkileyebilecek, henüz kamuya açıklanmamış bilgileri kendisine veya üçüncü kişilere menfaat sağlamak amacıyla kullanarak, sermaye piyasasında işlem yapanlar arasındaki fırsat eşitliğini bozacak şekilde mameleki yarar sağlamak veya bir zararı bertaraf etmek içerden öğrenenlerin ticaretidir. Bu fiili işleyen 11'inci madde kapsamındaki ihraççılarla, sermaye piyasası kurumlarının veya bunlara bağlı veya bunlara hakim işletmelerin yönetim kurulu başkan ve üyeleri, yöneticileri, denetçileri, diğer personeli ve bunların dışında meslekleri veya görevlerini ifa etmeleri sırasında bilgi sahibi olabilecek durumda olanlarla, bunlarla temasları nedeniyle doğrudan veya dolaylı olarak bilgi sahibi olabilecek durumundaki kişiler, 2 yıldan 5 yıla kadar hapis ve 10 milyar liradan 25 milyar liraya kadar ağır para cezası ile cezalandırılırlar" şeklinde düzenlenmiştir.

İçerden öğrenenlerin ticaretiyle yapılmak istenen şey, menkul kıymetin fiyatı üzerinde etkili olabilecek kamuya açıklanmamış bilgiyi, fiyat üzerinde etkisini göstermeden kullanarak finansal bilgi manipülasyonu yapmaktır. Bu durum, yani bazı kişilerin piyasadaki diğer kişilere nazaran daha fazla bilgiye sahip olmaları sonucunda bir menkul kıymetin değerini daha doğru bir şekilde değerlendirebilmeleri, sermaye piyasalarında bilginin hızlı dağılımı ve bilgiye aynı zamanda herkes tarafından eşit şartlar altında ulaşılması esasını olumsuz yönde etkilemektedir.

"İçerden öğrenenlerin ticareti ile finansal bilgi manipülasyonu arasında doğrudan ilişki kuran ilk kişi olan Beneish'e göre; muhasebe standartlarını ihlal ederek kârlarını yükselten şirketlerin yöneticileri, bu süreçte diğer şirketlerin yöneticilerine göre daha fazla ihtimalle ellerinde bulundurdukları şirket hisse senetlerini satmakta veya hisse senetlerine ilişkin haklarını nakde dönüştürmektedirler. İçerden öğrenenlerin ticareti de finansal bilgi manipülasyonunun bir başka hedefi olarak değerlendirilebilir. Yöneticiler şirketin

gelecekteki performansı ya da karlılığı konusunda iyimser değillerse, bu durumda şirketin cari dönem karını finansal bilgi manipülasyonu ile artırmak ve böylece ellerindeki şirket hisselerini satmak şeklinde hareket etmektedirler. Dolayısıyla yöneticilerin buradaki amacı içerden öğrenenlerin ticareti olarak adlandırılan bir hareket tarzı ile şirket hisselerini daha yüksek fiyattan satarak bir menfaat sağlamak amacıyla, şirketin karını artırmaya yönelik finansal bilgi manipülasyonu yapmaktır.” (Küçüksözen, 2004: 196-197).

2.2.7. Ödenecek Vergi Tutarını Azaltmak

İşletmeler vergi matrahını azaltmak, diğer bir ifade ile mümkün olan en az tutarda vergi ödemek için finansal bilgi manipülasyonu yapabilirler. “Şirketler, henüz alınmamış hizmetlerin faturalarını giderleştirmek, satış maliyetlerini yanlış bildirmek, satıcılardan reklam için hileli faturalar almak, finansman giderlerini varlığın maliyetine eklemek yerine doğrudan gider yazmak gibi işlemlerle giderlerinin arttırılmasını sağlayarak faaliyet kârlarını azaltmak suretiyle finansal bilgi manipülasyonu uygulamalarını yapmaktadırlar.” (Schilit, 2002:173-174).

“Türkiye’de ortaya çıkarılan finansal bilgi manipülasyonu uygulamalarının % 22’sinde dönem karını azaltmaya yönelik finansal bilgi manipülasyonu teknikleri uygulanmıştır. Karı azaltmaya yönelik bu uygulamalardaki amaç, esas itibariyle halka açık şirketten, hâkim ortağın sahibi olduğu halka kapalı şirket ya da şirketlere örtülü kar aktarımı ise de, örtülü kar aktarımındaki amaçlardan biri de vergi matrahının azaltılması, diğer bir ifade ile mümkün olan en az tutarda vergi ödenmesidir. Hatta, bir grup içinde halka açık veya kapalı şirketler dahil, grup olarak en az tutarda vergi ödenmesi amacıyla kar aktarımı yapıldığı Türkiye’deki genel kanılardan biridir. Dolayısıyla, Türkiye’de finansal bilgi manipülasyonunun en önemli amaçlarından birinin vergi matrahını azaltmak olduğu söylenebilir.” (Küçüksözen, 2004: 200).

Kar aktarımını önlemek için vergi denetimleri özellikle grup şirketlerinde ve grubun kendi arasında yaptığı faaliyetlerde yoğunlaştırılmalıdır.

2.2.8. Şirket Performansının Gelecekte Daha İyi Görünmesini Sağlamak

“Şirketlerde üst yönetim değişikliği sonucu işe başlayan yeni genel müdürler bazen önceki genel müdürleri şirketin kötü performansından sorumlu tutabilmek ve gelecek yılların gelişmelerinden pay sağlamak amacıyla finansal bilgi manipülasyonunu sıklıkla kullanmaktadır. Örneğin; eğer bir genel müdür devredilen yılda minimum kâr hedeflerine ulaşamadığını fark ederse, içinde bulunulan dönemdeki karları mevcut durumdan geleceğe taşımak için motivasyona sahip olabilir. Harcamaların ücretini önceden ödeyerek, TMS 18 Hasılat Standardına aykırı bir şekilde gelirlerin gerçekleştirilmesini erteleyerek veya bazı aktifleri gider kaydetmek yoluyla mevcut kârları ileriye doğru yansıtan genel müdürler gelecek yıllarda olağanüstü primler sağlamada şanslarını arttırmaktadırlar.” (Stolowy ve Breton, 2000: 48).

“Şirketler yeniden yapılanmaya gittiklerinde harcamalarını tahmin ederek bunun belirli bir kısmını cari dönemde gider olarak kaydetmektedirler. Yeniden yapılanmanın gelecekte şirket karlılığını artıracığı ve başlangıçta gider tahminini yüksek yaparak cari dönemde daha yüksek gider yazmak, buna karşın gelecekte gerçekleşen giderler daha az olacağı için, yeniden yapılanmanın karlılığına ek olarak “konusu kalmamış gider karşılığı geliri” kaydetmek mümkün olacaktır. Bu da gelecek dönemler için daha yüksek kar ve karlılık demektir.” (Küçüksözen, 2004: 202).

2.2.9. Karı İstikrarlı Hale Getirmek

Finansal bilgi manipülasyonunun yöntemleri arasında açıklanan şirket karının uzun dönemde istikrarlı hale getirilmesi, aynı zamanda finansal bilgi manipülasyonunun amacını da oluşturmaktadır. Yatırımcılar kârları daha istikrarlı olan şirketlerin hisse senetlerine daha yüksek fiyat ödeme eğilimindedir.

Kamuya açıklanan kârdaki aşırı dalgalanmanın azaltılması, diğer bir ifade ile uzun dönemli istikrarlı bir kâr politikası şirket yönetimlerinin önemli bir amacı olabilmekte ve bu durum kara ilişkin trendin bazı geçici olumlu ya da olumsuz

koşullar nedeniyle bozulmaması için finansal bilgi manipülasyonu uygulamalarının amaçlarından birini teşkil etmektedir. (Mulford ve Comiskey, 2002:91).

2.2.10. Şirketlerin Ele Geçirilme Maliyetlerini Düşürmek

Halka açık durumda olan bir şirketin hisselerinin tamamının dışarıdaki birtakım yatırımcılar ile şirket yöneticileri tarafından satın alınması suretiyle özel şirket haline getirilmesi sırasında yöneticiler bir taraftan şirket yöneticisi olarak halka açık şirket hissedarlarının haklarını korumak durumundayken, diğer taraftan hisse senetlerini halktan geri almayı şirket için mümkün olduğunca az maliyetli hale getirme amacını gütmektedirler.

“Yönetici oldukları şirketleri ele geçirmek (satın almak) üzere teklifte bulunmaya hazırlanan yöneticiler, teklif öncesi döneme ilişkin karı düşürmeye yönelik finansal bilgi manipülasyonu uygulamasına gitmektedirler. Böylece, düşük kar şirketin hisse senedi fiyatını düşürecek, bu durum yöneticiler açısından şirketin ele geçirilme maliyetini azaltacaktır. Dolayısıyla, buradaki finansal bilgi manipülasyonunun amacı, şirketin ele geçirilmesi maliyetini yöneticiler açısından düşürmektir. (Küçüksözen, 2004: 199).

2.3. Bilanço Manipülasyonunun Yöntemleri

Bilanço manipülasyonu için kullanılan yöntemler genellikle; "Kâr Yönetimi", "Kârın İstikrarlı Hale Getirilmesi", "Büyük Temizlik Muhasebesi", "Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları", "Agresif Muhasebe" ve "Finansal Hile" dir.

2.3.1. Kâr Yönetimi

“Kâr yönetimi, bir şirketin ekonomik performansı hakkında finansal bilgi kullanıcılarının yanıltılması ya da kamuya açıklanan kâr rakamına bağlı sözleşmesel sonuçların etkilenmesi amacıyla, yöneticilerin finansal raporlama sürecinde (muhasebe standartları çerçevesinde ya da bunların dışında) aldıkları kararlarla veya gerçekleştirdikleri işlemlerle finansal sonuçları değiştirmeleridir.” (Küçüksözen, 2004: 66).

“Clikeman, Geiger ve O'Connel (2001) kâr yönetimini, raporlanmış kârları hedeflenen amaca taşımak için faaliyet kararlarında zamanlama veya isteğe bağlı muhasebe politikası seçimleri yoluyla gerçekleştirilen bir süreç olarak ifade etmektedirler.” (Özcan, 2007:13).

“Scott (1997) kâr yönetimini, yöneticilerin GKGMİ içerisinde kalarak muhasebe politikalarından seçim yapabileceklerini ve bunu kendi çıkarları veya firmanın piyasa değerini maksimize etmek için seçeceği politikalar ile yapılan uygulamalar olarak adlandırmıştır.” (Hui ve Fatt, 2007:180).

Kâr yönetimi, hedeflenen sonuçları elde etmek amacıyla, dış finansal raporlama sürecine maksatlı olarak, kasıtlı olarak müdahale edilmesidir (Beneish, 2001: 92). Kâr yönetimi uygulamalarında temel hedefler (Mulford ve Comiskey, 2002: 72):

- Zararları önlemek,
- Kazançlardaki azalmayı önlemek,
- Analist tahminlerini karşılamak,
- Analist tahminlerini geçmek olabilir.

“Kâr yönetimine neden olan koşullar; zayıf iç kontrol yapısı, deneyimsiz yönetim ve karmaşık işlemler olarak sıralanabilir. İç kontrol yapısı zayıf olan bir işletmede etik kurallara uymayan çalışanların ceza almayacağından emin olması, kâr yönetiminin yapılmasına neden olacaktır.” (Çatıkkaş, 2005: 6-7).

Gerek çalıştığı sektörde ve gerekse muhasebe uygulamalarında yeterli deneyime sahip olmayan yöneticiler, belirlenen hedeflere ulaşmak için kasıtlı olarak işletme hakkında yanlış bilgiler sunabileceklerdir. Bu da işletmelerin kâr yönetimi uygulamalarına neden olmaktadır. (Dechovv ve Skinner, 2000: 248). İşletmeler gelirlerini ve giderlerini raporlama konusunda oldukça karmaşık işlemler kullanıyorlarsa ve bunun altında yatan niyet yanlış bilgilendirme ise bu durum kâr

yönetimine neden olabilmektedir. Kâr yönetiminin uygulandığı koşullar ve kâr yönetimini bu koşullarda teşvik eden unsurlar aşağıda tablo halinde sunulmuştur.

Tablo 2.2. Kâr Yönetiminde Koşullar ve Teşvik Edici Unsurlar

<u>Koşullar:</u>	<u>Teşvik Edici Unsurlar:</u>
•Kârlar piyasadaki kâr tahminlerinden az.	•Hisse senedinin piyasa fiyatındaki potansiyel büyük düşüşü önlemek
•İşletme, hisse senetlerini ilk kez halka arza hazırlanıyor.	•Hisse senedinin satılacağı fiyatı en üste çıkarmak için mümkün olan en iyi kâr görünümünü vermek.
•Kârlar teşvik ödemesi alma seviyesinin hemen üstünde veya ek herhangi bir ödeme alınamayacak azami sınırın üstünde	•Kârların asgari ve azami sınırlar arasına kalmasını sağlayarak azami teşvik ödemesini elde etmek. Örneğin faiz oranı artırımını gibi anlaşma ihlalinin ters etkilerini önlemek için teminat veya acil geri ödeme talebinde bulunulması.
•İşletme kredi veya borç anlaşmasında kazançla ilgili finansal sözleşmeyi ihlal etme durumuna yakın. Yönetimin erişilebilir olacağına inandığı seviyenin biraz altında veya üstünde uzun vade kâr trendi.	•Piyasanın tepkisini önlemek için kârları aynı seviyede gerçekleştirmiş gibi gösterilmesi.

•İşletmenin üst yönetiminde değişiklik olması.	•Yeni yönetimin gelişiyle büyük iptaller almak böylece gelecekteki ödemelerin sonuçlarından kurtulmak ve suçun giden yönetime atfedilmesine izin vermek.
--	--

Kaynak: (Mulford ve Comiskey, 2002: 61)

“Kâr yönetimi kasıtlı davranışlar sonucunda gerçekleştiği için, bu uygulamaların hangi hesaplarda gerçekleştirildiği ve bunun nasıl yapıldığı belirlenmelidir. Bu kapsamda sadece rapor edilmiş muhasebe rakamlarına bakarak bu uygulamaları belirlemek zordur.” (Mulford ve Comiskey, 2002: 247-248).

Burada üzerinde durulması gereken bir diğer noktada kâr yönetimiyle ilgili yapılan tanımların kâr yönetimini finansal hile, aldatma ve yolsuzluk gibi kavramlara yaklaştırmasıdır. Ancak “kâr yönetimi literatürü geniş bir perspektiften değerlendirildiğinde kâr yönetiminin tek amacının üçüncü şahısları yanıltmak olamayacağı görülmektedir. Kâr yönetimi ile hile arasındaki farklılıkları Tablo 2.3.’te belirtildiği şekilde açıklamak mümkündür.” (Dechow ve Skinner, 2000: 238).

Tablo 2.3. Hile ve Kâr Yönetimi Arasındaki Farklılıklar

	MUHASEBE SEÇİMLERİ	
	GKGMİ Sınırları içinde	"Gerçek" Nakit Akışı Seçimleri
Tutucu/ Muhafazakâr Muhasebe	Karşılık ve rezervlerin çok yüksek olması. Süreç içi satın alınan Araştırma-Geliştirme harcamalarının fazla değerlendirilmesi. Yeniden yapılandırma giderlerinin ve	Satışları ertelemek. Araştırma-Geliştirme veya pazarlama giderlerinin hızlandırılması.

	aktiflerin giderlestirmesinin fazla bildirimi.	
Tarafsız, Olması Gereken Kâr	İşlemlerin ve faaliyetlerin normal bir süreç içinde gerçekleşmesi sonucunda ortaya çıkan kâr.	
Agresif Muhasebe	Şüpheli ya da tahsili zor alacaklar için gerektiğinden az karşılık ayrılması. Karşılık ve rezervlerin çok düşük düzeyde belirlenmesi.	Araştırma Geliştirme veya pazarlama giderlerini ertelemek. Satışları artırmak.
	GKGMİ'ni ihlal Eden	
Finansal Hile	Satışları gerçekleşebilir olmadan kaydetmek. Fiktif satış kaydı yapmak. Satış faturalarına eski tarih vermek. Fiktif stok kaydı yaparak stokların yüksek gösterilmesi.	

Kaynak: Dechowv ve Skinner, 2000: 238

GKGMİ'nin esnekliği, yönetime en uygun yöntemi seçme olanağı verir. Yöneticilerin niyetine bağlı olarak GKGMİ sınırları içerisinde yapmış oldukları uygulamalar kâr yönetimi olarak değerlendirilebilir. Ancak, “bu konuda yapılan uygulamaların kurallara uygun olup olmadığı ya da kâr yönetimi olduğu hususunda bir belirleme yapmak zor görünmektedir. GKGMİ'ne aykırı uygulamaların ise

ilgilileri yanıltmak niyeti ile yapıldığı açıktır ve GKGMİ'nin çerçevesi dışına çıkan uygulamalar yasal olmayan uygulamalardır.” (Rezaee, 2002: 98).

Kâr yönetimi konusunda literatürde yapılan çalışmaların çoğu şirketlerdeki kâr yönetimi uygulamalarını ortaya çıkarma, yapılma nedenlerini ve sonuçlarını araştırma ve sermaye piyasalarının bu uygulamaya olan tepkilerini ölçmeye odaklanmış olmasına rağmen, çok az sayıda araştırma kâr yönetimi ile ilgili uygulamaların etik algısını ve farklı unvanlar arasındaki etik yargı farklılıklarını araştırma üzerine odaklanmıştır.

2.3.2. Kârın İstikrarlı Hale Getirilmesi

“Kârın istikrarlı hale getirilmesi, istikrarlı bir kâr dağıtımını sağlayarak daha az riskli bir şirket izlenimi yaratmak üzere, kârın yüksek olduğu dönemlerde düşük gösterilmesi, düşük olduğu dönemlerde ise yüksek gösterilmesine yönelik kâr yönetimi uygulama yöntemlerinden biridir.”(Mulford ve Comiskey, 2002: 3). Bununla birlikte bu uygulama, raporlanan kârdaki dalgalanmaları azaltmak amacıyla yönetim tarafından bilinçli olarak yapılan uygulamalardır (Ronen, Tzur ve Yaari, 2006: 376).

Bu kapsamda kârın istikrarlı hale getirilmesi düzgün/istikrarlı veya artan bir kâr rapor etme çabalarıdır. Yöneticilerin kârı istikrarlı hale getirme nedenleri aşağıdaki gibi sıralanabilir. Yöneticiler

- İstikrarlı bir kâr yapısının daha fazla değerli olduğunu,
- İstikrarlı kârların olası borç ve temettü anlaşmalarının ihlalleri riskini azalttığını (Albornoz ve Alcarria, 2003: 443),
- Yönetim ikramiyelerini artırdığını, düşündükleri için yönettikleri işletmelerin kârlarını kasıtlı olarak istikrarlı hale getirmeye çalışmaktadır.

Bir istikrar aracının etkinliği, istikrar aracının kullanımının kârda yarattığı net değişimin, yıllık kârlar arasındaki farka bölünmesiyle elde edilen oran ile ölçülebilir.

“Bu oran l'e ne kadar yakınsa istikrar aracı da o kadar etkindir. Ronen ve Sadan'a göre etkin bir istikrar aracı raporlanan dönem kârlarını üç şekilde istenilen seviyede tutabilir.” (Demir ve Bahadır, 2007:113):

1) Tahakkuk yoluyla istikrarlı hale getirme: Raporlanan kârdaki dalgalanmaları azaltmak amacıyla yöneticiler bazı tahakkuk zamanlarını kendi yargularına bağlı olarak ve dönemsellik ilkesine aykırı bir şekilde olayların zamanlamasını düzenlemeleridir.

2) Zamana dağıtım yoluyla istikrarlı hale getirme: Yöneticilerin raporlanan kârdaki dalgalanmaları azaltmak amacıyla bazı gelirleri ve/veya giderleri farklı dönemlere aktarması uygulamalarıdır.

3) Sınıflandırma yoluyla istikrarlı hale getirme: Yöneticilerin raporlanan kârı istikrarlı hale getirmek amacıyla kendi yargularını kullanarak bazı gelir tablosu hesaplarını yeniden sınıflandırılmasıdır.

Karın istikrarlı hale getirilmesi uygulamaları da bir finansal bilgi manipülasyonu yöntemidir. Zira bu uygulamalarda da şirketin gerçek finansal durum ve faaliyet sonuçları değil, karın istikrarlı bir trend sürdürdüğü, dolayısıyla şirketin karlılığına ilişkin riskin az olduğu izlenimi yaratmak amacıyla, çeşitli şekillerde manipüle edilmiş (kendiliğinden istikrarlı hale gelmiş kar trendi hariç) kar ya da karın türevleri kamuya açıklanmakta, dolayısıyla şirketlerin finansal performansları hakkında ilgililer ya da finansal bilgi kullanıcıları yanıltılmaktadır.

2.3.3. Büyük Temizlik Muhasebesi

Büyük temizlik muhasebesi, uygulamada aynen siyasette olduğu gibi, bir şirketin üst yönetimi ve genel müdürü değiştiğinde, “yeni yönetimin gelecekte kârın istikrarlı hale getirilmesi ya da yükseltilmesi için kullanılacak kalemleri finansal tablolardan temizlemesi suretiyle, geçmiş yönetimin aslında açıkladıklarından daha kötü sonuçlar devrettiği izlenimi yaratmaya, ayrıca kendileri için sürekli bir gelir

yaratma imkânı sağlamaya yönelik kâr yönetimi tekniğidir.” (Stolowy ve Breton, 2000: 43).

Büyük temizlik muhasebesi, bazı gelirleri ertelemek suretiyle cari dönem gelirini azaltmak ya da bazı kalemleri zarar yazmak suretiyle finansal tablolardan çıkarmak, bir temizlik yapmak olarak bilinen bir stratejidir.

Yöneticiler ise büyük temizlik muhasebesini, prim almak için gerekli kâr düzeyine gerçek ekonomik işlemlere dayanarak ulaşmanın mümkün olmadığı durumlarda kârı daha da düşürerek gelecekte daha kârlı bir finansal tablo açıklamak için kullanmaktadırlar.” (Stolowy ve Breton, 2004: 13).

“Şirketlerde yönetimlerin değiştiği dönemlerde, yeni yönetimin bazı verimsiz aktifleri gider yazmak suretiyle bilançosundan çıkarması, böylece bir taraftan geçmiş yönetimin görevde olduğu dönemlerin olduğundan daha zararlı, diğer taraftan gelecek dönemlerin daha kârlı olduğu izlenimi yaratılmasına yönelik işlem ve uygulamalardır.” (Demir ve Bahadır, 2007:114).

Büyük temizlik muhasebesi, daha çok gelecek yılların kârlarını suni olarak arttırmak için faaliyet sonuçları kötü geçen yıllarda uygulanmaktadır. Genelde şirketlerde prim esaslı çalışılan durumlarda kârlarda yaşanacak büyük artışlar yöneticiler için olağanüstü primler ile sonuçlanmaktadır. Örneğin; eğer bir genel müdür devredilen yılda minimum kâr hedeflerine ulaşamadığını fark ederse, içinde bulunulan dönemdeki kârları mevcut durumdan geleceğe taşımak için bir motivasyona sahip olabilir. “Harcamaların ücretini önceden ödeyerek, gelirlerin gerçekleştirilmesini erteleyerek veya bazı aktifleri gider kaydetmek yoluyla mevcut kârları ileriye doğru yansıtan genel müdürler gelecek yıllardaki primlerini artırma imkânı sağlamaya çalışmaktadırlar.” (Stolowy ve Breton, 2000: 22).

Bu konuda yapılan bir çalışmada; “yönetim değişikliği durumunda yeni gelen yönetimin, gelecek yıllardaki kârı garantiye almak ve böylece gelecek yıllarda daha yüksek kâr açıklamak üzere, yönetim değişikliğinin yaşandığı dönem kârını azaltıcı

muhasebe politikaları uygulayarak finansal bilgi manipülasyonu yapıldığı ifade edilmiştir.” (Özcan, 2007: 31).

2.3.4. Agresif Muhasebe

“Agresif muhasebe, finansal durum rakamlarını etkileyecek şekilde, genellikle muhasebe standartlarının zorlanması suretiyle, örneğin belirli dönemlerde kârı yüksek göstermek amacıyla, konsinye satışların normal satışlar olarak kaydedilmesi gibi kâr yönetimi içinde gerçekleşen uygulamaları kapsamaktadır.” (Stlowy ve Breton, 2004: 13). Bu uygulama tamamen muhasebe politika seçim ve uygulamalarının GKGMİ'nin özünde yer alan esneklik alanları içerisinde kalarak şirketin finansal durum ve faaliyet sonuçlarına ilişkin olarak, ilgililere yanıltıcı ve eksik bilgi verilmesine neden olmaktadır.

“Agresif muhasebe, belirli dönemlerde kârı yüksek göstermek amacıyla, genellikle muhasebe standartlarının zorlanması suretiyle, konsinye satışların ve faturası kesilmiş ancak henüz müşteriye sevk edilmemiş mal tutarlarının satış geliri olarak kaydedilmesi, ayrıca gelir olarak kaydedilen faaliyetlere ilişkin bazı harcama ve giderlerin sonraki dönemlere ertelenmesi gibi uygulamalardır.” (Küçüksözen ve Küçükkocaoğlu, 2005: 5).

İşletmeler bazen muhasebe ilke ve standartlarındaki kuralları zorlayarak finansal bilgi manipülasyonu yapmaktadırlar. Muhasebe ilkelerinin agresif biçimde uygulanmasındaki amaç, finansal sonuçların ve finansal yapının olduğundan farklı gösterilerek işletme performansının iyi olduğu izlenimini yaratmaktır. Örneğin, 1996 yılı faaliyet raporunda Amerikan Sunbeam Şirketi gelecekteki yeniden yapılanma ve büyüme planı dâhilinde, işletme içindeki yönetsel birimlerin birleştirileceğini, üretim ve dağıtım ünitelerini rasyonelleştireceğini ve stok tutma ve ürün satma birimlerinde küçülmeye gideceğini açıklamıştır. Bu planın sonucunda oluşacak giderler ise Amerikan muhasebe ilke ve standartlarına uygun olarak önceden tahmin edilerek planın uygulanmaya başlandığı 1996 yılında dönem gideri olarak kaydedilmiştir. Ancak, yeniden yapılanma giderleri kasıtlı olarak yüksek gösterilerek, gelecekteki

giderler 1996 yılına çekilmiştir. Bunun sonucunda, 1996 yılındaki raporlanan dönem kârı azaltılmış ve 1997 yılı dönem kârlarının artırılması sağlanmıştır. Ayrıca şirket, “henüz müşteriye teslim edilmemiş malların faturasını kesmek suretiyle agresif muhasebe uygulaması yapmış, satış gelirlerini yüksek göstermek suretiyle 1997 yılı dönem kârının artmasını sağlamıştır.” (Mulford ve Comiskey, 2002: 27).

Agresif muhasebe uygulamalarının bir bölümü de maddi duran varlıkların amortismanına tabi tutulmasıyla ilgilidir. Maddi duran varlıkların maliyetleri (yapılmakta olan yatırımlar ve arsa ve araziler dışındakiler) faydalı ömürleri boyunca amortismanına tabi tutularak hurda değerlerine getirilmektedir. Hurda değeri, varlığın hizmet dışı kaldığı andaki tahmini gerçeğe uygun değeri olarak tanımlanmaktadır. Faydalı ömür ise varlığın faaliyetlerde kullanılacağı tahmini süreyi göstermektedir. Faydalı ömürün ve hurda değerinin tahmininde yönetici yargısı önemli rol oynamaktadır. Yöneticiler muhasebe ilke ve standartlarındaki bu esneklikten faydalanarak, varlığın faydalı ömrünü çok uzun ya da hurda değerini olduğundan daha yüksek gösterebilmektedir. “Böylece agresif biçimde dönemin amortisman giderleri azaltılabilir, varlıkların defter değerleri yükseltilebilir ve dönem kârı yapay olarak yüksek tutarlara (üst seviyelere) çekilebilir.” (Demir, 2007: 3).

Bu muhasebe türü, hisse fiyatlarını şişirme ve yatırımcıları memnun etme amacıyla bağlı şirketler içindeki aktifleştirilen giderleri değil, zararları ve muhasebe gelirlerini saklayarak, şirketin gelir durumunun hatalı yorumlanması şeklindeki finansal bilgi manipülasyonu uygulamalarıdır.

2.3.5. Yaratıcı Muhasebe

Yaratıcı muhasebe kavramı esas itibarıyla profesyoneller, uygulamacılar ve piyasa ile ilgili değerlendirme yapan gazeteciler tarafından geliştirilen bir kavramdır. “Yaratıcı muhasebe kavramı ile benzer şekilde literatürde “bilgilerin şişirilmesi, manipülasyon, hileli raporlama, kayıtlarda hile yapma sanatı, kendi kârını hesaplama sanatı, kayıtlarda dalavere yapmak, makyajlı raporlama ve vitrin süsleme, bilanço sunma sanatı, para tasarruf etme sanatı, muhasebecilikte el becerisi, finansal

kurnazlık, maskaralık, muhasebe amaçları için finansal yaratıcılık, bilanço yönetimi kavramları da kullanılmaktadır.” (Stolowy ve Breton, 2000: 44-45).

"Yaratıcı" kavramı, muhasebe ilkelerinde "muhafazakârlık" ve "tutarlılık" kavramlarının tam tersi, -kitabına uydurarak- "istediği gibi göstermek" anlamına gelir. Yaratıcı muhasebe, uzun dönemli yerleşmiş uygulama ve geleneklerin dışına çıkarak finansal raporları gizli bir şekilde "iyi göstermek" için üst düzey şirket yöneticileri tarafından kendi çıkarlarını korumak için kullandıkları bir yöntemdir. "Finansal tabloların iyi gösterilmesi, "görünüş olarak" genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uyuyor olmasına rağmen, "gerçekte" mevcut düzenlemelerin farklı yorum sınırları içinde kalarak üst düzey yöneticilerin kişisel çıkar sağlamak için kullandıkları bir yöntemdir.” (Hsieh ve Tsai, 2006: 64).

“Yaratıcı muhasebe ilke ve kuralları, değerlendirme ölçütleri ve uygulamaya yönelik düzenlemelerin eksikliğinden yararlanmak suretiyle muhasebe rakamları üzerinde oynamak, finansal tabloların biçimini veya finansal tablolarda yer alan bilgilerin sunuluşunu değiştirerek finansal durumu olduğundan farklı göstermek amacıyla yapılan işlemlerin tümü olarak tanımlanabilir.” (Siegel ve Shim, 2005:118).

“Yaratıcı muhasebe, finansal tabloların kurallar çerçevesinde göstermesi gereken durumdan bir şekilde farklı bir durumu bu kuralların ruhuna aykırı bir şekilde göstermesini sağlamak üzere, kurallardaki esnekliklerden yararlanılması ya da bazılarının atlanması şeklinde gerçekleştirilen, bir kuralları kullanma sürecidir.” Finansal tabloları yeniden düzenleyerek yaratılan manipülasyon fırsatı, işletmeye esneklik kazandırmaktadır ve bu uygulamalar muhasebe uzmanlarının daha az dürüstlüğe sahip işlemleri olarak pratiğe dökülmektedir. Yaratıcı muhasebe, yasalar ve muhasebe standartları sınırları içerisinde gerçekleştirilir, ancak her ikisinin de ruhuna ve özüne açıkça aykırı bir uygulamadır.” (Küçüksözen, 2004: 80).

Finansal raporları hazırlayanların istekleri doğrultusunda, avantajlardan oluşan kuralların seçilmesi veya bazı kuralların görmezlikten gelinmesi yoluyla finansal muhasebe verilerinin ve/veya finansal tabloların değişime tabi tutulmasıdır.

“Yaratıcı muhasebe uygulamaları, finansal tablolarda bir bilgi açıklandığında nasıl bir tepki alınacağına önceden kestirilerek, finansal bilgi kullanıcılarının beklentilerini de göz önünde bulundurarak finansal tablolardaki görünümün değiştirilmesi esasına dayanmaktadır. Bu değiştirme işlemi yapılırken tabii ki; bağımsız dış denetçilerin ve kamu denetçilerinin beklentileri de göz önünde bulundurulmaktadır. Çünkü bu denetçiler finansal bilgi kullanıcılarının haklarını savunma pozisyonunda olan kişilerdir.”(Griffiths, 1996: 8-9). İşletmeler ayrıca; borç/öz kaynak ve kârlılık oranları gibi belirli finansal oranların sağlıklı görünümünü sağlamak amacıyla; menkul kıymetleştirme, proje finansmanı ve bazı duran varlıkların kiralanması şeklindeki bilanço dışı finansman yöntemleri olan farklı yaratıcı muhasebe uygulamalarına başvurabilmektedirler. “Kısaca finansal tablolara makyaj yapılması veya finansal tabloların istenilen şekilde ayarlanması şeklinde tanımlanabilen yaratıcı muhasebe için fırsatlar ve çözüm yolları; Amat, Blake ve Dovvds (1999)'dan uyarlanmış olan Tablo 2.4.'te yer almaktadır.” (Parlakkaya, 2004:12).

Tablo 2.4. Yaratıcı Muhasebe İçin Fırsatlar ve Çözüm Yolları

Yaratıcı Muhasebe İçin Fırsatlar	Düzenleyici Kurumların Çözüm Önerileri
Muhasebe yöntemi seçimi	İzin verilen seçenek sayısını azaltmak veya belirli kurullarla sınırlandırmak
Yanlı tahminler ve öngörüler	Tahmin kapsamını azaltmak
Yapay işlemlerin kaydedilmesi	Yasal şekilden çok ekonomik öze bakmak

Gerçek işlemlerin zamanlaması	Piyasa değerini esas alan muhasebe yöntemini kullanmak
-------------------------------	--

Kaynak: Parlakkaya, 2004:12

Yaratıcı muhasebe uygulamalarıyla işletmeler bazı yararlar sağlamaktadırlar. Bunlar; “şirket hisse senetlerinin borsada değeri artar, firma değeri artar, şirket, hisse senedi ihracının kolaylaşması sebebiyle daha düşük maliyetle kaynak sağlar, hisse senedi opsiyonlarının değeri artar, daha iyi koşullarda, daha düşük maliyetle, daha yüksek tutarlarda borçlanma imkânı artar, daha az vergi, daha çok kâr dağıtım imkânı artar.” (Mulford ve Comiskey, 2002: 4). “Bu yararların çekiciliği ile yasalar, standartlar ve diğer düzenlemelerdeki esneklikler, boşluklar ya da yetersizlikler ile yönetim politika ve prosedürlerini açıklayan yönetmeliklerin eksikliği yöneticileri yaratıcı muhasebe uygulamalarına teşvik eden koşullardır.” (Çıtak, 2009: 88-89).

Mulford ve Comiskey (2002), yaratıcı muhasebe uygulamalarını,

- Fiktif gelir yaratılması ya da gelirin tahakkuk etmeden muhasebeleştirilmesi,
- Muhasebe standartlarının sınırlarını zorlayarak aktifleştirme yapılması veya amortisman periyodunun uzatılması,
- Varlık ve yükümlülüklerin gerçeğe aykırı olarak açıklanması (bilanço ile ilgili yaratıcı muhasebe uygulamaları),
- Olağanüstü gelirlerin faaliyet gelirleri olarak, faaliyet giderlerinin ise olağan üstü giderler olarak gösterilmesi gibi işlemlerle Gelir Tablosu kalemlerinin sınıflandırılmasının değiştirilmesi,
- Şirketin nakit üretme gücünün yüksek olduğu izlenimi yaratmak üzere Nakit Akım Tablosunda yatırımlardan ya da diğer faaliyetlerden sağlanan nakdin, faaliyetlerden sağlanan nakit gibi gösterilmesi,

- Muhasebe politikalarının seçimi ve uygulanması ile yaratıcı muhasebe uygulamaları olarak sınıflandırmıştır.

2.3.6. Finansal Hile

“Finansal hile, bir işletmenin kaynaklarının veya varlıklarının bilerek veya isteyerek çalınması, suistimal edilmesi, yanlış yönlendirilmesi veya çalışanların kişisel yarar sağlamaya çalışması şeklindeki faaliyetler olarak tanımlanır.”(Abdioğlu, 2007: 121).

“Bu kapsamda bir şahsın yanlış olduğunu bildiği veya doğruluğuna inanmadığı bir kısım uygunsuzlukların ve gayri kanuni hareketlerin maksatlı kandırma veya yanlış sunma niyetiyle yapılması finansal hiledir.”(Emir, 2008:112).

Rezaee, (2005)'e göre “finansal hile, doğru olmayan finansal tabloların şirketler tarafından bilerek, isteyerek, finansal tablo kullanıcılarını yanıltmak veya yanlış yönlendirmek amacıyla hazırlanması ve yayınlanması teşebbüsüdür. Finansal hile, üst yöneticiler ve denetçiler gibi bilgi sahibi profesyonel fakat kötü niyetli kişiler tarafından çok iyi düşünülmüş, planlanmış bir senaryonun uygulamaya konulması şeklinde gerçekleşebilmektedir. Bu kapsamda finansal hile, finansal tablo kullanıcılarını aldatmak için, finansal tablolarda tutarları veya elde edilen sonuçları kasıtlı olarak yanlış bildirme veya atlama yapmaktır. Diğer bir ifadeyle finansal hile, bir işletmenin finansal durumunu bilinçli olarak yanlış bildirmektir. Finansal hile, genellikle kendisi bir sonuç olmaktan çok bir sonuca gitme aracıdır.”

Finansal hilenin yapılmasındaki nedenler (Çıtak, 2007: 23):

- Hisse satışı yoluyla yatırımcıları yüreklendirmek,
- Şirketin beklenen veya hedeflenen kazançlarına ulaşmak,
- Kredi almalarını engelleyen iş problemlerini çözümlemek,

- Dürüst finansal raporlar verildiğinde alınamayacak veya daha az olacak kredileri almak veya yenilemek,
- Artan hisse başına kazanç veya ortaklık kârı yararlarını artırmak, böylece artan kâr payı ödemeleri sağlamak,
- Olumsuz piyasa algılamalarını gidermek,
- Performansla ilgili ikramiyeler almak şeklinde sıralanabilir.

Finansal hile genellikle, aktiflerin, gelirlerin ve kârların fazla bildirimini ve pasiflerin, giderlerin ve zararların eksik bildirimini şeklinde görülmekle birlikte bazen bunun tam tersinin yapıldığı da söz konusu olmaktadır. Yüksek kâr edilen yıllarda kârın izleyen dönemlerde düşük olma olasılığı dikkate alınarak gizlenmesi şeklinde bir değerlendirme de finansal hile uygulaması olarak adlandırılabilir. Finansal hile (Erdoğan, 2002: 21):

- Muhasebe kayıtları dolayısı ile finansal tabloların hazırlanmasına dayanak oluşturan belgelerin sahte olması, tahrifi ya da değiştirilmesi,
- İşletmede gerçekleşmiş olaylar ile ilgili önemli bilgilerin finansal tablolarda yanlış gösterilmesi veya hiç gösterilmemesi,
- Tutar, sınıflandırma, gösterim ve açıklamalar yapılırken bilerek ve isteyerek genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uyulmaması şeklinde gerçekleştirilmektedir.

Finansal tablolarda gerçeğe aykırı sunum ve açıklamalar kapsamında kullanılan diğer iki kavram muhasebe hata ve usulsüzlükleridir. Bu kapsamda muhasebe hataları; unutkanlık, dikkatsizlik, ihmal, bilgisizlik veya tecrübesizlik nedeniyle muhasebe işlemi ve kayıtlarında yapılan yanlışlıklardır. “Muhasebe hataları genel olarak kanunlara, yönetmelik ve yönerge gibi yasal mevzuata, GKGMİ ile işletme politikalarına ve doğruluğu kabul edilen diğer ilke ve prensiplere aykırı ancak kasıt unsuru içermeyen fiil ve davranışlar olarak tanımlanabilir.”(Maliye Hesap Uzmanları Derneği - MHUD, 2004: 128). Bu kapsamda; finansal tabloların

hazırlanmasında kullanılan verileri toplarken ve bunları analiz ederken yapılabilecek bir yanlışlık, olayların gözden kaçırılmasından veya hatalı yorumlanmasından kaynaklanan yanlış bir muhasebe tahmini ve muhasebe ilkelerini uygularken, değerlendirme, kayda alma, sınıflandırma, sunma veya açıklama konuları ile ilgili yapılabilecek bir yanlışlık hata olarak değerlendirilir.

“Muhasebe usulsüzlükleri; işletme kayıt, belge ve hesaplarının belli bir çıkar sağlamak ve başkalarını yanıltmak amacıyla gerçek durumu yansıtmayacak şekilde düzenlenmesi, tahrif edilmesi ve gizlenmesi olarak tanımlanabilir.” (Irmak ve diğerleri, 2002: 39). Bu kapsamda muhasebe usulsüzlüğü, finansal tablolarda kasıtlı olarak yanlış bilgi açıklanması, şeklinde finansal tablolarda varlıkların yanıltıcı ya da uygun olmayan şekilde sunulması biçiminde hileli finansal raporlamayı da kapsamaktadır.

“Muhasebe usulsüzlük durumları için; finansal tabloların hazırlanması sürecinde yararlanılan kayıtlarda ya da yardımcı dokümanlarda, kayıtların manipüle edilmesi, tahrif edilmesi ya da değiştirilmesi, bazı olayların, işlemlerin ya da diğer bilgilerin kasıtlı olarak yanlış sunulması ya da hiç sunulmaması veya atlanması, finansal bilgilerin tutar, sınıflandırma, sunum ve kamuya açıklanması ile ilgili muhasebe standart ve prensiplerinin kasıtlı olarak yanlış uygulanması örnek olarak verilebilir.”(Küçüksözen ve Küçükkocaoğlu, 2005: 6).

“Muhasebe hata ve usulsüzlükleri arasında açıklanan bilgilerdeki rakamların doğruluğu ya da yanlışlığı açısından herhangi bir fark bulunmamaktadır. Fark sadece doğru olmayan rakamların sunumunda kasıt unsurunun bulunup bulunmadığı, kısacası niyetle ilgilidir. Bu kapsamda; hata, kasıtlı olmadan, kaza ile ortaya çıkan gerçeğe aykırı bilgi sunma, açıklama durumudur. Usulsüzlük ise, gerçeğe aykırı bilgi açıklama durumunun bilerek, kasıtlı olarak gerçekleştirilmesidir.” (Young, 2002).

Bir usulsüzlük, usulsüzlük içeren finansal tabloların kamuya sunulması ve finansal bilgi kullanıcılarının bu finansal tablolara güvenerek zarara uğraması halinde

finansal hileye dönüşmektedir. Bu nedenle çoğu zaman usulsüzlük ve finansal hile birbirinin yerine kullanılmaktadır.

Usulsüzlüklerin kamuya açıklanması durumunda sermaye piyasalarındaki tepkiler (Pirgaip, 2008: 23):

- Hisse senedi fiyatlarının, dolayısıyla şirketlerin değerlerinin düşmesi,
- Şirketlerin borçlanma maliyetlerinin artması,
- Çok sayıda yatırımcının zarara uğraması ve yatırımcıların şirketlere, dolayısıyla piyasalara olan güvenlerinin sarsılması,
- Usulsüzlük yapan şirketleri takip eden analist sayısının azalması,
- Analistlerin şirketlere ilişkin tahminlerindeki isabet oranının düşmesi,
- Kaynakların verimli alanlara tahsisi ile ilgili sermaye piyasalarının rolünün bozulması,
- Usulsüzlük yapan şirket yöneticilerinin işine son verilmesi ve/veya söz konusu yöneticilerin yatırımcılar ve ilgili otoritelere tarafından dava edilmesi,
- Bağımsız denetim kuruluşlarının bağımsız denetim işinden çekilmeleri, bağımsız denetimle ilgili müşterilerini kaybetmeleri ve çok yüksek tutarlarda tazminata muhatap olmaları şeklinde sıralanabilir.

“Abbott (2002) tarafından yapılan bir çalışmada; revize edilen finansal raporlamalar ile denetim komitesi bağımsızlığı arasında negatif bir ilişki olduğunu ortaya konmuştur. Ayrıca, bağımsız denetim komitesine sahip şirketlerin hileli finansal raporlama yapma olasılıklarının düşük olduğu belirtilmiştir.” (Klein, 2003: 348).

Ayrıca bilanço manipülasyonu yöntemlerinin muhasebe bilgi kalitesine etkisi ile ilgili olarak yapılan bir çalışmada Elitaş (2013), manipülasyon yöntemleri ile bu

yöntemlerin hangi muhasebe bilgi kalitesini zedelediğini incelemiştir. Buna göre Tablo 2.5'te muhasebe manipülasyon yöntemlerinin muhasebe bilgi kalitesi ile ilişkisi gösterilmiştir. (Elitaş 2013: 49)

Tablo 2.5. Muhasebe Manipülasyonları-Muhasebe Bilgi Kalitesi İlişkisi

	Muhasebe Bilgisi Kalite Ölçütleri									
	İlgililik	Zamanlılık	İhtiyaca Uygunluk	Güvenilirlik	Kanıtlanabilirlik	Karşılaştırılabilirlik	Anlamlılık	Erişebilirlik	Yararlılık	Gerçeğe Uygunluk
Manipülasyonlar										
Gider Manipülasyonu	X	X	X	X			X		X	X
Gelir Manipülasyonu	X	X	X	X			X		X	X
Kâr Marjı Manipülasyonu	X	X	X	X			X		X	X
Kâr Yönetimi	X	X		X	X	X	X		X	X
Kârın İstikrarlı Hale Getirilmesi	X	X		X	X	X	X	X	X	X
Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Agresif Muhasebe	X	X	X	X	X	X	X		X	X
Büyük Temizlik Muhasebesi	X	X		X		X	X	X	X	

Kaynak: Elitaş 2013: 49

Sonuç olarak finansal hile, şirketlerin gerçek finansal durumlarının ve faaliyet sonuçlarının finansal bilgi kullanıcılarına yansıtılmaması, bir taraftan bu şirketlerin menkul kıymetlerine yatırım yapan yatırımcıların zarara uğramalarına ve sisteme olan güvenlerinin sarsılmasına, diğer taraftan yanlış bilgi üzerine alınan gerek şirketlerdeki yatırım kararları ve gerekse yatırımcıların menkul kıymet alım-satım kararları nedeniyle de kaynakların yanlış ve verimsiz alanlara tahsis edilmesine, dolayısıyla ekonomiye ek bir maliyet yüklenmesine neden olacaktır.

2.4. Bilanço Manipülasyonlarının Tahminine İlişkin Modeller

“Finansal bilgi manipülasyonu uygulamalarının çok yaygın olduğu düşüncesi hâkim olmakla beraber, araştırmacılar açısından bunu kanıtlamak oldukça güçtür. Bununla birlikte başta Amerika Birleşik Devletleri olmak birçok ülkede yaşanan ve dünya çapında yankı uyandıran Enron ve Lehman Brothers gibi muhasebe skandalları manipülasyonların varlığını ciddi bir biçimde ortaya koymaktadır. Manipülasyon yapıp yapılmadığının tespit edilmesinde en büyük sorun öncelikle finansal bilgi manipülasyonu (kar yönetimi) yapılmadan önce gerçekleşecek faaliyet sonuçlarının tahmin edilmesi gerekliliğinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle araştırmacılar öncelikle, yöneticilerin finansal bilgi manipülasyonuna ilişkin amaçlarının çok güçlü olduğu durum veya koşulları tanımlamak veya belirlemeye; daha sonra olağanüstü ya da beklenmedik tahakkuk ya da muhasebe politikası seçimi uygulamalarının bu amaçlarla örtüşüp örtüşmediğini test etmeye çalışırlar.” (Küçüksözen, 2004: 250).

“Muhasebe yazınında, manipülasyonun tespitinde kullanılmak üzere çeşitli araştırmacılar tarafından geliştirilen birçok model bulunmaktadır. Bunlar; tahakkuk esaslı modeller olan Healy, DeAngelo, Jones ve Endüstri Modelleri, karma modeller olan Beneish ve Spathis Modelleri ve alternatif modeller olan Yapay Sinir Ağları, Regresyon Modeli, Karar Ağacı Modeli, Genetik Algoritma ve Diskriminant Analiz modelleri olarak sınıflandırılabilir” (Fındık ve Öztürk, 2016, s.488).

Tahakkuk esaslı modeller olan Healy Modeli, De Angelo Modeli, Jones Modeli, Düzeltilmiş Jones Modeli ve Endüstri Modelleri olmak üzere beş tanedir.

2.4.1. Healy Modeli

Healy çalışmasında, teşvik primleri ile ödüllendirilen yöneticilerin alacakları teşvik primi tutarlarını artırmak için toplam tahakkukları kullanarak finansal bilgi manipülasyonu yaptıkları hipotezini ortaya atmış ve bunu test etmiştir. Healy'e göre (1985, s.106) "ikramiye planları, yöneticileri alacakları primleri arttırmak için tahakkukları ve muhasebe yöntemlerini kullanarak manipülasyon yapmaya teşvik etmektedir." Healy, "İkramiye Planlarının Muhasebe Kararları Üzerine Etkisi" adlı çalışmasında yöneticilerin ikramiye sözleşmeleri altında gelir raporlamayı teşvik etmeleri ve toplam tahakkuklar arasında güçlü bir ilişki olduğu tezini ileri sürerek bunu test etmiştir. İkramiye planlarına bir üst sınır getiren şirketler ile sınırlama getirmeyen şirketlerin karşılaştırıldığı test sonuçları teoriyi desteklemektedir: prim ödemelerine bir sınırlama getirilen yıllarda, üst sınır getirilmeyen yıllara göre tahakkukların daha düşük ve nakit akışlarının sabit tutulduğu görülmektedir. Healy'nin çalışmasında ihtiyari (isteğe bağlı) tahakkuklar aşağıdaki formül yardımıyla hesaplanmaktadır.

$$DA_t = TA_{t-1} / A_{t-1}$$

DA_t : İhtiyari tahakkuklar

TA_{t-1} : Önceki yıla ait toplam tahakkuklar

A_{t-1}: Önceki yıl toplam aktifi

"Bu model çerçevesinde ihtiyari tahakkukların sıfır olması beklenir. İhtiyari tahakkukları sıfır olmayan her işletmenin kar yönetimi yaptığı; sıfırdan düşük olanların karlarını arttırma, sıfırdan büyük olanların ise karlarını düşürme yönünde faaliyetlerde bulunduğu kabul edilir"(Aren, 2003, s.34).

Özetle sonuçlar Healy'in ortaya koyduğu üç olasılıkta açıklanan beklentiler doğrultusunda çıkmıştır, diğer bir ifade ile şirket yöneticileri tanımlanan teşvik primine esas düzenleme çerçevesinde kendi faydalarını maksimize edecek şekilde her dönemde finansal bilgi manipülasyonuna başvurmuşlardır. Teşvik primi tutarlarını artırmak istediklerinde gelir arttırıcı tahakkuklar yoluyla, o dönem için teşvik primi tutarlarını daha fazla artırmak mümkün değilse bu sefer (gelecek dönemdeki teşvik primi tutarının yüksek olmasını garanti altına almak üzere) cari dönem karını azaltıcı tahakkuk politikaları ile karı manipüle etmişlerdir.

2.4.2. De Angelo Modeli

DeAngelo (1986) çalışmasında, halka açık bir şirketin yatırımcıların elindeki hisse senetlerini geri alarak halka kapalı özel bir şirket statüsüne getirilmesi sırasında, yöneticilerin hisse senetlerinin değerini düşük göstermek amacıyla finansal bilgi manipülasyonu (kar yönetimi) yaptıkları hipotezini test etmiştir.

DeAngelo yaptığı çalışmada, “New York (NYSE) ve Amerikan Borsasında (AMEX) işlem gören 64 şirketin tepe yöneticilerinin 1973-1982 yılları arasındaki muhasebe kararlarını inceleyerek yöneticilerin piyasadaki hisse senetlerini geri almadan önce, hisse değerini düşürmek amacıyla kazanç manipülasyonu yapıp yapmadıklarını araştırmıştır” (Kara vd., 2016, s.14).

Çalışmada elde edilen kanıtlar, “örnek işletme yöneticilerinin hisse senetlerini geri satın almadan önceki dönemlerde sistematik olarak tahakkukların azaltılması yoluyla raporlanan gelirleri azaltarak manipülasyon yaptıkları hipotezini desteklememektedir” (DeAngelo, 1986, s.418). “Modele göre normal şartlarda toplam tahakkuklardaki değişimin yıllar itibariyle “0” olması beklenmekte, hisse senetlerinin geri alındığı dönemde toplam tahakkukların belirgin bir şekilde negatif olması halinde ise yöneticilerin manipülasyon yaptıkları kabul edilmektedir.” (Küçüksözen, 2004, s.258).

DeAngelo, modelini ihtiyari olmayan tahakkukları, bir önceki dönem toplam tahakkuklarını iki yıl önceki toplam aktif oranına eşitleyerek kurmuştur.

$$NDA_t = TAt-1$$

Bu modelde, “ihtiyari olmayan tahakkuklar” aşağıdaki gibi hesaplanmıştır:

$$NDA_t = TAt / At-1$$

NDA_t = Tahmini İhtiyari Olmayan Tahakkuklar

TAt = Toplam Tahakkuklar

$At-1$ = Bir Önceki Yıl Toplam Aktifi

Modelde ihtiyari tahakkuklar hesaplanması için kullanılan eşitlik ise aşağıdaki gibidir.

$$DA_t = TAt - TAt-1 / At-1$$

Dechow ve diğerlerine (1995, s.198) göre, DeAngelo modeli bu şekliyle Healy modelinin özel bir durumu olarak görülebilir; bu modelde, isteğe bağlı olmayan tahakkukların tahmin periyodu önceki yılın gözlemi ile sınırlandırılmıştır.

2.4.3. Jones Modeli

Jones (1991) çalışmasında ABD’deki şirketlerin buldukları sektördeki gümrük tarifelerinin yükseltilmesi ya da kotaların kısıtlanması gibi gümrük korumalarından yararlanmak için, ABD Ticaret Komisyonu tarafından inceleme yapılan dönemde, finansal bilgi manipülasyonu (kar yönetimi) ile karlarını düşük gösterip göstermediklerini test etmiştir.

Jones (1991) tarafından geliştirilen bu model, “işletmenin faaliyet seviyesindeki farklılıkları göz önünde bulundurmamak amacıyla, ihtiyari tahakkukların seviyesinin sabit olmadığını varsayarak; tahakkuk farklılıklarını toplam varlıklara göre derecelendirmiştir. Diğer bir ifadeyle, modelde sabit olarak “toplam tahakkuklar / bir önceki yıl toplam aktifi” oranını kullanmıştır. Model aynı zamanda işletme büyüklüğünün kontrol edilmesi için maddi duran varlık seviyesini bağımsız

değişkenler arasına eklemiştir. Sonuç olarak işletmelerin hacimlerindeki büyümeyle ihtiyari tahakkuklar arasındaki ilişkiyi dikkate almıştır” (Tepeli ve Kayıhan,2016, s.252).

Bu açıklamalara göre modelin formülü aşağıdaki gibi ortaya çıkmıştır (Jones, 1991, s.213).

$$TA_t / A_{t-1} = \alpha_i [1/A_{t-1}] + \beta_1 [\Delta REV_t / A_{t-1}] + \beta_2 [PPE_t / A_{t-1}] + \epsilon_t$$

TA_t = t yılındaki toplam tahakkuklar

ΔREV_t = t yılındaki gelirlerle t-1 yılındaki gelirler arasındaki değişim

PPE_t = t yılındaki brüt makine-tesis ve cihazlar

A_{t-1} = t-1 yılındaki toplam varlıklar

ϵ_t = t yılındaki hata terimi

“Modelde, en küçük kareler yönteminin uygulanması suretiyle α , β_1 , β_2 katsayılarından yararlanılarak tahmini değerler (beklenen değerler) bulunmaktadır. Bu yöntem genel olarak verileri bir zaman serisi biçiminde ele alarak farklı ekonomik şartlarda firmanın tahakkuklarını belirlemeye çalışmak esasına dayanır. Jones modeli önceki modellere göre daha analitiktir. Ayrıca hem arazi, bina, ekipman ve gelirdeki değişikliklerden hareketle ihtiyari tahakkukları tahmin hem de ihtiyari tahakkukları sadece geçen dönemin toplam tahakkuklarına bağlı bir değişken olarak görmemesi literatüre önemli katkı sağlamıştır” (Aren, 2003, s.35-36)

2.4.4. Düzeltilmiş Jones Modeli

Bu model, Dechow ve diğerleri tarafından 1995 yılında yayınlanan “Kâr Yönetiminin Tespiti” adlı makalede Jones modeline alacaklardaki değişimi de ekleyerek modeli geliştirdikleri için düzeltilmiş Jones modeli olarak bilinmektedir.

Modelde kullanılan eşitlik aşağıdaki gibidir (Dechow vd., 1995, s.199).

$$NDA_t = \alpha_1 (1/A_{t-1}) + \alpha_2 (\Delta REV_t - \Delta REC_t) + \alpha_3 (PPE_t)$$

ΔREC_t = t yılındaki net alacaklar ile t-1 yılındaki net alacaklar arasındaki değişim.

“Kredili satışlar ile kar yönetiminin, nakit satışlar ile karları yönetmekten daha kolay olduğu mantığına dayanan bu model, dolaylı olarak kredili satışların tamamının kar yönetimi nedeniyle yapıldığını varsaymaktadır” (Önder ve Ağca,2013, s.39). Dechow, Sloan ve Sweeney (1995, s.224) manipüle edilmiş finansal tabloları tahmin etmek amacıyla geliştirilen tahakkuk esaslı modeller üzerine yaptıkları çalışmada, Düzeltilmiş Jones Modelinin muhasebe manipülasyonunu test etmekte diğer modellere göre daha güçlü olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

2.4.5. Endüstri Modeli

“Bu model, ihtiyari olmayan tahakkukların bütün dönemlerde sabit olduğu varsayımını gevşetmekte, bununla birlikte, ihtiyari tahakkukların belirleyicilerini doğrudan modellemek yerine, bu belirleyicilerdeki değişimin aynı sektördeki bütün şirketlerde aynı olduğu varsayımından hareket etmektedir (Küçükkocaoğlu vd., 2007, s.6). Yöntemin dayanağı, incelenen örnek şirketler dışında aynı sektörde yer alan şirketlerin aktif büyüklüğüne göre ölçeklendirilmesi suretiyle hesaplanan toplam tahakkuk oranlarının medyan değerlerinin kullanılmasıdır” (Küçüksözen, 2005, s.265).

Buna göre model şu şekildedir (Dechow vd., 1995, s.199)

$$NDA_t = Y_1 + Y_2 \text{ medianI}(TAt)$$

$\text{medianI}(TAt)$ = Aynı endüstri dalında örnekleme alınmayan tüm işletmelerin aktifleri tarafından ölçülmüş toplam tahakkukların medyan değeri İşletmeye özgü Y_1 ve Y_2 değişkenleri tahmin periyodundaki gözlemler üzerinde en küçük kareler yöntemi kullanılarak tahmin edilmektedir.

2.4.6. Beneish Modeli

Beneish (1997) çalışmasında, olağanüstü veya ekstrem finansal performans göstermiş şirketler üzerinde yapılan analizlerle finansal bilgi manipülasyonu uygulamasının olup olmadığını ortaya çıkaracak bir model ortaya koymaktadır.

Beneish tarafından geliştirilen bu model, inceleme konusu yapılan şirketlerin manipülasyon yapıp yapmadığını tespit etmeye yönelik ve son yıllarda yapılan çalışmalarda en sık kullanılan önemli bir modeldir. Muhasebe manipülasyonlarının tahmin edilmesi amacıyla Aren (2006), Küçüksözen (2005), Jones vd. (2008), Bekçi ve Avşarlıgil (2011), Güler vd. (2013), Varıcı ve Er (2013), Omar vd. (2014), Kara vd. (2015), Mavengere (2015), Kamal vd. (2016), Fındık ve Öztürk (2016) ve Tepeli ve Kayıhan (2016) yaptıkları çalışmalarda Beneish modelini kullanmışlardır.

“Beneish modeli veya Beneish M-Skoru olarak bilinen bu model Profesör Messod Daniel Beneish tarafından oluşturulan matematiksel bir modeldir ve finansal dolandırıcılık veya kazanç manipülasyonu eğilimini belirlemek için çeşitli analiz oranları ve sekiz değişkenden oluşturulmuştur” (Abdul Aris vd., 2013, s.729).

“Değişkenler, şirketin mali tablolarındaki verilerden oluşturulur ve kazançların ne derece değiştirildiğini gösteren bir M-Skoru oluşturur. Model birçok yönden, Altman Z-Skoruna benzer, ancak iflas yerine kazanç manipülasyonunun belirlenmesine odaklanmıştır” (Nwoye vd., 2013, s.644).

Modelde, finansal tablolardaki bozulmayı tespit etmek üzere finansal tablolardan türetilmiş 6 adet değişken kullanılmıştır. Bunlar;

1. Ticari Alacaklar Endeksi; Ticari alacaklardaki değişimlerin, satışlardaki değişimlerle uyumlu olup olmadığını ölçmektedir.

2. Brüt Kar Marjı Endeksi; Şirketin brüt kar marjının kötüleşip kötüleşmediğini, dolayısıyla şirketin gelecekteki performansının olumsuz bir görünüm alıp almadığını ölçmektedir.

3. Aktif/Varlık Kalitesi Endeksi; Varlıkların gerçekleşme riskinde meydana gelen değişimi ölçmektedir. Bu endekste bir yükseliş maliyetlerin aktifleştirilme, dolayısıyla giderlerin ertelenmesi eğiliminde bir artış olduğunu göstermektedir.

4. Amortisman Endeksi; Amortisman giderlerindeki yıllık değişimi ölçmek için kullanılmaktadır.

5. Pazarlama, Satış, Dağıtım ve Genel Yönetim Giderleri Endeksi; Satış giderleri ile genel yönetim giderlerin satışlara göre değişimini ölçmektedir. Bu giderlerde satışlara oranla yükselen bir artış, yönetimin giderleri kontrol etmekte başarılı olmadığını dair olumsuz bir sinyal olarak ya da olağanüstü satış artırma çabası olarak yorumlanmaktadır.

6. Toplam Tahakkukların Toplam Varlıklara Oranı; Bu, karın ne kadarının nakit bazlı olduğunu ölçmektedir. Nakit dışı işletme sermayesinde meydana gelen yüksek düzeydeki bir artış, olası bir finansal bilgi (kar) manipülasyonuna işaret etmektedir.

“Beneish Modelinde; finansal bilgi manipülatörü şirketlerle kontrol şirketlerinin verileri probit analize tabi tutarak her bir değişken için katsayılar hesaplanmaktadır. Bu katsayıları kullanarak her bir işletmenin finansal bilgi manipülasyonu yapıp yapmadığı, M_i sonucunun sıfıra yakın olması halinde manipülatör değil, bire yakın olması halinde manipülatör şeklinde değerlendirmek üzere model çerçevesinde hesaplanmaktadır.” Bu çerçevede Beneish Modeli aşağıdaki gibidir (Beneish, 1999, s. 26):

$$M_i = \beta_i X_i + \epsilon_i$$

β_i = Model çerçevesinde her bir bağımsız değişken için bulunan katsayı

X_i = Açıklayıcı değişkenlerin oluşturduğu matris

ϵ_i = Hata terimi

Benesih'in modelinde kullandığı 8 tane bağımsız açıklayıcı değişken aşağıdaki gibidir:

- Ticari alacaklar endeksi (DSRI),
- Brüt kâr marjı endeksi (GMI),
- Aktif kalitesi endeksi (AQI),
- Amortisman giderleri endeksi (DEPI),
- Pazarlama, Satış, Dağıtım ve Genel Yönetim Giderleri endeksi (SGAI),
- Toplam Tahakkukların Toplam Varlıklara Oranı (TATA),
- Satışlardaki büyüme endeksi (SGI)
- Borçlanma yapısındaki değişmeler endeksi (LVGI)

“Beneish modelinde manipülatör şirketler ve manipülasyon yapmamış şirketlere ait olan 8 adet bağımsız değişkene ilişkin verileri probit analize incelenmiştir ve aşağıda sunulan denkleme ulaşılmıştır” (Beneish; 1999, s.29):

Beneish modelinde manipülatör ve kontrol şirketlerinin yukarıda belirtilen bağımsız değişkenler şeklindeki verilerini probit analize tabi tutarak aşağıda belirtilen formüle ulaşmıştır;

$$Mi = -4,840 + (0.920*DSRI) + (0.528*GMI) + (0,404*AQI) + (0,892*SGI) + (0,115 *DEPI) +(-0,172 * SGAI) + (4,679 * TATA) + (-0,327 * LVGI)$$

“Bu denklemin sonucunda bulunan Mi değerinin normal dağılım fonksiyonuna göre manipülasyon olasılığı değerlendirmesi aşağıdaki gibi yapılmaktadır” (Wiedman,1999)

Tahmini Olasılık:

Ölçütler:

%2,94 ten düşük;	Manipülasyona dair hiçbir kanıt yok
%2,94 ile %5,99 arasında;	Gri Bölge: Manipülasyon olasılığı var
%5,99 ile %11,32 arasında;	Manipülasyon için ciddi risk var
%11,32 den yüksek;	Önemli ölçüde manipülasyon tehlikesi var

2.4.7. Spathis Modeli

Spathis (2002, s.185), modelini oluştururken Beneishten farklı olarak manipülasyonu saptamak için logistic regresyon analizine başvurmuştur. Spathis modeli, finansal bilgi manipülatörü şirketlerle kontrol şirketlerini bazı bağımsız değişkenlere (borç özsermaye oranı, satışların toplam aktiflere oranı, net karın satışlara oranı, ticari alacakların satışlara oranı, net karın aktife oranı vb.) göre logit analize tabi tutmaktadır (Bezirci ve Karahan,2015, s.219).

Spathis, 2000 yılında Atina Menkul Kıymetler Borsasında işlem gören 76 şirketin finansal tablo verileri ile logistic regresyon analizi yaparak, hileli finansal tabloları tespit ederken kullanılması gereken rasyoları tespit etmeye çalışmıştır. Spathis 'in kullandığı Logit model aşağıdaki gibi formüle edilmektedir;

$$E(y) = \frac{\exp(b_0 + b_1x_1 + b_2x_2 + \dots + b_kx_k)}{1 + \exp(b_0 + b_1x_1 + b_2x_2 + \dots + b_kx_k)}$$

Eşitlikte bağımlı değişken olan E(y) için:

Eğer şirketin finansal tablo hilesi yaptığı varsayılıyorsa $y=1$

Eğer şirketin finansal tablo hilesi yapmadığı varsayılıyorsa $y=0$ değeri verilmiştir.

b_0 = Kesişim değeri

$b_1 + b_2 + \dots + b_k$ = Bağımsız değişkenlerin regresyon katsayısı

$x_1 + x_2 + \dots + x_k$ = Bağımsız değişkenler

Spathis'in Beneish 'ten farklı olarak modelde kullandığı bağımsız değişkenler aşağıdaki gibidir;

- $DEBT/EQ = \text{Debt} / \text{Equity}$ (Borç/Özkaynak)
- $SAL/TA = \text{Sales} / \text{Total assets}$ (Satışlar/Toplam Aktifler)
- $NP/SAL = \text{Net Profit} / \text{Sales}$ (Net Kar/ Satışlar)
- $REC/SAL = \text{Receivables} / \text{Sales}$ (Alacaklar/ Satışlar)
- $NP/TA = \text{Net Profit} / \text{Total Assets}$ (Net Kar/ Toplam Aktifler)
- $WC/TA = \text{Working Capital} / \text{Total Assets}$ (Çalışma Sermayesi/ Toplam Aktifler)
- $GP/TA = \text{Gross Profit} / \text{Total Assets}$ (Brüt Kar/ Toplam Aktifler)
- $INV/SAL = \text{Inventories} / \text{Total Assets}$ (Stoklar/ Satışlar)
- $TD/TA = \text{Total Debt} / \text{Total Assets}$ (Toplam Borç / Toplam Aktifler)
- $Z = \text{Z-Score}$ (Altman Z- Skoru)

Spathis (2002, s.187) bu değişkenlerden; stokların satışlara oranı (INV/SAL), toplam borçların toplam aktiflere oranı (TD/TA) ve Z-Skoru 'nun finansal tablolardaki manipülasyon olasılığının tespitinde önemli oranlar olduğu yönünde tespitlerde bulunmuştur.

2.5. Manipülatif İşlemlerin Vergi Kanunları Açısından Değerlendirilmesi

Vergi kanunları ile genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri ve muhasebe standartlarının manipülasyonlara bakışı farklılıklar içermektedir. Genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri ile muhasebe standartları açısından bakıldığında manipülasyonlar; muhasebenin ilkelerinde, politikalarında ve muhasebe standartlarında ki esneklik ya da boşluklardan veya seçimlik haklardan yararlanarak bilgi kullanıcılarının

yönlendirmeyi amaçlayan yaratıcı muhasebe teknikleri ve muhasebe hilelerini de içine alan oldukça geniş bir kavramdır.

Ancak vergi kanunları açısından bakıldığında manipülasyon kavramından ziyade vergi kanunlarında yasaklanmış olan usulsüzlüklerden, hileden ve vergi kaçırma suçundan bahsetmek mümkündür. Vergi kanunlarının muhasebeye bakışı temelde yapılan işlemlerin belli bir düzen içinde, kanunun emrettiği şekil şartlarına uygun olarak yapılmasını sağlamak ve devletin vergi alacağını korumaktır. Bunlar ise vergi kanunlarında belirlenmiş olup; uyulmadığı takdirde karşılığında vergi zıyayı cezası, usulsüzlük ve özel usulsüzlük cezaları gibi idari cezaları (VUK, madde 344, 351, 353) gerektiren fiiller ile konusu adli anlamda suç teşkil eden ve hürriyeti bağlayıcı cezalara kadar cezalar gerektiren kaçakçılık suçları (VUK, madde 359) gibi fiilleri içermektedir.

Yine vergi kanunlarında; defter tutma yükümlülüğü (VUK madde 171) ve kimlerin defter tutacakları, (VUK madde 172) tutulması zorunlu defterler, (VUK madde 182 vd.) dönemler itibariyle düzenlenecek finansal tablolar (VUK madde 192) ve vergi beyanları ile beyan esası (GVK madde 83 vd.) gibi konular düzenlenmektedir. Gerçekleşen ticari olayların usulüne uygun olarak muhtevası itibariyle yanıtıcı bilgiler içermeyecek şekilde tevsiki (belgelendirilmesi) (VUK madde 227) ve kayıt nizamı (düzeni) (VUK madde 215) vergi kanunlarının diğer emredici düzenlemelerindedir. Ayrıca ticari faaliyetlerde kullanılacak belgelerin neler olduğu, bu belgelerin özellikleri, şekil ve içerik şartları da yine Vergi Usul Kanunu 229. madde ve devamında düzenlenmiştir.

Vergi kanunlarının, mükelleflerin dönemler itibariyle beyan etmesi gereken bilgiler ile ilgili düzenlemelerine baktığımızda daha çok devletin vergi alacağını korumayı amaçlayan ve ödenecek vergiyi azaltacak işlemleri zorlaştıran düzenlemeler içerdiği görülmektedir. Kamu gelirlerin en büyük kaynağını vergilerin oluşturduğu göz önüne alınırsa bu amaç daha anlaşılabilir olmaktadır. Gelir Vergisi Kanunu'na göre "Gerçek kişilerin gelirleri gelir vergisine tâbidir." (GVK madde 1) Aynı zamanda Kurumlar Vergisi Kanunu'na göre de "... kurumların kazançları,

kurumlar vergisine tâbidir.” (KVK madde 1) Dolayısıyla gerçek veya tüzel kişilerin geliri olsun vergi kanunlarımıza göre her türlü gelir vergiye tabidir.

Yukarıda da bahsedildiği gibi vergi kanunları bir işletmede yapılan manipülasyondan ziyade ödenecek verginin belirlenmesi ile ilgilenmektedir. Bu amaçla vergi kanunları mükelleflerin beyan edecekleri gelir ve giderlerin neler olabileceğini ve kazancın nasıl tespit edilebileceğini(GVK madde 37 vd.); hangi gelirlerin vergiden istisna edilebileceğini (GVK madde 18) ve gelirden hangi harcamaların gider olarak indirilebileceğini (GVK madde 40) belirlemiş, hatta giderlerden kanunen kabul edilmeyen giderleri tek tek saymış (GVK madde 41) ve kanunun kabul etmediği bir gideri muhasebe standartları açısından geçerli bir gider olsa bile vergi matrahının tespitinde gelirden indirilmesine müsaade etmemiştir.

Bu bakış açısındaki farklılık haliyle muhasebe uygulamalarına ve manipülasyon kavramına da yansımış durumdadır. Bununla birlikte ülkemizde yasal düzenlemelerin farklı amaçları ve esnekliklerinin yanı sıra, düzenlemelerin birbiriyle çelişebildiği de görülebilmektedir. Bu çelişki farklı kanunlar arasında veya bir kanun ile bir standart arasında olabilmektedir. Örneğin Vergi Usul Kanunu ile Türk Ticaret Kanunu veya Türkiye Muhasebe Standartları değerlendirme ölçüleri konusunda farklı düzenlemeler ve ölçüler içermektedir. Vergi Usul Kanunu ile Türkiye Muhasebe Standardının aynı konuya ilişkin iki zıt düzenlemesi bulunduğu bir durumda, işletmenin bu iki seçenektan birini tercih ettiğini düşünürsek, dar anlamda bakıldığında, söz konusu işlem diğer düzenlemeye aykırı ve manipülatif olacaktır. Oysaki uygulamada, bu ve buna benzer durumlarda bu aykırılık bir zorunluluktan ileri gelmektedir.

Değerleme ölçülerinde ki farklılık muhasebede raporlamaya çift başlılık getirmekte; iki farklı değerlendirme ölçülerine göre yapılan değerlemeler sonucunda aynı işletmenin aynı dönemi ile ilgili olarak iki farklı kâr ve iki farklı finansal rapor ortaya çıkmaktadır. TMS 12 Gelir Vergileri Standardı 'da bu farklılığa dikkat çekerek tanımlarda; Muhasebe kârını(zararını), “Vergi gideri öncesi dönem kârı(zararı)” olarak tanımlarken, Vergiye tabii kârı(zararı), “Vergi otoriteleri tarafından konulan

kurallara göre bir hesap dönemi için tespit edilen ve üzerinden vergi ödenen kâr(zarar)” olarak tanımlamıştır. Ayrıca uygulamada da vergi kanunlarına uygun yapılan muhasebe kayıtları ve değerlendirme ölçüleri sonunda ortaya çıkan ve vergi matrahını da oluşturan kâra mali kar denilirken; genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri ve muhasebe standartlarına göre yapılan değerlemeler ve muhasebe kayıtları sonucunda ortaya çıkan kâra ticari kâr ya da bilanço kârı denilmektedir.

Vergi mükellefi olma yönüyle bütün işletmeler vergi idaresine finansal tablolarını ve kârını dönemler itibariyle beyan etmek zorundadır. Haliyle de vergi idaresine beyan ettikleri gelir-giderlerini ve kârını vergi kanunlarına uygun olarak hesaplamak durumundadırlar. Bununla birlikte bir işletme aynı zamanda muhasebe standartlarına göre de finansal tablolarının hazırlamak ve kârını belirlemek istemesi durumunda; muhasebe standartlarının öngördüğü değerlendirme ölçülerini esas alarak değerlendirme yapacak ve öncekinden farklı finansal tablo ve dönem kârını kamuoyuna sunacaktır. Bu durumda hangi finansal rapor gerçek finansal rapor ve hangi kâr manipüle edilmiş kârdır.

Dolayısıyla bir işlem muhasebe standartları açısından manipülatif bir amaç içerse de vergi kanunları açısından yasaklanmamış olabilir. Çünkü vergi kanunları manipülatif işleme daha çok ödenecek vergiyi azaltıp azaltmadığı yönünden bakacak ve yapılan işlem gelir azaltıcı ya da gider artırıcı değilse bu işlemde bir sorun görmeyecektir. Ya da tam tersi muhasebe standartlarına göre uygun olan bir işlem beyan edilecek kârı ve dolayısıyla ödenecek vergiyi azaltıyorsa vergi kanunları açısından kabul edilmeyebilir. Dolayısıyla vergi kanunları yönüyle bir işlemin manipülatif olup olmadığını değerlendirirken işlemin vergi kanunlarına göre yasaklanıp yasaklanmadığına bakmak gerekmektedir. Muhasebe standartlarına göre manipülatif bir işlem ya da bir yaratıcı muhasebe uygulaması vergi kanunlarında yasaklanmamış ise vergi kanunları açısından bir manipülasyondan söz edilemez.

Vergi kanunları ile muhasebe standartlarının manipülasyonlara bakışındaki farklılıklar aşağıdaki örnekler ile daha detaylı açıklanacaktır;

Örnek 1: ABC işletmesinin hesap dönemi sonunda vergi öncesi kârı 1.000.000 ₺ olsun. İşletme, dönemde ayırması gereken 300.000 ₺ tutarındaki kıdem tazminatı karşılığını ayırmamıştır. Dolayısıyla 1.000.000 ₺’den %20 oranında kurumlar vergisini düştüktan sonra kalan 800.000 ₺’nin tamamını ortaklara kâr olarak dağıtmıştır. (Yedek akçeler ayırma zorunluluğu olmadığı varsayılmıştır.) Bu durumda vergi kanunları açısından bir manipülasyondan söz etmek mümkün müdür ? Ya da bu işlem sadece bir yaratıcı muhasebe uygulaması mıdır ? Vergi Usul Kanunu’na göre ABC işletmesinin kıdem tazminatı karşılığı ayırma zorunluluğu bulunmamaktadır. Dolayısıyla şirketin 800.000 ₺’nin tamamını kâr olarak nitelendirip ortaklara kâr dağıtımında bulunması Vergi Usul Kanunu açısından herhangi bir sorun teşkil etmemektedir. Diğer taraftan “Çalışanlara Sağlanan Faydalar” başlıklı 19 no’lu Türkiye Muhasebe Standardına göre çalışanlar için her raporlama döneminde kıdem tazminatı karşılığı ayrılması zorunludur. Yine, “Karşılıklar, Koşullu Borçlar ve Koşullu Varlıklar” başlıklı 37 no’lu Türkiye Muhasebe Standardında; “Belirsizlik durumlarında değerlendirme yapılırken, gelir veya varlıkların olduğundan daha yüksek ve gider veya yükümlülüklerin olduğundan daha düşük bir biçimde gösterilmemesini sağlayacak şekilde tedbirli hareket edilmesi gerekir.” hükmü mevcuttur. Dolayısıyla bu hükümlere göre ABC işletmesinin olmayan bir kârı dağıtımı söz konusudur.

Sonuçta ABC işletmesi kâr olduğundan yüksek göstererek standartların temel hedefi olan sermayenin korunmasına da aykırı davranmış olmaktadır. Bu nedenle 1.000.000 ₺’lik tutardan 300.000 ₺’lik kıdem tazminatı karşılığının ayrılarak, kalan 700.000 ₺ üzerinden %20 oranında kurumlar vergisi hesaplanması ve geriye kalan 560.000 ₺’nin kâr olarak dağıtılması gerekmektedir. Öte yandan söz konusu standartlar, günümüzde KGK düzenlemelerine tabi olan kurumlar açısından bağlayıcıdır. Dolayısıyla örnekteki ABC işletmesinin KGK düzenlemelerine tabi olmadığı durumda manipülasyondan söz edilemez. Diğer taraftan, ABC işletmesinin KGK düzenlemelerine tabi olduğu durumda da işlem Vergi Usul Kanunu’na uygun gerçekleştirildiği için kanaatimizce yine hileden söz edilemeyecektir. Son olarak, ülkemizdeki uygulamalarda işletmelerin genellikle kıdem tazminatı karşılığı

ayırmadan kâr dağıtımında buldukları görülmektedir. Dolayısıyla kanaatimizce uygulamada da sıkça karşılaşılan bu işlemin yasal düzenlemelerdeki çelişkilerden yararlanmak suretiyle gerçekleştirilen bir yaratıcı muhasebe uygulaması olduğu söylenebilir. (Artar; 2016, s.42)

Örnek 2: Türkiye’de inşaat ve yapım işleri faaliyetinde bulunan tam mükellef (A) Ltd. Şti., 30/12/2015 tarihinde inşaat malzemeleri toptan ticareti faaliyetinde bulunan tam mükellef (B) Ltd. Şti ’den inşaat demiri satın almak için kurumla anlaşmıştır. Anlaşmaya göre (A) Ltd. Şti ’nin depoda yeri olmadığından dolayı (B) Ltd. Şti. malları 02/01/2016 tarihinde teslim edecektir. Örnekte, (B) Ltd. Şti ’nin herhangi bir nedenle 2015 hesap döneminde kârını yüksek göstermek istediğini varsayalım. Bu durumda (B) Ltd. Şti. söz konusu satışı 2015 hesap döneminde yapılmış gibi göstermek isteyecektir. Bilindiği üzere 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu’nun 10’uncu maddesine göre vergiyi doğuran olay; Mal teslimi veya hizmet ifası hallerinde, malın teslimi veya hizmetin yapılması; Malın tesliminden veya hizmetin yapılmasından önce fatura veya benzeri belgeler verilmesi halinde, bu belgelerde gösterilen miktarla sınırlı olmak üzere fatura veya benzeri belgelerin düzenlenmesi anında meydana gelir. Dolayısıyla (B) Ltd. Şti. her ne kadar teslim gerçekleşme de söz konusu satışa ilişkin faturayı 30/12/2015 tarihinde düzenleyerek 2015 hesap dönemine ilişkin kârını yüksek gösterebilir. Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri açısından bakıldığında da işlem, gerçekleştirilebilir olduğu ve muhasebe ilkelerini ihlal etmediği için uygulanabilir. Nitekim Amerikan Sermaye Piyasası Kurulu (Securities and Exchange Commission-SEC) da alıcıların malları koymak için deposunda yer bulamaması nedeniyle malı o dönem içinde kendi şirketine koyduramamış olması gibi geçerli bir sebebi var ise, gelirin tanınmasının uygun olabileceğini öngörmektedir. (Çıtak, 2009) Dolayısıyla (B) Ltd. Şti. bu işlemi gelir olarak kaydedebilir. Bu işlemin her ne kadar dönem karını artırmaya yönelik kasıt unsurunu içerme ihtimali olsa da yasalara aykırı olmadığından, vergi kanunları açısından bir manipülasyon değil, ancak muhasebe standartları açısından bir manipülasyon uygulamasıdır.

Örneği farklı bir açıdan ele alalım. Malların 02/01/2016 tarihinde (A) Ltd. Şti.'ye teslim edildiğini varsayalım. Fakat 04/01/2016 tarihinde (A) Ltd. Şti., söz konusu malları ayıplı olduğu gerekçesiyle (B) Ltd. Şti.'ye iade etmiş olsun. Bu durumda (B) Ltd. Şti.'nin 2015 hesap dönemine ilişkin işlemi hileli bir işlem midir, yoksa bu bir yaratıcı muhasebe uygulaması mıdır? Öncelikle (A) Ltd. Şti. ile (B) Ltd. Şti.'nin satış ve iade işlemlerini aralarında anlaşarak kasıtlı olarak yapıp yapmadıkları araştırılmalıdır. Bu işlemin kasten yapıldığı kanıtlanabilirse işlemin, hileyi içerdiği söylenebilir. Diğer taraftan söz konusu işlem kasıt unsurunu içermeyebilir. Gerçekten (A) kurumu ayıplı olduğunu belirterek malları (B) kurumuna iade etmiş olabilir. Bu durumda hileli bir işlemden söz etmek mümkün olmayacaktır. Takdir edileceği üzere, söz konusu işlemde kasıt unsurunun varlığını belirlemek oldukça zordur. Dolayısıyla işlem Türkiye'de de gerçekleştirilen önemli bir yaratıcı muhasebe uygulamasıdır. (Artar; 2016, s.44)

Örnek 3: BİST'de hisse senedi olan ve borsa değerinin düşmemesi için kârını yüksek göstermek isteyen tam mükellef (Z) AŞ, şüpheli hale gelen ticari alacağına karşılık ayırmamıştır. Böylece varlıklarını olduğundan daha yüksek göstererek amacına uygun bir yol izlemiştir. Bu durumda hileden söz edilebilir mi, yoksa bu işlem bir yaratıcı muhasebe uygulaması mıdır? 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nun 323'üncü maddesinde; "Ticari ve zirai kazancın elde edilmesi ve idame ettirilmesi ile ilgili olmak şartıyla; Dava veya icra safhasında bulunan alacaklar, yapılan protestoya veya yazı ile bir defadan fazla istenilmesine rağmen borçlu tarafından ödenmemiş bulunan dava ve icra takibine değmeyecek derecede küçük alacaklar; şüpheli alacak sayılır. Yukarıda yazılı şüpheli alacaklar için değerlendirme gününün tasarruf değerine göre pasifte karşılık ayrılabilir." denilmiştir. Dikkat edilirse Kanun, "...ayrılabilir." ifadesi ile, söz konusu şüpheli alacağına karşılık ayrılıp ayrılmaması hakkında mükellefe seçimlik hak tanımıştır. Dolayısıyla (Z) AŞ bu maddeye istinaden varlıklarını olduğundan daha yüksek göstermek amacıyla şüpheli hale gelen alacağına karşılık ayırmadığı durumda Vergi Usul Kanunu açısından illegal bir işlemde bulunulmadığı için bir manipülasyondan söz edilemez. Ancak işlem varlıkları olduğundan az göstererek kullanıcıları yönlendirme amacı taşıdığı için, bir

yaratıcı muhasebe uygulaması yani manipülasyondur. Tam tersi bir durumda henüz vadesi gelmemiş bir alacağa karşılık ayırarak giderleri artırıp dönem kârını azaltmaya yönelik bir işlemde ise işlem Vergi Usul Kanununda ki şartlar oluşmadığından vergi kanunu açısından illegal bir işlem kabul edilir.

Örnek 4: Tam mükellef (X) AŞ, net aktif değeri 1.000.000 ₺ olan bir yönetim binasına sahiptir. Kurum, 2014 yılında aktife kaydettiği ve faydalı ömrü 50 yıl olan söz konusu binanın amortismanına ilişkin azalan bakiyeler yöntemi yerine normal amortisman yöntemini tercih etmiş ve dolayısıyla 1.000.000 ₺'lik tutar üzerinden 48.000 ₺ yerine 20.000 ₺ tutarında amortisman ayırmıştır. Böylece giderlerini daha az göstererek gelir tablosunda raporlanan kârı artırmıştır. Bu durumda vergi kanunları açısından manipülasyondan söz edilebilir mi? Vergi Usul Kanunu'nun 313'üncü maddesinde, işletmede bir yıldan fazla kullanılan ve yıpranmaya, aşınmaya veya kıymetten düşmeye maruz bulunan gayrimenkullerin amortisman konusunu teşkil ettiği hüküm altına alınmıştır. Söz konusu Kanunun Mükerrer 315'inci maddesine göre bilanço esasında defter tutan mükelleflerden dileyenler, amortisman tabi iktisadi değerlerini azalan bakiyeler üzerinden amortisman usulüyle yok edebilirler. Azalan bakiyeler usulünde uygulanacak amortisman oranı %50'yi geçmemek üzere normal amortisman oranının iki katıdır. Dikkat edilirse Kanun, söz konusu maddi duran varlığa uygulanacak amortisman yöntemi hakkında mükellefe seçimlik hak tanımıştır. Dolayısıyla (X) AŞ'nin bu maddeye istinaden, yönetim binasına azalan bakiyeler yerine normal amortisman yöntemini kullanarak amortisman ayırması ve giderlerini daha az göstererek gelir tablosunda raporlanan kârı artırması durumunda işlem manipülatif amaçla yapılırsa da Vergi Usul Kanunu açısından illegal bir işlemde bulunulmadığı için manipülasyondan söz edilemez.

Örnek 5: (V) AŞ, yeni bir şube açılması için 100.000 ₺ tutarında harcamada bulunmuştur. Şirket, kârını yüksek göstermek amacıyla söz konusu harcamayı giderleştirmek yerine aktifleştirmiştir. Bu durumda vergi kanunları açısından manipülasyondan söz edilebilir mi? Vergi Usul Kanunu'nun 282'nci maddesinde kuruluş ve örgütlenme giderlerinin değerlemesine ilişkin hükümler mevcuttur. Adı

geçen madde hükmünde, yeni bir şubenin açılması için yapılan giderlerin kuruluş ve örgütlenme giderleri arasında yer aldığı belirtilmiş olup, söz konusu giderlerin aktifleştirilmesinin ihtiyari olduğu hususu açıklanmıştır. Dolayısıyla, (V) AŞ'nin söz konusu harcamaya ilişkin tutarın tamamını aktifleştirilmesi durumunda vergi kanunları açısından manipülasyondan söz edilemez. İşlem, manipülatif bir amaçla yapılması halinde ise muhasebe standartları açısından bir manipülasyon uygulamasıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİLANÇO MANİPÜLASYONUNA İLİŞKİN ÖRNEK UYGULAMA VE SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Tez çalışmasının manipülatif işlemlerle bilanço manipülasyonları uygulamasını içeren üçüncü bölümünde bir işletmenin mevcut finansal durumunu gösteren dönem sonu bilançosundan yola çıkılarak bilanço oluşturulan muhasebe kayıtları manipülasyon yöntemlerine göre yeniden kurgulanacak ve manipülatif amaçlı örnek işlemler ve muhasebe kayıtları yapılarak manipülasyon sonrası ortaya çıkan bilanço ile mevcut bilanço karşılaştırılacaktır. Böylece yapılacak muhasebe işlemlerinin sonunda bilançoda ilk haline göre manipülasyonun amacına göre nasıl değişimler olduğu incelenecektir.

Bilanço manipülasyonu uygulamalarının en temel tekniği, muhasebe standartları içinde yer alan esneklikten yararlanmaktır. “Finansal tablolarda yer alan kalemlerin sınıflandırılmasının değiştirilmesi ve dönemler arası gelir gider kaydirmaları da finansal bilgi manipülasyonu uygulamaları arasında yer almaktadır.” (Stolowy ve Breton, 2000: 53). Bu durum muhasebe standartlarının, olması gerektiği gibi değil, amaca uygun yorumlanması ve finansal bilgi kullanıcılarının yanıltılması sonucunu doğurduğundan uygun görülmemektedir.” (Küçüksözen, 2004: 204).

Bilanço manipülasyonunda kullanılan birçok uygulama mevcuttur. Bu uygulamalardan bazıları aşağıdaki gibidir. (Stolowy ve Lebas, 2006: 581):

- Muhasebe politikalarında manipülatif amaçlı olarak değişiklik yapmak,
- Araştırma ve geliştirme giderlerinin muhasebeleştirilmesi (manipülatif amaçla aktifleştirme ya da dönem gideri olarak kaydetme kararı),
- Hızlandırılmış amortisman yönteminden doğrusal amortisman yöntemine geçiş, (VUK’a göre amortisman seçimine ilişkin serbestlik bulunmakla birlikte yine manipülatif amaçla yöntem belirlenmesi)

- Borçlanma maliyetlerinin aktifleştirilmesi ya da dönem gideri olarak kaydedilmesi,

- Stok değerlendirme yönteminin değiştirilmesi,

- Satın alınan işletmenin gerçeğe uygun değer üzerinden ya da defter değeri üzerinden kaydedilmesi,

- İşletme birleşmelerinde satın alma yöntemi ya da çıkarların havuzlanması yönteminin kullanılması.

Küçüksözen ve Küçükkocaoğlu (2005)'e göre ise bilanço manipülasyonu uygulamaları;

- Gelirlerin muhasebeleştirilmesi ya da finansal tablolara alınması,

- Giderlerin ve karşılıkların muhasebeleştirilmesi,

- Varlık ya da yükümlülüklerin gerçeğe aykırı olarak sunulması,

- Finansal tablolarda yer alan kalemlere ilişkin sınıflandırmaların değiştirilmesi,

- İşlem ya da faaliyetlerin amaca uygun olarak oluşturulmasıdır.

- Yapılan işlemlerin fark edilmemesi için konusu ayrı bir suç oluşturan işlem ve uygulamaların gerçekleştirilmesi şeklinde sınıflandırılacak kapsamda teknikler kullanılmaktadır.

Bilanço manipülasyonlarına ilişkin örnek uygulamada manipülatif işlemler Stolowy ve Lebas, (2006) ile Küçüksözen ve Küçükkocaoğlu (2005) çalışmalarında yer alan tekniklerden yararlanılarak oluşturulmuştur. Örnek uygulamada yapılan manipülatif işlemler çalışmamızın ikinci bölümünde yer alan manipülasyon yöntemleri dikkate alınarak sırasıyla; Kar Yönetimi, Karın İstikrarlı Hale Getirilmesi, Büyük Temizlik Muhasebesi, Agresif Muhasebe, Yaratıcı Muhasebe ve Finansal Hile yöntemlerine göre oluşturulmuştur.

3.1. Manipülatif İşlemlere İlişkin Örnek Uygulama

Örnek uygulamada bilanço manipülasyonları için yapılacak işlemler manipülasyonun yapılış amacına göre iki yönlü olarak ele alınmıştır. Örneğimizde öncelikle ABC Ticaret İşletmesi isimli işletmenin gerçek durumunu yansıtan ve herhangi bir manipülasyon içermeyen dönem sonu bilançosu ve gerçek finansal performansını yansıtan gelir tablosuna yer verilmiştir. Daha sonra bu işletmenin finansal durumunu olduğundan daha iyi; dönem kârını ve varlıklarını olduğundan daha fazla, borç yükümlülüklerini ise olduğundan daha az ve finansal göstergeler açısından finansal tablo oranlarını olduğundan daha olumlu göstermek amacıyla yaptığı manipülasyon işlemleri ve muhasebe kayıtları yapılmıştır. Sonrasında ise işletmenin gerçek durumunu yansıtan bilanço ve gerçek finansal performansını gösteren gelir tablosu ile manipülasyonlar sonrası ortaya çıkan bilanço ve gelir tablosu karşılaştırılarak ortaya çıkan farklılıklar ve sonuçları değerlendirilmiştir.

İkinci aşamada ise aynı işletmenin mevcut finansal durumunu olduğundan daha kötü; dönem kârını ve varlıklarını olduğundan daha az, borç ve yükümlülüklerini ise olduğundan daha fazla ve finansal göstergeler açısından finansal tablo oranlarını olduğundan daha olumsuz göstermek amacıyla yaptığı manipülasyon işlemleri ve muhasebe kayıtları yapılarak bunların sonucunda ortaya çıkan bilanço ve gelir tablosu değerlendirilmiş ve işletmenin gerçek bilanço ve gelir tablosu ile karşılaştırılarak gözlenen farklılıklar ve sonuçları incelenmiştir.

İki farklı amaca yönelik manipülasyonlar sonrasında işletmenin gerçek finansal tabloları ile olumlu ve olumsuz manipülatif işlemler sonrası oluşan finansal tabloları karşılaştırmalı olarak verilmiş ve farklılıklar değerlendirilmiştir.

Örnek uygulama ile ilgili olarak aşağıdaki bilgiler ve varsayımlar söz konusudur;

- Manipülatif işlemlerin muhasebe kayıtları ve işlemler sonucunda elde finansal tablolar Luca Mali Müşavir Muhasebe Yazılımı eğitim amaçlı kullanılarak hazırlanmıştır. Yazılımda ana hesaplara kayıt

yapılmadığından her bir hesap için uygun alt hesaplar açılarak alt hesaplara kayıt yapılmıştır. Bu nedenle örnek muhasebe kayıtlarında ana hesaplar yerine alt hesaplar yer almaktadır.

- Örnek işletmenin hazırlanan finansal tablolarında “100 Kasa” hesabında bulundurulması gereken azami nakit sınırı dikkate alınmamıştır.
- Örneklerde yapılan Reeskont işlemlerinde “101 Alınan Çekler” ve “103 Verilen Çekler ve Ödeme Emirleri (-)” hesaplarında yer alan vadeli çekler dikkate alınmamıştır.
- Örnekler sonucunda ortaya çıkan dönem kârından vergi karşılıkları ayrılırken “Kanunen Kabul Edilmeyen Giderler” ve “Vergiye Tabi Olmayan Gelirler” in olmadığı kabul edilmiştir.
- Seçimlik muhasebe politikalarının ve yöntemlerinin belirlenmesinde ve değiştirilmesinde manipülatif amaçla hareket edildiği varsayılmıştır.
- İşletmenin finansal tablolarını yıllık olarak hazırladığı kabul edilmiştir.

3.1.1. ABC İşletmesinin Dönem Sonu İtibariyle Gerçek Finansal Durumu

Tablo 3.1.’de ABC Ticaret işletmesinin herhangi bir manipülasyon işlemi içermeyen ve gerçek finansal durumunu yansıtan 31/12/2019 tarihli Dönem Sonu Bilançosu, Tablo 3.2.’de ise aynı işletmenin 01/01/2019-31/12/2019 dönemi gerçek finansal performansını gösteren Gelir Tablosu verilmiştir.

Tablo 3.1. ABC İşletmesi 31/12/2019 tarihli Gerçek Durumunu Gösteren Dönem Sonu Bilançosu

İŞLETME AYRINTILI BİLANÇO

Tarih : 31/12/2019	
ABC İŞLETMESİ Dönem : 2019	
AKTİF (VARLIKLAR)	
	Cari Dönem
I- DÖNEN VARLIKLAR	448.750,00
A-HAZIR DEĞERLER	143.900,00
1-KASA	76.400,00
2-ALINAN ÇEKLER	53.000,00
3-BANKALAR	42.000,00
4-VERİLEN ÇEKLER VE ÖDEME EMİRLERİ (-)	27.500,00
B-MENKUL KIYMETLER	10.500,00
1-HİSSE SENETLERİ	18.000,00
5-MENKUL KIYMETLER DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI (-)	7.500,00
C-TİCARİ ALACAKLAR	181.000,00
1-ALICILAR	93.000,00
2-ALACAK SENETLERİ	94.000,00
3-ALACAK SENETLERİ REESKONTU (-)	6.000,00
7-ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR	40.000,00
8-ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI (-)	40.000,00
D-DİĞER ALACAKLAR	28.000,00
1-ORTAKLARDAN ALACAKLAR	25.000,00
5-DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR	3.000,00
E-STOKLAR	63.000,00
4-TİCARİ MALLAR	53.000,00
5-DİĞER STOKLAR	22.000,00
6-STOK DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI (-)	12.000,00
G-GELECEK AYLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI	7.350,00
1-GELECEK AYLARA AİT GİDERLER	0,00
2-GELİR TAHAKKUKLARI	7.350,00
H-DİĞER DÖNEN VARLIKLAR	15.000,00
2-İNDİRİLECEK KATMA DEĞER VERGİSİ	0,00
6-PERSONEL AVANSLARI	15.000,00
II- DURAN VARLIKLAR	839.500,00
A-TİCARİ ALACAKLAR	176.000,00
1-ALICILAR	46.000,00
2-ALACAK SENETLERİ	130.000,00
C-MALİ DURAN VARLIKLAR	156.000,00
1-BAĞLI MENKUL KIYMETLER	156.000,00
D-MADDİ DURAN VARLIKLAR	454.200,00
3-BİNALAR	146.000,00
4-TEŞİS, MAKİNE VE CİHAZLAR	115.000,00

5-TAŞITLAR	101.000,00
6-DEMİRBAŞLAR	128.000,00
8-BİRİKMiŞ AMORTİSMANLAR (-)	51.000,00
9-YAPILMAKTA OLAN YATIRIMLAR	15.200,00
E-MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR	17.300,00
3-KURULUŞ VE ÖRGÜTLENME GİDERLERİ	6.300,00
5-ÖZEL MALİYETLER	11.000,00
G-GELECEK YILLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI	36.000,00
1-GELECEK YILLARA AİT GİDERLER	36.000,00
AKTİF (VARLIKLAR) TOPLAMI	1.288.250,00

PASİF(KAYNAKLAR)	Cari Dönem
I- KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	694.934,00
A-MALİ BORÇLAR	158.000,00
1-BANKA KREDİLERİ	158.000,00
B-TİCARİ BORÇLAR	345.910,00
1-SATICILAR	161.880,00
2-BORÇ SENETLERİ	199.030,00
3-BORÇ SENETLERİ REESKONTU (-)	15.000,00
C-DİĞER BORÇLAR	87.800,00
4-PERSONELE BORÇLAR	13.000,00
5-DİĞER ÇEŞİTLİ BORÇLAR	74.800,00
D-ALINAN AVANSLAR	22.000,00
1-ALINAN SİPARİŞ AVANSLARI	22.000,00
F-ÖDENECEK VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER	39.020,00
1-ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR	29.020,00
2-ÖDENECEK SOSYAL GÜVENLİK KESİNTİLERİ	10.000,00
G-BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI	22.954,00
1-DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI	22.954,00
H-GELECEK AYLARA AİT GELİRLER VE GİDER TAHAKKUKLARI	18.000,00
1-GELECEK AYLARA AİT GELİRLER	18.000,00
I-DİĞER KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	1.250,00
1-HESAPLANAN KDV	0,00
4-SAYIM VE TESELLÜM FAZLALARI	1.250,00
II- UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	201.500,00
A-MALİ BORÇLAR	185.000,00
1-BANKA KREDİLERİ	185.000,00
F-GELECEK YILLARA AİT GELİRLER VE GİDER TAHAKKUKLARI	16.500,00
1-GELECEK YILLARA AİT GELİRLER	16.500,00
III- ÖZ KAYNAKLAR	391.816,00
A-ÖDENMiŞ SERMAYE	300.000,00
1-SERMAYE	300.000,00

F-DÖNEM NET KARI (ZARARI)	91.816,00
1-DÖNEM NET KARI	91.816,00
PASİF (KAYNAKLAR) TOPLAMI	1.288.250,00

Tablo 3.2. ABC İşletmesi 01/01/2019 – 31/12/2019 Dönemi Gerçek Finansal Performansını Gösteren Gelir Tablosu

İŞLETME AYRINTILI GELİR TABLOSU

ABC İŞLETMESİ	Tarih : 31/12/2019
	Dönem : 2019
	Cari Dönem
A- BRÜT SATIŞLAR	385.000,00
1-YURTIÇI SATIŞLAR	385.000,00
B- NET SATIŞLAR	385.000,00
C- SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	75.000,00
1-SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ (-)	75.000,00
BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	310.000,00
D- FAALİYET GİDERLERİ (-)	169.530,00
1-ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME GİDERLERİ (-)	19.000,00
2-PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ (-)	51.980,00
3-GENEL YÖNETİM GİDERLERİ (-)	98.550,00
FAALİYET KARI VEYA ZARARI	140.470,00
E- DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR	32.800,00
1-FAİZ GELİRLERİ	7.350,00
2-MENKUL KIYMET SATIŞ KARLARI	5.000,00
3-KAMBİYO KARLARI	3.950,00
4-REESKONT FAİZ GELİRLERİ	15.000,00
5-DİĞER OLAĞAN GELİR VE KARLAR	1.500,00
F- DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR (-)	65.500,00
1-KARŞILIK GİDERLERİ (-)	59.500,00
2-REESKONT FAİZ GİDERLERİ (-)	6.000,00
G- FİNANSMAN GİDERLERİ (-)	10.000,00
1-KISA VADELİ BORÇLANMA GİDERLERİ (-)	10.000,00
OLAĞAN KAR VEYA ZARAR	97.770,00
H- OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR	17.000,00
1-DİĞER OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR	17.000,00
DÖNEM KARI VEYA ZARARI	114.770,00
I- DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI (-)	22.954,00
DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI	91.816,00

ABC işletmesinin gerçek finansal durumunu gösteren dönem sonu bilançosu ile finansal performansını gösteren gelir tablosuna göre; işletmenin toplam aktifleri □1.288.250 olup bunun □448.750 si dönem varlık, □839.500 si duran varlıktır. Pasif tarafta ise öz kaynaklar toplamı □391.816 iken yabancı kaynaklar toplamı □896.434 dir. Yabancı kaynakların □694.934 si kısa vadeli, □201.500 si ise uzun vadeli dir. İşletme, dönem sonu bilanço ve gelir tablosunda dönemin faaliyet sonuçlarına ilişkin olarak □114.770 vergi öncesi kar açıklamıştır. İşletmenin aynı dönem vergi sonrası net karı ise □91.816 dir.

3.1.2. ABC İşletmesinin Bilanço ve Gelir Tablosunu Olduğundan Daha Olumlu Göstermesine Yönelik Manipülatif İşlemler

İşletmenin finansal tablolarında döneme ilişkin finansal durumunu ve finansal performansını olduğundan daha olumlu göstermesine yönelik manipülatif işlemler manipülasyon yöntemlerinden sırasıyla; “Kâr Yönetimi”, “Kârın İstikrarlı Hâle Getirilmesi”, “Agresif Muhasebe”, “Yaratıcı Muhasebe” ve “Finansal Hile” yöntemlerine göre incelenecektir.

3.1.2.1. Kâr Yönetimi Yöntemine Göre Olumlu Manipülatif İşlemler

İşlem 1: İşletmenin dönem sonunda yapılan amortisman hesaplamalarına göre ayrılması gereken amortisman tutarları normal amortisman yöntemine göre □63.000 olarak hesaplanmıştır. Ancak işletme duran varlıkların tahmini faydalı ömür sürelerini uzatarak ayrılması gereken amortisman tutarını □33.000 ye düşürmüş ve aşağıdaki gibi kaydetmiştir;

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
750.01	ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME GİDERLERİ	AMORTİSMANLAR	9.000,00	0,00
760.01	PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ	AMORTİSMANLAR	11.000,00	0,00
770.01	GENEL YÖNETİM GİDERLERİ	AMORTİSMANLAR	13.000,00	0,00
257.01	BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR	AMORTİSMANLAR	0,00	33.000,00

Bu işlemde ile işletme amortismanına tabi duran varlıklarının işletme için tahmini faydalı ömürlerini belirlerken manipülatif bir amaçla bu süreleri olması gerekenden daha uzun belirleyerek dönemde ayrılması gereken amortisman tutarlarını düşürmüştür. Bu sayede dönem giderleri düşük gösterilerek dönem karını yüksek raporlamıştır. Aynı zamanda Maddi Duran Varlıklar toplamı da daha az amortisman ayrıldığından olması gerekenden fazla raporlanacaktır.

İşlem 2: İşletme A bankasından genel finansman ihtiyacını karşılamak amacıyla alınan ve herhangi bir yatırım ya da özellikli varlığın alınması ile ilgili olmayan kredinin dönem sonunda 10.000 tutarında faiz maliyeti ile ilgili olarak aşağıdaki kaydı yapmıştır;

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
255.01	DEMİRBAŞLAR	FİNANSMAN GİDERLERİ	10.000,00	0,00
781.01	FİNANSMAN GİDERLERİ YANSITMA	FİNANSMAN GİDERLERİ	0,00	10.000,00

Bu işlemde genel finansman ihtiyacını karşılamak amacıyla alınan ve herhangi bir yatırım ya da özellikli varlığın alınması ile ilgili olmayan kredinin dönem sonunda faiz maliyeti aktifleştirilerek dönem giderlerinin azaltılması amaçlanmıştır. Kredi faiz maliyetlerinin aktifleştirilebilmesi konusunda vergi idaresinin bir özelge ile verdiği görüşe göre “varlığın alındığı yıla isabet eden faiz maliyetinin aktifleştirilerek varlığın maliyetine eklenebileceği ya da doğrudan gider yazılabileceği; alındığı yıldan sonraki yıllara isabet eden faiz maliyetlerinin ise dönem gideri yazılması gerektiği” bildirilmiştir. TMS 23 Borçlanma Maliyetleri standardına göre ise, “faiz maliyetinin özellikli bir varlık alımı, inşası ya da üretimi ile doğrudan ilişkili olması durumunda kullanılan kredinin borçlanma maliyetlerinin aktifleştirileceği” belirtilmiştir. Dolayısıyla özellikli bir varlığın alınması, inşası, üretimi ile ilgili olmayan borçlanma maliyeti manipülatif bir amaçla aktifleştirilerek dönem giderlerinin azaltılması ve dönem karının artırılması amaçlanmıştır.

İşlem 3: İşletme dönem sonu itibariyle satılan ticari mallar maliyetini normalde kullandığı ortalama maliyet yöntemine göre 75.000 TL olarak belirlemişken manipülatif bir amaçla yöntemi değiştirmiş ve İlk Giren İlk Çıkar (FIFO) yöntemine göre hesaplayarak TL 60.000 belirlemiş ve aşağıdaki gibi kaydetmiştir;

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
621.01	SATILAN MALLAR MALİYETİ	SMM	60.000,00	0,00
153.01	TİCARİ MALLAR	SMM	0,00	60.000,00

Bu işlem ile işletme maliyet giderlerini düşürerek dönem karını artırmak amacıyla dönemler itibariyle uyguladığı politikasından vazgeçerek bu döneme özel satışların maliyetini İlk Giren İlk Çıkar (FIFO) yöntemi ile hesaplamış, bu sayede maliyet giderini daha düşük tespit ederek dönem karını artırmayı hedeflemiştir. İşletmenin satışların maliyetini belirlerken kullanacağı yöntem konusunda hakkı olsa da bu yöntemin manipülatif amaçla seçilmesi muhasebe standartları açısından uygun olan bir işlemi manipülasyon haline getirmektedir.

İşlem 4: İşletme aktifinde kayıtlı bulunan hisse senetlerinin dönem sonu borsa değerinin TL 7.500 azaldığını tespit etmiş ancak menkul kıymetler değer düşüklüğü için karşılık ayırmamıştır.

Bu işlemde işletme aktifinde kayıtlı bulunan hisse senetlerine değer düşüklüğü için karşılık ayırmayarak karşılık giderinin oluşmasını engellemiş ve dönem karının yüksek çıkmasını amaçlamıştır. Değeri düşen hisse senetlerine aşağıdaki gibi karşılık ayırması gerekmektedir;

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
654.01	KARŞILIK GİDERLERİ	HİSSE SENETLERİ DEĞER DÜŞ. KARŞ.	7.500,00	0,00
119.01	MENKUL KIYM. DEĞ. DÜŞ. KARŞILIĞI (-)	HİSSE SENETLERİ DEĞER DÜŞ. KARŞ.	0,00	7.500,00

İşlem 5: İşletme dönem sonu itibariyle senetsiz alacaklarından □15.000 senetli alacaklarından □25.000 tutarında ticari alacağın şüpheli hale geldiğini tespit etmiş ve icra takibine başvurmuştur. Şüpheli hale gelen alacaklarda ilgili aşağıdaki şekilde kayıt yapmış ancak karşılık ayırmamıştır;

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
128.01	ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR	ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR	40.000,00	0,00
120.01	ALICILAR	ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR	0,00	15.000,00
121.01	PORTFÖYDEKİ SENETLER	ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR	0,00	25.000,00

Şüpheli hale gelen ticari alacaklarla ilgili özellikle vergi kanunlarına göre alacağın icra ve dava safhasına gelmesi gibi belli şartların oluşması halinde ihtiyatlılık esası gereğince karşılık ayrılması gerekmektedir. Dolayısıyla işletmenin aşağıdaki gibi karşılık ayırması yerinde olacaktır.

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
654.01	KARŞILIK GİDERLERİ	ŞÜPHELİ HALE GELEN ALACAK KARŞ.	40.000,00	0,00
129.01	ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI (-)	ŞÜPHELİ HALE GELEN ALACAK KARŞ.	0,00	40.000,00

İşlem 6: Dönem sonu itibariyle işletmenin deposunda bulunan mallardan □12.000 tutarında ticari malın değer düşüklüğüne uğradığı tespit edilmiş değeri düşen mallar için aşağıdaki gibi bir kayıt yapılmıştır;

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
157.01	DİĞER STOKLAR	DİĞER STOKLAR	12.000,00	0,00
153.01	TİCARİ MALLAR	DİĞER STOKLAR	0,00	12.000,00

Bu işlemde değeri düşen mallar ticari mallar hesabından alınarak diğer stoklar hesabına aktarılmış ancak değer kaybına uğradığı görülen mallar için işletme karını

yüksek göstermeyi hedeflediğinden herhangi bir karşılık ayrılmamıştır. Değeri düşen mallar için aşağıdaki gibi karşılık ayrılması uygun olacaktır;

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
654.01	KARŞILIK GİDERLERİ	DEĞERİ DÜŞEN MALLAR İÇİN KARŞ.	12.000,00	0,00
158.01	STOK DEĞ. DÜŞ. KARŞILIĞI (-)	DEĞERİ DÜŞEN MALLAR İÇİN KARŞ.	0,00	12.000,00

3.1.2.2. Kârın İstikrarlı Hâle Getirilmesi Yöntemine Göre Olumlu Manipülatif İşlemler

İşlem 7: İşletmenin A bankasında açılmış ve vadesi 1 yıl olan bir vadeli hesabı bulunmaktadır. Sözleşmeye göre vade sonunda elde edilecek faiz getirisi □25.000 dir. Vadeli hesaba bu dönem sonuna kadar tahakkuk eden faiz tutarı ise □7.350 olarak hesaplanmış ancak işletme dönem sonunda aşağıdaki gibi kayıt yapmıştır;

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
181.01	GELİR TAHAKKULARI	GELİR TAHAKKUKLARI	25.000,00	0,00
642.01	FAİZ GELİRLERİ	GELİR TAHAKKUKLARI	0,00	25.000,00

Bu işlemde dönem sonunda dönemsellik kavramı gereğince vadeli hesabın faiz getirisinin sadece bu döneme isabet kısmı için tahakkuk kaydı yapılması gerekirken, vade sonunda elde edilecek faiz getirisinin tamamı tahakkuk ettirilmiş, bu döneme ait olmayan gelirden bu dönemde gelir kaydedilmiştir. Böylece dönem gelirleri artırılarak dönem karının yüksek çıkması amaçlanmıştır.

İşlem 8: İşletmenin aktifinde kayıtlı bulunan bir depo işletmeye gelir getirmesi amacıyla aylık □1.500'den 2 yıllığına toplam □36.000 ye kiraya verilmiş ve kira tutarının tamamı banka aracılığı ile tahsil edilmiştir. Ancak işletme işlemi aşağıdaki gibi kaydetmiştir;

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
102.01	VADESİZ TL HESAPLAR	KİRA GELİRLERİ	36.000,00	0,00
649.01	DİĞER OLAĞAN GELİR VE KARLAR	KİRA GELİRLERİ	0,00	36.000,00

Bu işlemde 2 yıllık kira gelirin tamamı bu dönemin geliri olarak kaydedilmiş böylece dönem geliri ve dönem karının artırılması amaçlanmıştır. Kira gelirin tamamı peşin tahsil edilse de muhasebenin tahakkuk esası gereği yalnızca bu döneme isabet eden gelirin dönem geliri olarak kaydedilmesi sonraki dönemlere ait olan gelirin de ertelenerek ilgili olduğu dönemde gelir yazılması gerekmektedir.

İşlem 9: İşletme işyerinin kira gideri olarak aylık 3000'den 2 yıllık kira tutarı olan 72.000'yi peşin ödemiş ve aşağıdaki gibi kaydetmiştir;

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
180.01	GELECEK AYLARA AİT GİDERLER	KİRA GİDERLERİ TAHAKKUKU	33.000,00	0,00
280.01	GELECEK YILLARA AİT GİDERLER	KİRA GİDERLERİ TAHAKKUKU	36.000,00	0,00
770.01	GENEL YÖNETİM GİDERLERİ	KİRA GİDERLERİ TAHAKKUKU	3.000,00	0,00
100.01	MERKEZ KASA	KİRA GİDERLERİ TAHAKKUKU	0,00	72.000,00

İşletme bu işlemde finansal tablolarını yıllık olarak hazırlamasına rağmen ilk başta aylık hazırlıyor gibi kayıt yapmış ancak dönem sonunda yılın diğer aylarına isabet eden 33.000 tutarında kira giderine ilişkin herhangi kayıt yapmamıştır. Dolayısıyla dönemin kira giderleri eksik gösterilerek hem dönem karının yüksek hem de varlıkların olduğundan fazla çıkması hedeflenmiştir. Dönem sonunda yapılması gereken kayıt aşağıdaki gibi olmalıdır;

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
770.01	GENEL YÖNETİM GİDERLERİ	KİRA GİDERLERİ TAHAKKUKU	33.000,00	0,00
180.01	GELECEK AYLARA AİT GİDERLER	KİRA GİDERLERİ TAHAKKUKU	0,00	33.000,00

İşlem 10: İşletmenin aylık ücret giderlerine ilişkin ücret bordrosu hesaplanmış ve toplam 27.000 ücret gideri tespit edilmiştir. Ancak ücret giderlerine ilişkin yapılan bordro muhasebe kaydı aşağıdaki gibidir;

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
180.01	GELECEK ALARA AİT GİDERLER	ÜCRET TAHAKKUKU	27.000,00	0,00
335.01	PERSONELE BORÇLAR	ÜCRET TAHAKKUKU	0,00	13.000,00
360.01	ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR	ÜCRET TAHAKKUKU	0,00	4.000,00
361.01	ÖDENECEK SOSYAL GÜVENLİK KESİNTİLERİ	ÜCRET TAHAKKUKU	0,00	10.000,00

İşlemi incelediğimizde ay sonunda yapılması gereken ücret bordrosu muhasebe kaydı yapılmış ancak işletme dönemin gideri olan ücret giderleri için ilgili gider hesaplarını borçlandırmak yerine Gelecek Aylara Ait Giderler hesabı borçlandırılmıştır.

Bu işlemde iki farklı manipülasyon yapılmış olup; bir taraftan dönem giderleri olması gerekenden az gösterilirken diğer taraftan işçilik giderleri Gelecek Aylara Ait Giderler hesabı ile ertelenerek işletmenin dönen varlıklarına kaydedilmiş ve dönen varlıkların olduğundan fazla raporlanması sağlanmıştır.

3.1.2.3. Agresif Muhasebe Yöntemine Göre Olumlu Manipülatif İşlemler

İşlem 11: İşletme bölge bayisine, satılmak üzere konsinye olarak □10.000 tutarında mal göndermiş ve aşağıdaki şekilde kaydetmiştir;

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
120.01	ALICILAR	KONSİNYE GÖNDERİLEN MALLAR	11.800,00	0,00
391.01	HESAPLANAN KDV	KONSİNYE GÖNDERİLEN MALLAR	0,00	1.800,00
600.01	YURTIÇI SATIŞLAR	KONSİNYE GÖNDERİLEN MALLAR	0,00	10.000,00

Bu işlemde henüz satış gerçekleşmeden satış geliri kaydedilmiştir. İşletmenin bayisine konsinye olarak gönderdiği mallar ilk aşamada satılan değil satılmak üzere gönderilen mallardır. Dolayısıyla mallar bayi tarafından satıldığı zaman satış kaydının yapılması gerekmektedir. Ancak işletme manipülatif bir amaçla henüz satılmayan mallara satış kaydı yaparak gelir kaydetmiş ve dönem gelirleri ile dönem

karını artırmayı amaçlamıştır. Aynı zamanda Bilançoda ticari alacaklarda olduğundan fazla görünecektir.

İşlem 12: İşletme 31/12/2019 tarihinde □22.000 + KDV %18 tutarında satış siparişi almış ve siparişleri 02 Ocak 2020 tarihinde teslim etmek üzere anlaşmıştır. Ancak işlemi aşağıdaki gibi kayda almıştır;

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
120.01	ALICILAR	ALINAN SİPARİŞ AVANSLARI	25.960,00	0,00
391.01	HESAPLANAN KDV	ALINAN SİPARİŞ AVANSLARI	0,00	3.960,00
600.01	YURTIÇİ SATIŞLAR	ALINAN SİPARİŞ AVANSLARI	0,00	22.000,00

Bu işlemde işletme satış siparişi aldığı anda satış gerçekleşmiş gibi kayıt yaparak bir önceki işlemde olduğu gibi henüz gerçekleşmeyen bir geliri kaydetmiştir. Dönem sonu itibariyle sipariş alınmış ancak malın teslimi için bir sonraki dönem içinde yer alan bir tarih belirlenmiştir. Esas itibariyle satış hasılatı bir sonraki dönemin geliri olması gerekirken işletme cari dönem gelirlerini artırmak amacıyla sipariş tarihinde satış kaydı yaparak geliri bu döneme kaydırmıştır. Bu sayede dönem gelirlerinin ve dönem karının artırılması hedeflenmiştir. Bununla yine bir önceki işlemde olduğu gibi birlikte ticari alacaklar grubu da satış tutarı kadar artmış olmaktadır.

İşlem 13: İşletme, faaliyetlerinde kullanmak amacıyla □40.000 + KDV %18 tutarında demirbaş satın alınmış ancak aşağıdaki gibi Demirbaşlar hesabı yerine Yapılmakta Olan Yatırımlar hesabına kaydetmiştir;

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
191.01	İNDİRİLECEK KDV	DEMİRBAŞ ALIMI	7.200,00	0,00
258.01	YAPILMAKTA OLAN YATIRIMLAR	DEMİRBAŞ ALIMI	40.000,00	0,00
102.01	VADESİZ TL HESAPLAR	DEMİRBAŞ ALIMI	0,00	20.000,00
321.01	BORÇ SENETLERİ	DEMİRBAŞ ALIMI	0,00	27.200,00

Bu işlemde amortisman giderlerini azaltma amacı söz konusudur. Normalde demirbaşlar hesabına kaydedilerek dönemler itibariyle ayrılacak amortismanlarla tüketilmesi gereken duran varlık, Yapılmakta Olan Yatırımlar hesabına kaydedilmiş ve işletmenin devam etmekte olan bir yatırım harcaması gibi gösterilmiştir. Yapılmakta Olan Yatırımlar henüz tamamlanmadığı için amortismanına tabi tutulmazlar. İşletme böylece ilgili duran varlığa herhangi bir amortisman ayırmamakta ve amortisman gideri doğmamaktadır. Sonuç olarak dönem giderleri olması gerekenden az, dönem kârı ve duran varlık toplamı olması gerekenden fazla olacaktır. Bu işlem dönem giderlerini azaltmayı amaçladığından aynı zamanda “Kâr Yönetimi” yöntemine göre de manipülatif işlemlerden sayılabilir.

3.1.2.4. Yaratıcı Muhasebe Yöntemine Göre Olumlu Manipülatif İşlemler

İşlem 14: İşletme, YT AŞ ye ortak olmak amacıyla sermayesinin %9’una denk gelen hisse senetlerini □156.000 karşılığında satın almış ve uzun vadeli bir yatırım olarak düşünmesine rağmen işlemi aşağıdaki gibi kaydetmiştir;

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
110.01	HİSSE SENETLERİ	BAĞLI MENKUL KIYMET	156.000,00	0,00
100.01	MERKEZ KASA	BAĞLI MENKUL KIYMET	0,00	38.000,00
102.01	VADESİZ TL HESAPLAR	BAĞLI MENKUL KIYMET	0,00	46.000,00
336.01	DİĞER ÇEŞİTLİ BORÇLAR	BAĞLI MENKUL KIYMET	0,00	72.000,00

İşlemden işletmenin uzun vadeli yatırım amacıyla satın aldığı hisse senetlerinin, şirketin sermayesinin %9’una denk geldiği de düşünülürse, Duran Varlıklar sınıfında Bağlı Menkul Kıymetler hesabında takip edilmesi gerekmektedir. Ancak işletme Bağlı Menkul Kıymetler hesabı yerine Hisse Senetleri hesabını kullanarak dönen varlıklarını olduğundan yüksek göstermiş aynı zamanda da bilançoda Cari Oranının işletmenin lehine olacak şekilde yüksek çıkmasını sağlamıştır.

İşlem 15: İşletmenin ortağı Bay A'nın işletmeden çektiği 25.000 kayıtlara alınırken Ortaklardan Alacaklar hesabı yerine aşağıdaki gibi Alıcılar hesabına kaydedilmiştir;

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
120.01	ALICILAR	ORTAKLARDAN ALACAKLAR	25.000,00	0,00
102.01	VADESİZ TL HESAPLAR	ORTAKLARDAN ALACAKLAR	0,00	25.000,00

Bu işlemde normalde Ortaklardan Alacaklar hesabına kaydedilmesi gereken tutar işletmenin ticari alacağı gibi gösterilip Alıcılar hesabına kaydedilmiştir. Bu sayede işletmenin ticari alacaklar toplamı dönem sonu bilançosunda olduğundan yüksek raporlanacaktır.

İşlem 16: İşletmenin çalışanlarına verilen 15.000 avans tutarı personel avansları yerine aşağıdaki gibi Alıcılar hesabına kaydedilmiştir;

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
120.01	ALICILAR	PERSONEL AVANSLARI	15.000,00	0,00
100.01	MERKEZ KASA	PERSONEL AVANSLARI	0,00	7.500,00
102.01	VADESİZ TL HESAPLAR	PERSONEL AVANSLARI	0,00	7.500,00

Bu işlemde de bir önceki işlemde olduğu gibi ticari alacaklar grubu toplamının olduğundan yüksek gösterilmesi hedeflenmiştir. Normalde Personel Avansları hesabına kaydedilmesi gereken avans tutarları Alıcılar hesabına kaydedilerek bir ticari alacak gibi bilançoda raporlanması sağlanmıştır.

İşlem 17: ABC İşletmesi 110.000 + KDV %18 tutarına karşılık gelen mal satışlarından dolayı müşterilerinden teslim aldığı uzun vadeli alacak senetlerini aşağıdaki gibi kaydetmiştir;

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
121.01	PORTFÖYDEKİ SENETLER	MAL SATIŞI	129.800,00	0,00
391.01	HESAPLANAN KDV	MAL SATIŞI	0,00	19.800,00
600.01	YURTIÇİ SATIŞLAR	MAL SATIŞI	0,00	110.000,00

Bu işlemde ise işletme satışlarından doğan uzun vadeli alacak senedini kısa vadeli ticari alacaklar grubunda kaydetmiştir. Yapılan bu işlem ile işletmenin dönen varlıklarının olduğundan fazla gösterilmesi amaçlanmış bu sayede işletmenin Cari Oranının artması hedeflenmiştir.

İşlem 18: İşletme □150.000 + KDV %18 tutarında ticari mal satın alarak karşılığında □90.000 tutarında borç senedi düzenlemiş ve kalanını satıcıya senetsiz borçlanmıştır. Düzenlenen borç senetlerinin vadesi 1 yıldan kısa olmasına rağmen işlem aşağıdaki gibi kaydedilmiştir;

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
153.01	TİCARİ MALLAR	MAL ALIŞI	150.000,00	0,00
191.01	İNDİRİLECEK KDV	MAL ALIŞI	27.000,00	0,00
320.01	SATICILAR	MAL ALIŞI	0,00	87.000,00
421.01	BORÇ SENETLERİ	MAL ALIŞI	0,00	90.000,00

Bu işlemde işletme, verdiği borç senetleri kısa vadeli olmasına rağmen uzun vadeli borç senetleri hesabında muhasebeleştirerek Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklar (KVYK) toplamının düşük raporlanmasını sağlamıştır. Bu sayede KVYK toplamı dönem sonu bilançosunda olduğundan daha düşük görünecek ve işletmenin Dönen Varlıklarının Kısa Vadeli Yabancı Kaynaklarına oranı olan Cari Oranı artacaktır.

İşlem 19: Dönem sonu itibariyle uzun vadeli banka kredilerinin □25.000'lik kısmı kısa vadeli hale gelmiş ancak işletme buna ilişkin herhangi bir işlem yapmamıştır.

Bu işlemde işletme dönem sonunda yapması gereken bir muhasebe kaydını yapmayarak manipülasyon yapmıştır. Dönem sonu itibariyle uzun vadeli borçlardan vadesi bir yılın altına düşen borçların kısa vadeli borçlar sınıfına aktarılması gerekmektedir. Ancak işletme uzun vadeli borçlarından vadesi bir yılın altına düşen borçları olmasına rağmen bunlara ilişkin herhangi bir aktarma yapmamıştır. Bu sayede işletmenin kısa vadeli borçları artmamış ve dönen varlıklarının kısa vadeli borçlara oranı olan Cari Oranı ile Net İşletme Sermayesi azalmayarak aynı kalmıştır. İşleme ilişkin olarak aşağıdaki gibi bir kayıt yapılması uygun olacaktır:

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
400.01	BANKA KREDİLERİ	UZUN VAD KRD KISA VAD HALE GELMESİ	25.000,00	0,00
300.01	BANKA KREDİLERİ	UZUN VAD KRD KISAVAD HALE GELMESİ	0,00	25.000,00

İşlem 20: İşletme, aktifinde kayıtlı bulunan bina için yeniden değerlendirme yaparak, tahmini □25.000 yeniden değerlendirme artışı belirlemiş ve aşağıdaki şekilde kaydetmiştir;

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
252.01	BİNALAR	YENİDEN DEĞERLEME	25.000,00	0,00
522.01	MDV YENİDEN DEĞERLEME ARTIŞLARI	YENİDEN DEĞERLEME	0,00	25.000,00

Bu işlemde işletmenin aktifinde kayıtlı bulunan duran varlıklardan biri olan bina için yeniden değerlendirme artışı belirlenmiş ve bu artış kaydedilmiştir. Ancak yeniden değerlendirme artışı tahmini olarak belirlenmiş ve herhangi bir gayrimenkul değerlemesi yaptırılmamıştır. İşletme bu sayede bir taraftan duran varlıklarını olduğundan yüksek göstermiş diğer taraftan da öz kaynaklarını artırmıştır. Dolayısıyla bu işlemde iki farklı manipülasyon işlemi söz konusudur. Ancak bu işlem aynı zamanda duran varlığın maliyetini artırdığından işletmenin amacının tersine fazladan amortisman giderinin doğmasına da neden olacaktır.

İşlem 21: İşletme kasa sayımında □1.250 fazlalık tespit etmiş, fazlalığın sebebini araştırmadan doğrudan sonuç hesaplarına aktarmış ve aşağıdaki gibi kaydetmiştir;

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
397.01	SAYIM VE TESELLÜM FAZLALARI	KASA FAZLASI	1.250,00	0,00
649.01	DİĞER OLAĞAN GELİR VE KARLAR	KASA FAZLASI	0,00	1.250,00

Bu işlemde kasa fazlalığından kaynaklanan gelir anormal bir gelir olması sebebiyle Diğer Olağan Dışı Gelir ve Karlar hesabına kaydedilmesi gerekirken, Diğer Olağan Gelir ve Karlar hesabına kaydedilmiştir. Bu sayede kasa fazlalığından kaynaklanan gelirin hesap grubu değiştirilerek işletmenin olağan bir geliri gibi gösterilmiş ve gelir tablosunda olağan karın olması gerekenden yüksek çıkması amaçlanmıştır. TMS açısından bakıldığında ise Türkiye Muhasebe Standartlarına göre işletmenin bütün gelirleri olağan gelir gibi kabul edildiğinden TMS'ye göre olağan dışı gelir yoktur. Dolayısıyla bu durum Tek Düzen Muhasebe Sistemine göre manipülatif bir işlem iken TMS açısından bir manipülasyon söz konusu değildir.

Ayrıca bu işlemde, normalde kasa fazlalığı tespit edildikten sonra fazlalığın sebebini araştırılarak bulunan sebebe göre gerekli kaydın yapılması, sebep bulunamaması halinde sonuç hesaplarına aktarılması gerekirken herhangi bir araştırma yapılmadan fazlalık doğrudan sonuç hesaplarına aktarılmıştır. Bu açıdan bakıldığında bu işlem aynı zamanda “Agresif Muhasebe” yöntemine göre de bir manipülatif işlem olarak değerlendirilebilir.

İşlem 22: İşletme, aktifinde □35.000 maliyet bedeli ile kayıtlı bulunan ve □12.000 birikmiş amortismanı olan makineyi □40.000 + KDV %18 den peşin satmış ve aşağıdaki gibi kaydetmiştir;

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
100.01	MERKEZ KASA	MDV SATIŞI	47.200,00	0,00
257.01	BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR	MDV SATIŞI	12.000,00	0,00
253.01	TESİS, MAKİNE VE CİHAZLAR	MDV SATIŞI	0,00	35.000,00
391.01	HESAPLANAN KDV	MDV SATIŞI	0,00	7.200,00
649.01	DİĞER OLAĞAN GELİR VE KARLAR	MDV SATIŞI	0,00	17.000,00

Bu işlemde maddi duran varlık satışı yapılmış ve satıştan bir gelir elde edilmiştir. Ancak maddi duran varlık satışından doğan gelir, arızı bir gelir olduğundan olağan dışı gelirler grubuna kaydedilmesi gerekirken bir önceki işlemde olduğu gibi olağan gelir olarak kaydedilmiş ve olağan karın olması gerekenden daha yüksek çıkması amaçlanmıştır. Bu durum işletmenin esas faaliyetlerinden ve olağan faaliyetlerinden elde edilen kârın yüksek görünmesini sağlayacaktır. TMS açısından ise işletmenin bütün gelirleri olağan gelir kabul edildiğinden ve olağan dışı gelir ayrımı yapılmadığından bu işlemde de bu durum manipülatif bir işlem değildir.

3.1.2.5. Finansal Hile Yöntemine Göre Olumlu Manipülatif İşlemler

İşlem 23: İşletmenin alacak ve borç senetleri için dönem sonunda reeskont hesaplaması yapılmış; alacak senetleri için □6000, borç senetleri için □15.000 reeskont hesaplanmıştır. İşletme borç senetleri için aşağıdaki gibi reeskont ayırırken alacak senetleri için reeskont ayırmamıştır;

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
322.01	BORÇ SENETLERİ REESKONTU	BORÇ SENETLERİ REESKONTU	15.000,00	0,00
647.01	REESKONT FAİZ GELİRLERİ	BORÇ SENETLERİ REESKONTU	0,00	15.000,00

İşlemden borç senetleri için reeskont ayrılmasına rağmen alacak senetleri için reeskont işlemi uygulanmamıştır. Borç senetlerine reeskont ayrılması durumunda reeskont tutarı gelir olarak kaydedilirken, alacak senetleri reeskont tutarı gider olarak kaydedilir. İşletme dönem karını yüksek göstermeyi hedeflediğinden manipülatif bir amaçla borç senetlerine reeskont ayırarak dönem gelirlerinin artmasını sağlamış

ancak dönem giderlerinin artmasına sebep olacağından alacak senetlerine reeskont ayırmamıştır. Vergi mevzuatına göre reeskont ayırma ihtiyari bir işlem olmasına rağmen reeskont ayrılmasına karar verilmesi halinde hem alacak hem de borç senetlerine reeskont ayrılması gerekmektedir. Sadece borç senetlerine ya da sadece alacak senetlerine reeskont ayırma vergi mevzuatı açısından doğru bir uygulama değildir. Diğer manipülasyon yöntemlerinden “Kâr Yönetimi” ve “Yaratıcı Muhasebe” yöntemlerine göre manipülatif işlem olarak ta kabul edilebilecek olan bu işlem vergi mevzuatına aykırılık içerdiği için “Finansal Hile” yöntemi içinde değerlendirilmiştir.

Yapılan işlemler neticesinde ABC işletmesinin 31/12/2019 tarihli Dönem Sonu Bilançosunda ve Gelir Tablosunda, başta dönem kârı olmak üzere birçok kaleme önemli değişiklikler meydana gelmiştir. ABC işletmesinin bilanço ve gelir tablosunu olduğundan daha olumlu göstermek amacıyla yapmış olduğu manipülatif işlemler sonucunda ortaya çıkan Bilançosu Tablo 3.3.’te, Gelir Tablosu ise Tablo 3.4.’te verilmiştir.

Tablo 3.3. ABC İşletmesi 31/12/2019 tarihli Olumlu Manipülasyonlar Sonrası Oluşan Dönem Sonu Bilançosu

İŞLETME AYRINTILI BİLANÇO

ABC İŞLETMESİ	Tarih :	31/12/2019
AKTİF (VARLIKLAR)		
		Cari Dönem
I- DÖNEN VARLIKLAR		908.460,00
A-HAZIR DEĞERLER		143.900,00
1-KASA		76.400,00
2-ALINAN ÇEKLER		53.000,00
3-BANKALAR		42.000,00
4-VERİLEN ÇEKLER VE ÖDEME EMİRLERİ (-)		27.500,00
B-MENKUL KIYMETLER		174.000,00
1-HISSE SENETLERİ		174.000,00
C-TİCARİ ALACAKLAR		412.560,00
1-ALICILAR		148.760,00
2-ALACAK SENETLERİ		223.800,00
7-ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR		40.000,00
D-DİĞER ALACAKLAR		3.000,00
5-DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR		3.000,00
E-STOKLAR		90.000,00
4-TİCARİ MALLAR		78.000,00
5-DİĞER STOKLAR		12.000,00
G-GELECEK AYLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI		85.000,00
1-GELECEK AYLARA AİT GİDERLER		60.000,00
2-GELİR TAHAKKUKLARI		25.000,00
H-DİĞER DÖNEN VARLIKLAR		0,00
2-İNDİRİLECEK KATMA DEĞER VERGİSİ		0,00
II- DURAN VARLIKLAR		618.700,00
A-TİCARİ ALACAKLAR		46.200,00
1-ALICILAR		46.000,00
2-ALACAK SENETLERİ		200,00
D-MADDİ DURAN VARLIKLAR		519.200,00
3-BİNALAR		171.000,00
4-TEŞİS, MAKİNE VE CİHAZLAR		115.000,00
5-TAŞITLAR		101.000,00
6-DEMİRBAŞLAR		98.000,00
8-BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR (-)		21.000,00
9-YAPILMAKTA OLAN YATIRIMLAR		55.200,00
E-MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR		17.300,00
3-KURULUŞ VE ÖRGÜTLENME GİDERLERİ		6.300,00
5-ÖZEL MALİYETLER		11.000,00
G-GELECEK YILLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI		36.000,00
1-GELECEK YILLARA AİT GİDERLER		36.000,00
AKTİF (VARLIKLAR) TOPLAMI		1.527.160,00

PASİF(KAYNAKLAR)	
	Cari Dönem
I- KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	597.624,00
A-MALİ BORÇLAR	133.000,00
1-BANKA KREDİLERİ	133.000,00
B-TİCARİ BORÇLAR	255.910,00
1-SATICILAR	161.880,00
2-BORÇ SENETLERİ	109.030,00
3-BORÇ SENETLERİ REESKONTU (-)	15.000,00
C-DİĞER BORÇLAR	87.800,00
4-PERSONELE BORÇLAR	13.000,00
5-DİĞER ÇEŞİTLİ BORÇLAR	74.800,00
F-ÖDENECEK VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER	39.020,00
1-ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR	29.020,00
2-ÖDENECEK SOSYAL GÜVENLİK KESİNTİLERİ	10.000,00
G-BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI	76.134,00
1-DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI	76.134,00
I-DİĞER KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	5.760,00
1-HESAPLANAN KDV	5.760,00
4-SAYIM VE TESELLÜM FAZLALARI	0,00
II- UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	300.000,00
A-MALİ BORÇLAR	210.000,00
1-BANKA KREDİLERİ	210.000,00
B-TİCARİ BORÇLAR	90.000,00
2-BORÇ SENETLERİ	90.000,00
III- ÖZ KAYNAKLAR	629.536,00
A-ÖDENMİŞ SERMAYE	300.000,00
1-SERMAYE	300.000,00
B-SERMAYE YEDEKLERİ	25.000,00
3-M.D.V. YENİDEN DEĞERLEME ARTIŞLARI	25.000,00
F-DÖNEM NET KARI (ZARARI)	304.536,00
1-DÖNEM NET KARI	304.536,00
PASİF (KAYNAKLAR) TOPLAMI	1.527.160,00

Tablo 3.4. ABC İşletmesi 01/01/2019 - 31/12/2019 dönemi Olumlu Manipülasyonlar Sonrası Oluşan Gelir Tablosu

İŞLETME AYRINTILI GELİR TABLOSU

ABC İŞLETMESİ		Tarih : 31/12/2019
		Dönem : 2019
		Cari Dönem
A- BRÜT SATIŞLAR		417.000,00
1-YURTIÇİ SATIŞLAR		417.000,00
B- NET SATIŞLAR		417.000,00
C- SATIŞLARIN MALİYETİ (-)		60.000,00
1-SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ (-)		60.000,00
BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI		357.000,00
D- FAALİYET GİDERLERİ (-)		79.530,00
1-ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME GİDERLERİ (-)		9.000,00
2-PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ (-)		28.980,00
3-GENEL YÖNETİM GİDERLERİ (-)		41.550,00
FAALİYET KARI VEYA ZARARI		277.470,00
E- DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR		103.200,00
1-FAİZ GELİRLERİ		25.000,00
2-MENKUL KIYMET SATIŞ KARLARI		5.000,00
3-KAMBİYO KARLARI		3.950,00
4-REESKONT FAİZ GELİRLERİ		15.000,00
5-DİĞER OLAĞAN GELİR VE KARLAR		54.250,00
OLAĞAN KAR VEYA ZARAR		380.670,00
DÖNEM KARI VEYA ZARARI		380.670,00
F- DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI (-)		76.134,00
DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI		304.536,00

ABC İşletmesinin Dönem Sonu Bilançosu ve finansal performansını olduğundan daha olumlu göstermesine yönelik manipülatif işlemlerin sonuçları ve işletmenin gerçek finansal durumuna göre ortaya çıkan farklılıklar aşağıda maddeler halinde incelenmiştir;

1. İşletmenin toplam aktifleri ve toplam pasifleri manipülasyonlar öncesi □1.288.250 iken, yapılan olumlu yönlü manipülasyonlar sonrası işletmenin aktif ve pasif toplamı □1.527.160 ye çıkmıştır.
2. Dönen ve duran varlıkların dağılımı incelendiğinde manipülasyon öncesi dönen varlıklar □448.750 iken, manipülasyonlardan sonra büyük bir artış

- göstererek □908.460 ye çıkmıştır. Duran varlıklar ise başlangıçta □839.500 iken, manipülasyonlar sonrası azalarak □618.700 ye düşmüştür.
3. İşletmenin yabancı kaynakları incelendiğinde ise kısa vadeli yabancı kaynaklar toplamı manipülasyonlardan önce □694.934 iken manipülatif işlemler sonrası □597.624 ye düşmüştür. Uzun vadeli yabancı kaynaklar ise □201.500'den □300.000 ye çıkmıştır.
 4. Öz kaynaklar da ki değişime bakacak olursak başlangıçta işletmenin öz kaynak toplamı □391.816 iken manipülasyonlardan sonra □629.536 ye yükselmiştir.
 5. Yapılan olumlu yönlü manipülasyonlar sonrası işletmenin vergi öncesi kârı □114.770'den □380.670 ye yükselmiştir. Vergi sonrası net kâr ise başlangıçta □91.816 iken manipülatif işlemler sonrası net □304.536 ye yükselmiştir.
 6. Manipülasyon işlemleri sonrasında bu farklılıkların dışında finansal tabloların diğer hesaplarında da birçok değişiklik meydana gelmiştir. Tablo 3.5.'te manipülasyon öncesi gerçek bilanço ile olumlu manipülasyonlar sonrası ortaya çıkan bilançonun tamamı karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Bu sayede hangi bilanço kalemlerinde nasıl değişiklikler olduğu daha detaylı olarak görülebilecektir. Tablo 3.6.'da ise işletmenin manipülasyon öncesi finansal performansını gösteren gerçek gelir tablosu ile manipülasyon sonrası gelir tablosu karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Ayrıca karşılaştırmalı tablolarda her bir hesap kalemi için meydana gelen olumlu değişikliğe hangi işlem veya işlemlerin sebep olduğu yanlarında işlem numaraları ile gösterilmiştir.
 7. İşletmenin manipülasyon işlemleri sonrası mali analiz sonucu bulunan bazı finansal oranlar da değişmiştir. Tablo 3.7.'de ise işletmenin manipülasyon öncesi bazı finansal oranları ile olumlu manipülasyonlar sonrası oluşan finansal oranları karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

Tablo 3.5. ABC İşletmesi Gerçek Bilançosu ile Olumlu Manipülasyonlar Sonrası Oluşan Bilançosunun Karşılaştırılması

İŞLETME AYRINTILI BİLANÇO

ABC İŞLETMESİ	Tarih :	31.12.2019
	Dönem :	2019

AKTİF (VARLIKLAR)

	Gerçek Bilanço	Olumlu Bilanço	Olumlu Değişime Sebep Olan İşlemler
I- DÖNEN VARLIKLAR	448.750,00	908.460,00	
A-HAZIR DEĞERLER	143.900,00	143.900,00	
1-KASA	76.400,00	76.400,00	
2-ALINAN ÇEKLER	53.000,00	53.000,00	
3-BANKALAR	42.000,00	42.000,00	
4-VERİLEN ÇEKLER VE ÖDEME EMİRLERİ (-)	27.500,00	27.500,00	
B-MENKUL KIYMETLER	10.500,00	174.000,00	
1-HİSSE SENETLERİ	18.000,00	174.000,00	14
5-MENKUL KIYMETLER DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI (-)	7.500,00	0,00	4
C-TİCARİ ALACAKLAR	181.000,00	412.560,00	
1-ALICILAR	93.000,00	148.760,00	5, 11, 15, 16
2-ALACAK SENETLERİ	94.000,00	223.800,00	5, 17
3-ALACAK SENETLERİ REESKONTU (-)	6.000,00	0,00	23
7-ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR	40.000,00	40.000,00	
8-ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI (-)	40.000,00	0,00	5
D-DİĞER ALACAKLAR	28.000,00	3.000,00	
1-ORTAKLARDAN ALACAKLAR	25.000,00	0,00	15
5-DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR	3.000,00	3.000,00	
E-STOKLAR	63.000,00	90.000,00	
4-TİCARİ MALLAR	53.000,00	78.000,00	3, 6, 11
5-DİĞER STOKLAR	22.000,00	12.000,00	6, 11
6-STOK DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI (-)	12.000,00	0,00	6
G-GELECEK AYLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI	7.350,00	85.000,00	
1-GELECEK AYLARA AİT GİDERLER	0,00	60.000,00	9, 10
2-GELİR TAHAKKUKLARI	7.350,00	25.000,00	7
H-DİĞER DÖNEN VARLIKLAR	15.000,00	0,00	
2-İNDİRİLECEK KATMA DEĞER VERGİSİ	0,00	0,00	
6-PERSONEL AVANSLARI	15.000,00	0,00	16
II- DURAN VARLIKLAR	839.500,00	618.700,00	
A-TİCARİ ALACAKLAR	176.000,00	46.200,00	
1-ALICILAR	46.000,00	46.000,00	
2-ALACAK SENETLERİ	130.000,00	200,00	17
C-MALİ DURAN VARLIKLAR	156.000,00	0,00	
1-BAĞLI MENKUL KIYMETLER	156.000,00	0,00	14
D-MADDİ DURAN VARLIKLAR	454.200,00	519.200,00	

3-BİNALAR	146.000,00	171.000,00	20
4-TEŞİS, MAKİNE VE CİHAZLAR	115.000,00	115.000,00	
5-TAŞITLAR	101.000,00	101.000,00	
6-DEMİRBAŞLAR	128.000,00	98.000,00	2, 13
8-BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR (-)	51.000,00	21.000,00	1
9-YAPILMAKTA OLAN YATIRIMLAR	15.200,00	55.200,00	13
E-MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR	17.300,00	17.300,00	
3-KURULUŞ VE ÖRGÜTLENME GİDERLERİ	6.300,00	6.300,00	
5-ÖZEL MALİYETLER	11.000,00	11.000,00	
G-GELECEK YILLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI	36.000,00	36.000,00	
1-GELECEK YILLARA AİT GİDERLER	36.000,00	36.000,00	
AKTİF (VARLIKLAR) TOPLAMI	1.288.250,00	1.527.160,00	

PASİF(KAYNAKLAR)

	Gerçek Bilanço	Olumlu Bilanço	Olumlu Değişime Sebep Olan İşlemler
I- KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	694.934,00	597.624,00	
A-MALİ BORÇLAR	158.000,00	133.000,00	
1-BANKA KREDİLERİ	158.000,00	133.000,00	19
B-TİCARİ BORÇLAR	345.910,00	255.910,00	
1-SATICILAR	161.880,00	161.880,00	
2-BORÇ SENETLERİ	199.030,00	109.030,00	18
3-BORÇ SENETLERİ REESKONTU (-)	15.000,00	15.000,00	
C-DİĞER BORÇLAR	87.800,00	87.800,00	
4-PERSONELE BORÇLAR	13.000,00	13.000,00	
5-DİĞER ÇEŞİTLİ BORÇLAR	74.800,00	74.800,00	
D-ALINAN AVANSLAR	22.000,00	0,00	
1-ALINAN SİPARİŞ AVANSLARI	22.000,00	0,00	12
F-ÖDENECEK VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER	39.020,00	39.020,00	
1-ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR	29.020,00	29.020,00	
2-ÖDENECEK SOSYAL GÜVENLİK KESİNTİLERİ	10.000,00	10.000,00	
G-BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI	22.954,00	76.134,00	
1-DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI	22.954,00	76.134,00	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 21, 22, 23
H-GELECEK AYLARA AİT GELİRLER VE GİDER TAHAKKUKLARI	18.000,00	0,00	
1-GELECEK AYLARA AİT GELİRLER	18.000,00	0,00	8, 12
I-DİĞER KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	1.250,00	5.760,00	
1-HESAPLANAN KDV	0,00	5.760,00	11, 12
4-SAYIM VE TESELLÜM FAZLALARI	1.250,00	0,00	21
II- UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	201.500,00	300.000,00	
A-MALİ BORÇLAR	185.000,00	210.000,00	

1-BANKA KREDİLERİ	185.000,00	210.000,00	19
B-TİCARİ BORÇLAR	0,00	90.000,00	
2-BORÇ SENETLERİ	0,00	90.000,00	18
F-GELECEK YILLARA AİT GELİRLER VE GİDER TAHAKKUKLARI	16.500,00	0,00	
1-GELECEK YILLARA AİT GELİRLER	16.500,00	0,00	8
III- ÖZ KAYNAKLAR	391.816,00	629.536,00	
A-ÖDENMİŞ SERMAYE	300.000,00	300.000,00	
1-SERMAYE	300.000,00	300.000,00	
B-SERMAYE YEDEKLERİ	0,00	25.000,00	
3-M.D.V. YENİDEN DEĞERLEME ARTIŞLARI	0,00	25.000,00	20
F-DÖNEM NET KARI (ZARARI)	91.816,00	304.536,00	
1-DÖNEM NET KARI	91.816,00	304.536,00	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 21, 22, 23
2-DÖNEM NET ZARARI (-)	0,00	0,00	
PASİF (KAYNAKLAR) TOPLAMI	1.288.250,00	1.527.160,00	

Tablo 3.6. ABC İşletmesi Gerçek Gelir Tablosu ile Olumlu Yönde Manipüle Edilmiş Gelir Tablosunun Karşılaştırılması

İŞLETME AYRINTILI GELİR TABLOSU

ABC İŞLETMESİ		Tarih :	31/12/2019
		Dönem :	2019
	Gerçek Gelir Tablosu	Olumlu Gelir Tablosu	Olumlu Değişime Sebep Olan İşlemler
A- BRÜT SATIŞLAR	385.000,00	417.000,00	
1-YURTİÇİ SATIŞLAR	385.000,00	417.000,00	11, 12
B- NET SATIŞLAR	385.000,00	417.000,00	
C- SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	75.000,00	60.000,00	
1-SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ (-)	75.000,00	60.000,00	3
BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	310.000,00	357.000,00	
D- FAALİYET GİDERLERİ (-)	169.530,00	79.530,00	
1-ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME GİDERLERİ (-)	19.000,00	9.000,00	1
2-PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ (-)	51.980,00	28.980,00	1
3-GENEL YÖNETİM GİDERLERİ (-)	98.550,00	41.550,00	1, 9, 10
FAALİYET KARI VEYA ZARARI	140.470,00	277.470,00	
E- DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR	32.800,00	103.200,00	
1-FAİZ GELİRLERİ	7.350,00	25.000,00	7
2-MENKUL KIYMET SATIŞ KARLARI	5.000,00	5.000,00	
3-KAMBIYO KARLARI	3.950,00	3.950,00	
4-REESKONT FAİZ GELİRLERİ	15.000,00	15.000,00	
5-DİĞER OLAĞAN GELİR VE KARLAR	1.500,00	54.250,00	8, 21, 22
F- DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR (-)	65.500,00	-	
1-KARŞILIK GİDERLERİ (-)	59.500,00	-	4, 5, 6
2-REESKONT FAİZ GİDERLERİ (-)	6.000,00	-	23
G- FİNANSMAN GİDERLERİ (-)	10.000,00	-	
1-KISA VADELİ BORÇLANMA GİDERLERİ (-)	10.000,00	-	2
OLAĞAN KAR VEYA ZARAR	97.770,00	380.670,00	
H- OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR	17.000,00	-	
1-DİĞER OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR	17.000,00	-	22
DÖNEM KARI VEYA ZARARI	114.770,00	380.670,00	
I- DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI (-)	22.954,00	76.134,00	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 21, 22, 23
DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI	91.816,00	304.536,00	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 21, 22, 23

Tablo 3.7. Gerçek Finansal Oranlar ile Olumlu Manipülasyonlar Sonrası Finansal Oranların Karşılaştırılması

FİNANSAL ORANLAR	Gerçek Bilanço	Olumlu Bilanço
Cari Oran	0,65	1,52
Asit - Test Oranı	0,56	1,37
Nakit Oranı	0,22	0,53
Stok Bağımlılık Oranı	8,58	3,11
Kaldıraç Oranı	0,70	0,59
Finansman Oranı	0,44	0,70
Borç/Öz sermaye Oranı	2,29	1,43
Maddî Duran Varlıklar/Öz sermaye Oranı	1,16	0,82
Duran Varlıklar/Devamlı Sermaye Oranı	1,41	0,67
Devamlı Sermayenin Bağımlılık Oranı	-0,17	0,27
Aktif Karlılık Oranı	0,07	0,19
Net Kar Marjı	0,23	0,73
Öz Sermaye Karlılık Oranı	0,23	0,48

İşletmenin yaptığı olumlu yönlü manipülasyonlar neticesinde dönem sonu bilanço ve gelir ve tablosunda büyük değişiklikler meydana gelmiştir. Dönem karı başta olmak üzere, aktif toplamı, dönen varlıkları, ticari alacakları ve stokları gibi önemli kalemlerinde artışlar meydana gelmiştir. Ayrıca öz kaynak toplamı da ciddi bir oranda artmıştır. Bununla birlikte bilançonun finansal açıdan önemli bir kalemi olan kısa vadeli borçlar ise azalmıştır. Bütün bu değişimler işletmenin finansal bilgilerine ve mali analiz sonucu bulunan finansal oranlarına olumlu olarak yansımaktadır. Finansal oranlar incelendiğinde, önemli oranlardan olan cari oran başta 0,65 iken manipülasyonlardan sonra 1.52 ye çıkmıştır. Bu oran işletmenin dönen varlıklarının kısa vadeli yabancı kaynaklarını karşılama oranı olarak kullanılmaktadır ve dönen varlıklar ile kısa vadeli borçların ödenip ödemeyeceğini göstermektedir. Başlangıçta bu oran 0,65 iken bunun anlamı dönen varlıklar toplamının kısa vadeli borçların ancak %65 ini karşılayabildiğidir. Manipülasyonlar sonrası bu oranın 1,52 ye çıkması dönen varlıkların kısa vadeli borçların yaklaşık 1.5 katına çıktığı anlamına gelmektedir. Dolayısıyla manipülasyonlar sonrası dönen varlıklar kısa vadeli borçlardan %50 daha fazla hale gelmiştir. Bu durumda işletme için oldukça önemli bir göstergedir. Bununla birlikte tabloda verilen diğer finansal oranlarda da işletmenin finansal göstergelerinin ve finansal performansının yorumlanmasında olumlu etki edecek şekilde değişiklikler meydana gelmiştir.

Sonuç olarak olumlu manipülasyonlar sonrasında işletme piyasada olduğundan daha karlı ve daha değerli bir firma izlenimi verecektir. Yatırımcıların işletmeye yatırım yapmasını teşvik edecek, kredi kuruluşlarından daha kolay ve ucuz maliyetli kredi temin edebilecektir. Firmanın satılması amaçlanıyorsa firma değeri artacağı için daha yüksek fiyattan satılması kolaylaşacaktır. Manipülasyonların olumsuz etkileri ise; başta yüksek dönem karı ile ödenecek verginin de yüksek çıkması olarak gösterilebilir. Zira gerçek durumda dönem karından ödenecek vergi 22.954 ₺ iken manipülasyonlar sonrası bu rakam 76.134 ₺ ye çıkmıştır. İkinci olarak yüksek kar rakamı ile ortakların yüksek temettü beklentisi ortaya çıkacaktır. Yapılan manipülasyonlar ile genellikle henüz gerçekleşmemiş ve tahsil edilmemiş diğer bir ifade ile sonraki dönemlere ait bazı gelirler dönem geliri gibi gösterilerek dönem karı artırıldığından ortakların temettü dağıtımını talep etmesi halinde işletme temettü dağıtımında zorluk çekebilir.

3.1.3. ABC İşletmesinin Bilanço ve Gelir Tablosunu Olduğundan Daha Olumsuz Göstermesine Yönelik Manipülatif İşlemler

İşletmenin finansal tablolarında döneme ilişkin finansal durumunu ve finansal performansını olduğundan daha olumsuz göstermesine yönelik manipülatif işlemler manipülasyon yöntemlerinden sırasıyla; “Kâr Yönetimi”, “Kârın İstikrarlı Hâle Getirilmesi”, “Büyük Temizlik Muhasebesi” “Agresif Muhasebe”, “Yaratıcı Muhasebe” ve “Finansal Hile” yöntemlerine göre incelenecektir.

3.1.3.1. Kâr Yönetimi Yöntemine Göre Olumsuz Manipülatif İşlemler

İşlem 1: İşletmenin aktifinde kayıtlı olan □25.000 maliyetli hisse senetlerinin dönem sonu borsa değerinin □17.500 ye düştüğü tespit edilmiştir. İşletme dönem sonu değeri düşen hisse senetlerinin değerinin daha da düşeceğini tahmin ederek aşağıdaki gibi karşılık ayırmıştır.

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
654.01	KARŞILIK GİDERLERİ	HİSSE SENETLERİ	17.500,00	0,00
119.01	MENKUL KIYMETLER DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI (-)	HİSSE SENETLERİ	0,00	17.500,00

Bu işlemde, işletmenin hisse senetlerinde meydana gelen değer düşüklüğü için değer düşüklüğü kadar yani □7.500 karşılık ayırması gerekirken, hisse senetlerinin değerinin daha da düşeceğini tahmin ederek □17.500 karşılık ayırmıştır. Bu sayede işletme dönem giderlerini olmasına gerekene göre □10.000 yüksek göstermiştir. Bu işlem aynı zamanda gerçekte var olmayan bir değer düşüklüğünü içerdiğinden diğer manipülasyon yöntemlerinden “Finansal Hile” yöntemine göre de manipülatif işlemlerden sayılabilir.

İşlem 2: İşletme dönem sonunda işletme henüz vadesi gelmemiş olan □10.000 tutarında senetsiz alacağının tahsil edilemeyeceğini tahmin ederek şüpheli alacaklar hesabına aktarmış ve tamamına karşılık ayırarak ve aşağıdaki gibi kaydetmiştir.

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
128.01	ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR	ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR	10.000,00	0,00
120.01	ALICILAR	ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR	0,00	10.000,00
654.01	KARŞILIK GİDERLERİ	ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI	10.000,00	0,00
129.01	ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI	ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI	0,00	10.000,00

İşlemden işletme henüz vadesi gelmemiş, dolayısıyla şüpheli hale gelip gelmeyeceği belli olmayan bir alacağın şüpheli hale geleceğini tahmin ederek şüpheli alacaklar hesabına aktarmış ve bu alacağa karşılık ayırmıştır. Şartlar oluşmadan ayrılan bu karşılık manipülatif bir amaçla yapılmış olup giderleri artırmaya yöneliktir. Aynı zamanda bu işlem diğer manipülasyon yöntemlerinden; “Agresif Muhasebe” ve “Finansal Hile” yöntemlerine de girmektedir.

İşlem 3: İşletme dönem sonunda satılan ticari mallar maliyetini normalde kullandığı ortalama maliyet yöntemine göre □75.000 olarak belirlemişken manipülatif bir amaçla yöntemi değiştirmiş ve Son Giren İlk Çıkar (LIFO) yöntemine göre yeniden hesaplayarak □100.000 belirlemiş ve aşağıdaki şekilde kaydetmiştir.

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
621.01	SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ	SMM	100.000,00	0,00
153.01	TİCARİ MALLAR	SMM	0,00	100.000,00

Bu işlemde işletme satılan mallar maliyetini belirlerken normalde uyguladığı ortalama maliyet yöntemi yerine dönem giderlerini artırıp dönem karını olduğundan daha düşük göstermek amacıyla Son Giren İlk Çıkar (LIFO) yöntemini kullanmış ve satılan mallar maliyetini □100.000 olarak hesaplamıştır. Her ne kadar işletmenin hangi maliyet yöntemini kullanacağını kendisinin belirleme hakkı olsa da burada bu değişiklik manipülatif bir amaçla yapıldığı için bu işlemde bir manipülasyon söz konusudur.

İşlem 4: Dönem sonunda maddi duran varlıklar için ayrılması gereken amortisman tutarı □63.000 olarak hesaplanmışken, işletme giderleri artırmak amacıyla varlıkların tahmini faydalı ömür sürelerini düşük belirleyerek □93.000 amortisman gideri hesaplamış ve aşağıdaki gibi kaydetmiştir.

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
750.01	AR-GE GİDERLERİ	AMORTİSMANLAR	29.000,00	0,00
760.01	PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ	AMORTİSMANLAR	31.000,00	0,00
770.01	GENEL YÖNETİM GİDERLERİ	AMORTİSMANLAR	33.000,00	0,00
257.01	BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR	AMORTİSMANLAR	0,00	93.000,00

Vergi mevzuatına göre duran varlıkların faydalı ömürleri ve amortisman oranları Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın yayınladığı tebliğlere göre belirlenmektedir. Türkiye Muhasebe Standartları TMS 16 Maddi Duran Varlıklar standardına göre ise bir varlığın faydalı ömrünü ve amortisman süresini işletme kendisi tahmin edebilmektedir. Bu örnekte işletme amortismanına tabi duran varlıklarının faydalı ömürlerini, giderleri olduğundan fazla göstermek amacıyla manipülatif bir biçimde düşük belirlemiş ve ayrılan amortisman giderlerinin yüksek çıkmasına sağlamıştır.

3.1.3.2. Kârın İstikrarlı Hâle Getirilmesi Yöntemine Göre Olumsuz Manipülatif İşlemler

İşlem 5: İşletmenin menkul kıymetler grubunda kayıtlı olan hisse senetlerinden □7.000 maliyetli hisse senedi □12.000 ye banka aracılığı ile satılmış ve işletme satış işlemini aşağıdaki gibi kaydetmiştir.

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
102.01	VADESİZ TL HESAPLAR	MENKUL KIYMET SATIŞ KARLARI	12.000,00	0,00
110.01	HİSSE SENETLERİ	MENKUL KIYMET SATIŞ KARLARI	0,00	7.000,00
380.01	GELECEK AYLARA AİT GELİRLER	MENKUL KIYMET SATIŞ KARLARI	0,00	5.000,00

Hisse senedi satışından doğan kâr dönemin olağan gelirleri içerisinde menkul kıymet satış kârı olarak gösterilmesi gerekirken işletme dönem gelirlerini ve dönem kârını düşük göstermek amacıyla satıştan dolayı ortaya çıkan kârı erteleyerek gelecek aylara ait gelirler hesabına kaydetmiştir. Bu sayede dönem kârının olması gerekenden düşük raporlanması amaçlanmıştır.

İşlem 6: Dönem sonu itibarıyla işletmenin bankada bulunan vadeli mevduat hesabının bu döneme isabet eden faiz tahakkukunun □7.350 olduğu tespit edilmiş ancak işletme tahakkuk eden gelire ilişkin herhangi bir kayıt yapmamıştır.

Bu işlemde işletme, dönem sonunda dönemsellik ilkesine göre yapması gereken bir muhasebe kaydını yapmayarak manipülasyon yapmıştır. Dönem sonu itibarıyla işletmenin bankada bulunan vadeli hesabının, vade başlangıcından dönem sonuna kadar geçen süreye isabet eden faizi bu dönemin gelirdir. Tahakkuk esasına göre de henüz tahsil edilmemiş olsa bile bu döneme ait olan gelir tahakkuk kaydı yapılarak bu dönemde gelir kaydedilmelidir. Bu yöntem aynı zamanda “Yaratıcı Muhasebe” yöntemine göre de manipülatif işlem sayılabilir. İşlem ili ilgili olarak aşağıdaki gibi tahakkuk kaydı yapılması uygun olacaktır;

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
181.01	GELİR TAHAKKULARI	GELİR TAHAKKUKLARI	7.350,00	0,00
642.01	FAİZ GELİRLERİ	GELİR TAHAKKUKLARI	0,00	7.350,00

İşlem 7: İşletmenin aktifinde □35.000 maliyet bedeli ile kayıtlı bulunan ve □12.000 birikmiş amortismanı olan bir makine yenileme amacı olmadan □40.000 + KDV %18 den peşin satılmış ve işletme işlemi aşağıdaki gibi kaydetmiştir.

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
100.01	MERKEZ KASA	MDV SATIŞI	47.200,00	0,00
257.01	BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR	MDV SATIŞI	12.000,00	0,00
253.01	TESİS, MAKİNE VE CİHAZLAR	MDV SATIŞI	0,00	35.000,00
391.01	HESAPLANAN KDV	MDV SATIŞI	0,00	7.200,00
480.01	GELECEK YILLARA AİT GELİRLER	MDV SATIŞI	0,00	17.000,00

Bu işlemde işletme, dönem içinde satışı gerçekleşen duran varlığın satışından elde edilen kârı, dönem gelirleri içerisinde göstermeyerek Gelecek Yıllara Ait Gelirler hesabı ile ertelemiştir. Bu sayede dönem kârının olduğundan düşük çıkması amaçlanmıştır. Bu işlemde işletme, oluşan kârı 549 Özel Fonlar hesabına aktarabilecekken, olumsuz yönde manipülatif amaçla hareket ettiği için öz kaynaklar yerine yabancı kaynakları artırmayı seçmiştir.

İşlem 8: İşletmenin aktifinde kayıtlı bulunan bir depo işletmeye gelir getirmesi amacıyla aylık □1.500'den kiraya verilmiş ve 2 yıllık kira bedeli □36.000 banka aracılığı ile tahsil edilmiştir. İşletme işlemi aşağıdaki gibi kaydetmiştir.

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
102.01	VADESİZ TL HESAPLAR	KİRA GELİRLERİ	36.000,00	0,00
380.01	GELECEK AYLARA AİT GELİRLER	KİRA GELİRLERİ	0,00	18.000,00
480.01	GELECEK YILLARA AİT GELİRLER	KİRA GELİRLERİ	0,00	18.000,00

İşlemden işletme kiraya verdiği depo için 2 yıllık kira tutarı olan □36.000'yi peşin tahsil etmiş ve kira tutarının tamamını Gelecek Aylara\Yıllara Ait Gelirler hesabına kaydederek döneme ilişkin herhangi bir gelir kaydı yapmamıştır. Kiraya verme tarihinin dönemin içinde gerçekleştiği dikkate alınırsa bu döneme ait kira tutarının dönem geliri olarak kaydedilmesi gerekmektedir.

3.1.3.3. Büyük Temizlik Muhasebesi Yöntemine Göre Olumsuz Manipülatif İşlemler

İşlem 9: İşletme yeni bir şube açmak için girişimlerde bulunmuş ve □6.300 kuruluş ve örgütlenme maliyetini banka hesabından ödemiştir. Kuruluş giderlerini aktifleştirmeyi tercih etmeyerek aşağıdaki şekilde doğrudan gider olarak kaydetmiştir.

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
770.01	GENEL YÖNETİM GİDERLERİ	KURULUŞ VE ÖRGÜTLENME GİDERLERİ	6.300,00	0,00
102.01	VADESİZ TL HESAPLAR	KURULUŞ VE ÖRGÜTLENME GİDERLERİ	0,00	6.300,00

Bu işlemde işletme yeni bir şube için katlandığı kuruluş ve örgütlenme giderlerini, dönem giderlerini artırmayı hedeflediğinden, manipülatif bir amaçla aktifleştirmek yerine doğrudan gider yazmayı tercih etmiş ve dönem giderlerinin yüksek çıkmasını sağlamıştır. Bununla birlikte işlemin Duran Varlıkları azaltıcı bir etkisi de söz konusudur. Bu işlem aynı zamanda “Kâr Yönetimi” yöntemine göre manipülatif işlemlerden sayılabilir.

İşlem 10: İşletme hizmet binasının dış yalıtım ve mantolama işini □11.000 + KDV %18 bedelle yaptırmış işlemi aşağıdaki şekilde kaydetmiştir.

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
191.01	İNDİRİLECEK KDV	ÖZEL MALİYETLER	1.980,00	0,00
770.01	GENEL YÖNETİM GİDERLERİ	ÖZEL MALİYETLER	11.000,00	0,00
320.01	SATICILAR	ÖZEL MALİYETLER	0,00	12.980,00

Bu işlemde işletmenin sahip olduğu binada yapılan değer artırıcı bir harcama aktifleştirilmek yerine manipülatif bir amaçla doğrudan gider yazılmıştır. Bu sayede işletmenin dönem giderlerinin artırılması hedeflenmiştir. Aynı zamanda bu işlem de bir önceki işlemde olduğu gibi varlıkları azaltıcı bir etkiye sahiptir ve “Kâr Yönetimi” yöntemine göre manipülatif işlemlerden sayılabilir.

İşlem 11: ABC işletmesi faaliyet gösterilen işyerine ilişkin 2 yıllık kira bedeli olarak aylık 3.000'den toplam 72.000, 1/3 peşin, 1/3 bankadan ve 1/3 çek keşide ederek ödemiş ve aşağıdaki gibi kaydetmiştir.

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
770.01	GENEL YÖNETİM GİDERLERİ	KİRA GİDERLERİ TAHAKKUKU	72.000,00	0,00
100.01	MERKEZ KASA	KİRA GİDERLERİ TAHAKKUKU	0,00	24.000,00
102.01	VADESİZ TL HESAPLAR	KİRA GİDERLERİ TAHAKKUKU	0,00	24.000,00
103.01	VERİLEN ÇEKLER VE ÖDEME EMİRLERİ	KİRA GİDERLERİ TAHAKKUKU	0,00	24.000,00

Bu işlemde işletme, 2 yıllık kira bedelini peşin ödemiş olsa da tahakkuk esas ve dönemsellik ilkesi gereği sadece bu döneme ait olan kira tutarını doğrudan gider yazacak sonraki dönemlere ait olan kira tutarlarını ise Gelecek Aylara/Yıllara Ait Giderler hesabında ilgili döneme kadar erteleyecektir. Ancak işletme manipülatif bir amaçla dönem giderlerini yüksek ve dönem kârını düşük gösterecek şekilde 2 yıllık kira giderinin tamamını dönem gideri olarak kaydetmiştir.

3.1.3.4. Agresif Muhasebe Yöntemine Göre Olumsuz Manipülatif İşlemler

İşlem 12: İşletmenin yapılmakta olan yatırımlar hesabında bulunan ve yapımı eden tesis için harcanan 15.200 yatırım maliyeti, henüz yatırım tamamlanmamış olmasına rağmen Tesis, Makine ve Cihazlar hesabına aktarılmış ve aşağıdaki gibi amortismanına tabi tutulmuştur;

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
253.01	TESİS, MAKİNE VE CİHAZLAR	YAPILMAKTA OLAN YATIRIMLAR	15.200,00	0,00
258.01	YAPILMAKTA OLAN YATIRIMLAR	YAPILMAKTA OLAN YATIRIMLAR	0,00	15.200,00

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
770.01	GENEL YÖNETİM GİDERLERİ	TESİS AMORTİSMANLARI	1.520,00	0,00
257.01	BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR	TESİS AMORTİSMANLARI	0,00	1.520,00

Yapılmakta olan yatırımlar hesabında, yapımına devam edilen duran varlık yatırımları için yapılan harcamalar yer alırken bu hesapta biriken yatırım maliyetleri henüz tamamlanmadığı için amortismanına tabi tutulmaz. Ancak işletme işlemlerde görüleceği üzere yapımı eden tesis maliyetini, Tesis, Makine ve Cihazlar hesabına aktararak tamamlanmış gibi göstermiş ve maliyet tutarı üzerinden amortismanına tabi tutmuştur. Bu sayede dönem giderlerinin olduğundan yüksek gösterilmesi amaçlanmıştır. Bu işlem aynı zamanda; “Kâr Yönetimi” ve “Yaratıcı Muhasebe” yöntemlerine göre de manipülatif işlemlerden sayılabilir.

3.1.3.5. Yaratıcı Muhasebe Yöntemine Göre Olumsuz Manipülatif İşlemler

İşlem 13: Dönem sonunda işletmenin kasasında bulunan yabancı paralar için değerlendirme işlemleri sonucunda □3.950 kur artışından kaynaklanan kambiyo kârının oluştuğu tespit edilmiştir. Ancak işletme yabancı paraların değerlemesine ilişkin herhangi bir kayıt yapmamıştır.

Bu işlemde işletme yapması gereken bir muhasebe kaydını yapmayarak manipülasyon yapmıştır. Dönem sonu itibariyle kasada bulunan yabancı paraların değerlendirilerek döviz kurunun artması sebebiyle ortaya çıkan değer artışının Kambiyo Kârları hesabında gelir olarak, döviz kurunun düşmesi halinde ise ortaya çıkan değer kaybının ise Kambiyo Zararları hesabında gider olarak kaydedilmesi gerekmektedir. Ancak işletme kasasında bulunan yabancı paralar için kur artışından kaynaklanan kambiyo kârı oluşmasına rağmen bu kârı muhasebeleştirilerek dönem gelirlerinin ve dönem kârının olması gerekenden az görünmesini sağlamıştır. Bu işlem ile ilgili olarak aşağıdaki gibi bir kayıt yapılması uygun olacaktır;

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
100.02	DOLAR KASASI	YABANCI PARA DEĞERLEMESİ	3.950,00	0,00
646.01	KAMBİYO KÂRLARI	YABANCI PARA DEĞERLEMESİ	0,00	3.950,00

3.1.3.6. Finansal Hile Yöntemine Göre Olumsuz Manipülatif İşlemler

İşlem 14: İşletmenin alacak ve borç senetleri için dönem sonunda reeskont hesaplaması yapılmış; alacak senetleri için □6000, borç senetleri için □15.000 reeskont hesaplanmıştır. İşletme alacak senetleri için aşağıdaki gibi reeskont ayırırken borç senetleri için reeskont ayırmamıştır;

HESAP KODU	HESAP ADI	AÇIKLAMA	TL	
			BORÇ	ALACAK
657.01	REESKONT FAİZ GİDERLERİ	ALACAK SENETLERİNE REESKONT AYRILMASI	6.000,00	0,00
122.01	ALACAK SENETLERİ REESKONTU	ALACAK SENETLERİNE REESKONT AYRILMASI	0,00	6.000,00

Bu işlemde işletme alacak senetlerine reeskont uygulayarak reeskont faiz giderinin oluşmasına sebep olmuş böylece dönem giderlerini artırmıştır. Ancak aynı uygulamayı borç senetleri için yapmayarak reeskont faiz gelirinin ortaya çıkmasını engellemiştir. Bu sayede giderlerde artışa sebep olurken gelirleri sabit tutarak dönem kârını azaltıcı yönde manipülasyon yapmıştır. Diğer manipülasyon yöntemlerinden “Kâr Yönetimi” ve “Yaratıcı Muhasebe” yöntemlerine göre manipülatif işlem olarak ta kabul edilebilecek olan bu işlem vergi mevzuatına aykırılık içerdiği için “Finansal Hile” yöntemi içinde değerlendirilmiştir.

İşletmenin finansal durumunu ve finansal performansını olduğundan daha olumsuz göstermek amacıyla yaptığı manipülasyon işlemleri neticesinde ABC işletmesinin 31/12/2019 tarihli Dönem Sonu Bilançosunda ve Gelir Tablosunda, başta dönem kârı olmak üzere birçok kalemden olumsuz yönde değişiklikler meydana gelmiştir. ABC işletmesinin bilanço ve gelir tablosunu olduğundan daha olumsuz göstermek amacıyla yapmış olduğu manipülatif işlemler sonucunda ortaya çıkan Bilançosu Tablo 3.8.’te, Gelir Tablosu ise Tablo 3.9.’da verilmiştir.

Tablo 3.8. ABC İşletmesi 31/12/2019 tarihli Olumsuz Manipülasyonlar Sonrası Oluşan Dönem Sonu Bilançosu

İŞLETME AYRINTILI BİLANÇO

Tarih : 31.12.2019	
ABC İŞLETMESİ Dönem : 2019	
AKTİF (VARLIKLAR)	Cari Dönem
I- DÖNEN VARLIKLAR	392.450,00
A-HAZIR DEĞERLER	139.950,00
1-KASA	72.450,00
2-ALINAN ÇEKLER	53.000,00
3-BANKALAR	42.000,00
4-VERİLEN ÇEKLER VE ÖDEME EMİRLERİ (-)	27.500,00
B-MENKUL KIYMETLER	500,00
1-HİSSE SENETLERİ	18.000,00
5-MENKUL KIYMETLER DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI (-)	17.500,00
C-TİCARİ ALACAKLAR	171.000,00
1-ALICILAR	83.000,00
2-ALACAK SENETLERİ	94.000,00
3-ALACAK SENETLERİ REESKONTU (-)	6.000,00
7-ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR	50.000,00
8-ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI (-)	50.000,00
D-DİĞER ALACAKLAR	28.000,00
1-ORTAKLARDAN ALACAKLAR	25.000,00
5-DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR	3.000,00
E-STOKLAR	38.000,00
4-TİCARİ MALLAR	28.000,00
5-DİĞER STOKLAR	22.000,00
6-STOK DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI (-)	12.000,00
H-DİĞER DÖNEN VARLIKLAR	15.000,00
2-İNDİRİLECEK KATMA DEĞER VERGİSİ	0,00
6-PERSONEL AVANSLARI	15.000,00
II- DURAN VARLIKLAR	754.680,00
A-TİCARİ ALACAKLAR	176.000,00
1-ALICILAR	46.000,00
2-ALACAK SENETLERİ	130.000,00
C-MALİ DURAN VARLIKLAR	156.000,00
1-BAĞLI MENKUL KIYMETLER	156.000,00
D-MADDİ DURAN VARLIKLAR	422.680,00
3-BINALAR	146.000,00
4-TEŞİS, MAKİNE VE CİHAZLAR	130.200,00
5-TAŞITLAR	101.000,00
6-DEMİRBAŞLAR	128.000,00
8-BİRİKMİŞ AMORTİSMANLAR (-)	82.520,00
9-YAPILMAKTA OLAN YATIRIMLAR	0,00
AKTİF (VARLIKLAR) TOPLAMI	1.147.130,00

PASİF(KAYNAKLAR)

	Cari Dönem
I- KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	691.980,00
A-MALİ BORÇLAR	158.000,00
1-BANKA KREDİLERİ	158.000,00
B-TİCARİ BORÇLAR	360.910,00
1-SATICILAR	161.880,00
2-BORÇ SENETLERİ	199.030,00
C-DİĞER BORÇLAR	87.800,00
4-PERSONELE BORÇLAR	13.000,00
5-DİĞER ÇEŞİTLİ BORÇLAR	74.800,00
D-ALINAN AVANSLAR	22.000,00
1-ALINAN SİPARİŞ AVANSLARI	22.000,00
F-ÖDENECEK VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER	39.020,00
1-ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR	29.020,00
2-ÖDENECEK SOSYAL GÜVENLİK KESİNTİLERİ	10.000,00
H-GELECEK AYLARA AİT GELİRLER VE GİDER TAHAKKUKLARI	23.000,00
1-GELECEK AYLARA AİT GELİRLER	23.000,00
I-DİĞER KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	1.250,00
1-HESAPLANAN KDV	0,00
4-SAYIM VE TESELLÜM FAZLALARI	1.250,00
II- UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	220.000,00
A-MALİ BORÇLAR	185.000,00
1-BANKA KREDİLERİ	185.000,00
F-GELECEK YILLARA AİT GELİRLER VE GİDER TAHAKKUKLARI	35.000,00
1-GELECEK YILLARA AİT GELİRLER	35.000,00
III- ÖZ KAYNAKLAR	235.150,00
A-ÖDENMİŞ SERMAYE	300.000,00
1-SERMAYE	300.000,00
F-DÖNEM NET KARI (ZARARI)	-64.850,00
2-DÖNEM NET ZARARI (-)	64.850,00
PASİF (KAYNAKLAR) TOPLAMI	1.147.130,00

Tablo 3.9. ABC İşletmesi 01/01/2019 - 31/12/2019 Dönemi Olumsuz Manipülasyonlar Sonrası Oluşan Gelir Tablosu

İŞLETME AYRINTILI GELİR TABLOSU	
ABC İŞLETMESİ	Tarih : 31/12/2019
	Dönem : 2019
	Cari Dönem
A- BRÜT SATIŞLAR	385.000,00
1-YURTİÇİ SATIŞLAR	385.000,00
B- NET SATIŞLAR	385.000,00
C- SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	100.000,00
1-SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ (-)	100.000,00
BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	285.000,00
D- FAALİYET GİDERLERİ (-)	254.350,00
1-ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME GİDERLERİ (-)	29.000,00
2-PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ (-)	61.980,00
3-GENEL YÖNETİM GİDERLERİ (-)	163.370,00
FAALİYET KARI VEYA ZARARI	30.650,00
E- DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR (-)	85.500,00
1-KARŞILIK GİDERLERİ (-)	79.500,00
2-REESKONT FAİZ GİDERLERİ (-)	6.000,00
F- FİNANSMAN GİDERLERİ (-)	10.000,00
1-KISA VADELİ BORÇLANMA GİDERLERİ (-)	10.000,00
OLAĞAN KAR VEYA ZARAR (-)	-64.850,00
DÖNEM KARI VEYA ZARARI (-)	-64.850,00
DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI (-)	-64.850,00

ABC İşletmesinin Dönem Sonu Bilançosu ve Gelir Tablosunu olduğundan daha olumsuz göstermesine yönelik manipülatif işlemlerin sonuçları ve işletmenin gerçek finansal durumuna göre ortaya çıkan farklılıklar aşağıda maddeler halinde değerlendirilmiştir;

1. İşletmenin toplam aktifleri ve toplam pasifleri manipülasyonlar öncesi □1.288.250 iken, yapılan olumsuz yönlü manipülasyonlar sonrası işletmenin aktif ve pasif toplamı azalarak □1.147.130'ye düşmüştür.
2. Dönen ve duran varlıkların dağılımı incelendiğinde manipülasyon öncesi dönen varlıklar □448.750 iken, manipülasyonlardan sonra azalarak □392.450'ye düşmüştür. Duran varlıklar ise başlangıçta □839.500 iken, manipülasyonlar sonrası azalış göstererek □754.680'ye düşmüştür.

3. İşletmenin yabancı kaynakları incelendiğinde ise kısa vadeli yabancı kaynaklar toplamı manipülasyonlardan önce □694.934 iken olumsuz manipülatif işlemler sonrası □691.980'ye düştüğü görülmüştür. Kısa vadeli yabancı kaynaklarda önemli bir değişim olmamıştır. Bu durum, olumsuz manipülasyonların borç ve yükümlülük hesaplarından ziyade gelir ve gider hesapları ile yapılmasından kaynaklanmaktadır. İşletmenin uzun vadeli yabancı kaynaklar toplamı ise □201.500'den □220.000'ye çıkmıştır.
4. Öz kaynaklar toplamında ki değişikliklere bakıldığında, manipülasyon öncesi işletmenin öz kaynak toplamı □391.816 iken manipülasyonlardan sonra azalarak □235.150'ye düşmüştür.
5. İşletmenin olumsuz yönlü manipülasyonları sonucunda dönemin finansal durumu ve finansal performansı hakkında raporlarda ortaya çıkan en önemli değişiklik dönem karında gerçekleşmiştir. İşletmenin gerçek durumunu gösteren finansal raporlarında yer alan dönem karı tamamen ortadan kalkmış ve dönem zararı oluşmuştur. Gerçek finansal performansı gösteren gelir tablosunda □114.770 vergi öncesi kar varken, olumsuz manipülasyonlar neticesinde işletmenin aynı dönem gelir tablosunda □64.850 dönem zararı yer almaktadır.
6. Gerçek finansal durumda bilanço ve gelir tablosunda oluşan dönem karının sonucu olarak ödenmesi gereken □22.954 vergi karşılığı bulunurken, olumsuz manipülasyonlar sonucu dönem zararı olduğundan ödenecek vergi ortaya çıkmamıştır.
7. Manipülasyon işlemleri sonrasında bu farklılıkların dışında finansal tabloların diğer hesaplarında da birçok değişiklik meydana gelmiştir. Tablo 3.10.'da manipülasyon öncesi gerçek bilanço, olumlu manipülasyonlar sonrası ortaya çıkan bilanço ve olumsuz manipülasyonlar neticesinde ortaya çıkan bilanço olmak üzere üç farklı bilanço rakamları karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Bu sayede gerçek bilançoya göre olumlu ve olumsuz bilançoda nasıl değişiklikler olduğu daha detaylı olarak görülebilecektir. Tablo 3.11.'de de benzer şekilde işletmenin manipülasyonlar öncesi gerçek

finansal performansını gösteren gelir tablosu ile olumlu manipülasyonlar sonrası gelir tablosu ve olumsuz manipülasyonlar sonrası gelir tablosu olmak üzere üç farklı gelir tablosu karşılaştırmalı olarak verilmiştir. Ayrıca karşılaştırmalı tablolarda her bir hesap kalemi için meydana gelen olumsuz değişikliğe hangi işlem veya işlemlerin sebep olduğu yanlarında işlem numaraları ile gösterilmiştir.

8. İşletmenin manipülasyon işlemleri sonrası mali analiz sonucu bulunan bazı finansal oranlar da değişmiştir. Tablo 3.12.'de ise işletmenin manipülasyon öncesi finansal oranları ile olumlu manipülasyonlar sonrası ve olumsuz manipülasyonlar sonrası oluşan finansal oranları karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

Tablo 3.10. ABC İşletmesi Gerçek Bilançosu ile Olumlu Manipülasyonlar ve Olumsuz Manipülasyonlar Sonrası Oluşan Bilançolarının Karşılaştırılması

İŞLETME AYRINTILI BİLANÇO

ABC İŞLETMESİ	Tarih :	31.12.2019
	Dönem :	2019

AKTİF (VARLIKLAR)

	Gerçek Bilanço	Olumlu Bilanço	Olumsuz Bilanço	Olumsuz Değişime Sebebi Olan İşlemler
I- DÖNEN VARLIKLAR	448.750,00	908.460,00	392.450,00	
A-HAZIR DEĞERLER	143.900,00	143.900,00	139.950,00	
1-KASA	76.400,00	76.400,00	72.450,00	13
2-ALINAN ÇEKLER	53.000,00	53.000,00	53.000,00	
3-BANKALAR	42.000,00	42.000,00	42.000,00	
4-VERİLEN ÇEKLER VE ÖDEME EMİRLERİ (-)	27.500,00	27.500,00	27.500,00	
B-MENKUL KIYMETLER	10.500,00	174.000,00	500,00	
1-HİSSE SENETLERİ	18.000,00	174.000,00	18.000,00	
5-MENKUL KIYMETLER DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI (-)	7.500,00	0,00	17.500,00	1
C-TİCARİ ALACAKLAR	181.000,00	412.560,00	171.000,00	
1-ALICILAR	93.000,00	148.760,00	83.000,00	2
2-ALACAK SENETLERİ	94.000,00	223.800,00	94.000,00	
3-ALACAK SENETLERİ REESKONTU (-)	6.000,00	0,00	6.000,00	
7-ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR	40.000,00	40.000,00	50.000,00	2
8-ŞÜPHELİ TİCARİ ALACAKLAR KARŞILIĞI (-)	40.000,00	0,00	50.000,00	2
D-DİĞER ALACAKLAR	28.000,00	3.000,00	28.000,00	
1-ORTAKLARDAN ALACAKLAR	25.000,00	0,00	25.000,00	
5-DİĞER ÇEŞİTLİ ALACAKLAR	3.000,00	3.000,00	3.000,00	
E-STOKLAR	63.000,00	90.000,00	38.000,00	
4-TİCARİ MALLAR	53.000,00	78.000,00	28.000,00	3
5-DİĞER STOKLAR	22.000,00	12.000,00	22.000,00	
6-STOK DEĞER DÜŞÜKLÜĞÜ KARŞILIĞI (-)	12.000,00	0,00	12.000,00	
G-GELECEK AYLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI	7.350,00	85.000,00	0,00	
1-GELECEK AYLARA AİT GİDERLER	0,00	60.000,00	0,00	
2-GELİR TAHAKKUKLARI	7.350,00	25.000,00	0,00	6
H-DİĞER DÖNEN VARLIKLAR	15.000,00	0,00	15.000,00	
2-İNDİRİLECEK KATMA DEĞER VERGİSİ	0,00	0,00	0,00	
6-PERSONEL AVANSLARI	15.000,00	0,00	15.000,00	
II- DURAN VARLIKLAR	839.500,00	618.700,00	754.680,00	
A-TİCARİ ALACAKLAR	176.000,00	46.200,00	176.000,00	
1-ALICILAR	46.000,00	46.000,00	46.000,00	
2-ALACAK SENETLERİ	130.000,00	200,00	130.000,00	
C-MALİ DURAN VARLIKLAR	156.000,00	0,00	156.000,00	
1-BAĞLI MENKUL KIYMETLER	156.000,00	0,00	156.000,00	

D-MADDİ DURAN VARLIKLAR	454.200,00	519.200,00	422.680,00	
3-BİNALAR	146.000,00	171.000,00	146.000,00	
4-TEŞİS, MAKİNE VE CİHAZLAR	115.000,00	115.000,00	130.200,00	12
5-TAŞITLAR	101.000,00	101.000,00	101.000,00	
6-DEMİRBAŞLAR	128.000,00	98.000,00	128.000,00	
8-BİRİKMiŞ AMORTİSMANLAR (-)	51.000,00	21.000,00	82.520,00	4, 12
9-YAPILMAKTA OLAN YATIRIMLAR	15.200,00	55.200,00	0,00	12
E-MADDİ OLMAYAN DURAN VARLIKLAR	17.300,00	17.300,00	0,00	
3-KURULUŞ VE ÖRGÜTLENME GİDERLERİ	6.300,00	6.300,00	0,00	9
5-ÖZEL MALİYETLER	11.000,00	11.000,00	0,00	10
G-GELECEK YILLARA AİT GİDERLER VE GELİR TAHAKKUKLARI	36.000,00	36.000,00	0,00	
1-GELECEK YILLARA AİT GİDERLER	36.000,00	36.000,00	0,00	8, 11
AKTİF (VARLIKLAR) TOPLAMI	1.288.250,00	1.527.160,00	1.147.130,00	

PASİF(KAYNAKLAR)

	Gerçek Bilanço	Olumlu Bilanço	Olumsuz Bilanço	Olumsuz Değişime Sebep Olan İşlemler
I- KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	694.934,00	597.624,00	691.980,00	
A-MALİ BORÇLAR	158.000,00	133.000,00	158.000,00	
1-BANKA KREDİLERİ	158.000,00	133.000,00	158.000,00	
B-TİCARİ BORÇLAR	345.910,00	255.910,00	360.910,00	
1-SATICILAR	161.880,00	161.880,00	161.880,00	
2-BORÇ SENETLERİ	199.030,00	109.030,00	199.030,00	
3-BORÇ SENETLERİ REESKONTU (-)	15.000,00	15.000,00	0,00	14
C-DİĞER BORÇLAR	87.800,00	87.800,00	87.800,00	
4-PERSONELE BORÇLAR	13.000,00	13.000,00	13.000,00	
5-DİĞER ÇEŞİTLİ BORÇLAR	74.800,00	74.800,00	74.800,00	
D-ALINAN AVANSLAR	22.000,00	0,00	22.000,00	
1-ALINAN SİPARİŞ AVANSLARI	22.000,00	0,00	22.000,00	
F-ÖDENECEK VERGİ VE DİĞER YÜKÜMLÜLÜKLER	39.020,00	39.020,00	39.020,00	
1-ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR	29.020,00	29.020,00	29.020,00	
2-ÖDENECEK SOSYAL GÜVENLİK KESİNTİLERİ	10.000,00	10.000,00	10.000,00	
G-BORÇ VE GİDER KARŞILIKLARI	22.954,00	76.134,00	0,00	
1-DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI	22.954,00	76.134,00	0,00	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 13, 14
H-GELECEK AYLARA AİT GELİRLER VE GİDER TAHAKKUKLARI	18.000,00	0,00	23.000,00	
1-GELECEK AYLARA AİT GELİRLER	18.000,00	0,00	23.000,00	5
I-DİĞER KISA VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	1.250,00	5.760,00	1.250,00	
1-HESAPLANAN KDV	0,00	5.760,00	0,00	
4-SAYIM VE TESELLÜM FAZLALARI	1.250,00	0,00	1.250,00	
II- UZUN VADELİ YABANCI KAYNAKLAR	201.500,00	300.000,00	220.000,00	

A-MALİ BORÇLAR	185.000,00	210.000,00	185.000,00	
1-BANKA KREDİLERİ	185.000,00	210.000,00	185.000,00	
B-TİCARİ BORÇLAR	0,00	90.000,00	0,00	
2-BORÇ SENETLERİ	0,00	90.000,00	0,00	
F-GELECEK YILLARA AİT GELİRLER VE GİDER TAHAKKUKLARI	16.500,00	0,00	35.000,00	
1-GELECEK YILLARA AİT GELİRLER	16.500,00	0,00	35.000,00	7, 8, 11
III- ÖZ KAYNAKLAR	391.816,00	629.536,00	235.150,00	
A-ÖDENMİŞ SERMAYE	300.000,00	300.000,00	300.000,00	
1-SERMAYE	300.000,00	300.000,00	300.000,00	
B-SERMAYE YEDEKLERİ	0,00	25.000,00	0,00	
3-M.D.V. YENİDEN DEĞERLEME ARTIŞLARI	0,00	25.000,00	0,00	
F-DÖNEM NET KARI (ZARARI)	91.816,00	304.536,00	-64.850,00	
1-DÖNEM NET KARI	91.816,00	304.536,00	0,00	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 13, 14
2-DÖNEM NET ZARARI (-)	0,00	0,00	64.850,00	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 13, 14
PASİF (KAYNAKLAR) TOPLAMI	1.288.250,00	1.527.160,00	1.147.130,00	

Tablo 3.11. ABC İşletmesi Gerçek Gelir Tablosu ile Olumlu Manipülasyonlar ve Olumsuz Manipülasyonlar Sonrası Oluşan Gelir Tablolarının Karşılaştırılması

İŞLETME AYRINTILI GELİR TABLOSU

ABC İŞLETMESİ		Tarih:	31.12.2019	
		Dönem:	2019	
	Gerçek Gelir Tablosu	Olumlu Gelir Tablosu	Olumsuz Gelir Tablosu	Olumsuz Değişime Sebep Olan İşlemler
A- BRÜT SATIŞLAR	385.000,00	417.000,00	385.000,00	
1-YURTIÇI SATIŞLAR	385.000,00	417.000,00	385.000,00	
B- NET SATIŞLAR	385.000,00	417.000,00	385.000,00	
C- SATIŞLARIN MALİYETİ (-)	75.000,00	60.000,00	100.000,00	
1-SATILAN TİCARİ MALLAR MALİYETİ (-)	75.000,00	60.000,00	100.000,00	3
BRÜT SATIŞ KARI VEYA ZARARI	310.000,00	357.000,00	285.000,00	
D- FAALİYET GİDERLERİ (-)	169.530,00	79.530,00	254.350,00	
1-ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME GİDERLERİ (-)	19.000,00	9.000,00	29.000,00	4
2-PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİDERLERİ (-)	51.980,00	28.980,00	61.980,00	4
3-GENEL YÖNETİM GİDERLERİ (-)	98.550,00	41.550,00	163.370,00	4, 9, 10, 11, 12
FAALİYET KARI VEYA ZARARI	140.470,00	277.470,00	30.650,00	
E- DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GELİR VE KARLAR	32.800,00	103.200,00	-	
1-FAİZ GELİRLERİ	7.350,00	25.000,00	-	6
2-MENKUL KIYMET SATIŞ KARLARI	5.000,00	5.000,00	-	5
3-KAMBIYO KARLARI	3.950,00	3.950,00	-	13
4-REESKONT FAİZ GELİRLERİ	15.000,00	15.000,00	-	14
5-DİĞER OLAĞAN GELİR VE KARLAR	1.500,00	54.250,00	-	7, 8
F- DİĞER FAALİYETLERDEN OLAĞAN GİDER VE ZARARLAR (-)	65.500,00	-	85.500,00	
1-KARŞILIK GİDERLERİ (-)	59.500,00	-	79.500,00	1, 2
2-REESKONT FAİZ GİDERLERİ (-)	6.000,00	-	6.000,00	
G- FİNANSMAN GİDERLERİ (-)	10.000,00	-	10.000,00	
1-KISA VADELİ BORÇLANMA GİDERLERİ (-)	10.000,00	-	10.000,00	
OLAĞAN KAR VEYA ZARAR	97.770,00	380.670,00	-64.850,00	
H- OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR	17.000,00	-	-	
1-DİĞER OLAĞANDIŞI GELİR VE KARLAR	17.000,00	-	-	7
DÖNEM KARI VEYA ZARARI	114.770,00	380.670,00	-64.850,00	
I- DÖNEM KARI VERGİ VE DİĞER YASAL YÜKÜMLÜLÜK KARŞILIKLARI (-)	22.954,00	76.134,00	-	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 13, 14
DÖNEM NET KARI VEYA ZARARI	91.816,00	304.536,00	-64.850,00	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 13, 14

Tablo 3.12. Gerçek Finansal Oranlar ile Olumlu ve Olumsuz Manipülasyonlar Sonrası Finansal Oranların Karşılaştırılması

	Gerçek Bilanço	Olumlu Bilanço	Olumsuz Bilanço
Cari Oran	0,65	1,52	0,57
Asit - Test Oranı	0,56	1,37	0,51
Nakit Oranı	0,22	0,53	0,20
Stok Bağımlılık Oranı	8,58	3,11	14,51
Kaldıraç Oranı	0,70	0,59	0,80
Finansman Oranı	0,44	0,70	0,26
Borç/Öz sermaye Oranı	2,29	1,43	3,88
Maddî Duran Varlıklar/Öz sermaye Oranı	1,16	0,82	1,80
Duran Varlıklar/Devamlı Sermaye Oranı	1,41	0,67	1,66
Devamlı Sermayenin Bağımlılık Oranı	-0,17	0,27	-0,33
Aktif Karlılık Oranı	0,07	0,19	-0,05
Net Kar Marjı	0,23	0,73	-0,16
Öz Sermaye Karlılık Oranı	0,23	0,48	-0,27

Tabloda işletmenin finansal performansının yorumlanmasında kullanılan birçok oranı hem manipülasyonlar öncesi gerçek haliyle hem de iki yönlü manipülasyonlar sonrası ortaya çıkan halleriyle karşılaştırmalı olarak görmek mümkündür. İşletmenin olumsuz manipülasyonlar sonucu finansal oranlarında meydana değişiklikler değerlendirildiğinde işletmenin aleyhine olacak şekilde birçok değişikliğin olduğu görülmektedir. Cari oran manipülasyonlar öncesinde yani işletmenin gerçek finansal durumunda 0,65 iken olumsuz manipülasyonlar sonrası 0.57 ye düşmüştür. Bu oran olumlu manipülasyonlar sonrası ise 1.52 ye çıkmıştı. Dönen varlıkların kısa vadeli yabancı kaynakları karşılama gücü olarak bilinen cari oran işletmenin dönen varlıkları ile kısa vadeli borçlarını kaç kere ödeyebileceğini gösterir. Olumsuz manipülasyonlar sonrası gerçek duruma göre dönen varlıkların azalması ve kısa vadeli borçların artması ile bu oran işletmenin aleyhine olacak şekilde azalmıştır. Yine asit – test oranı işletmenin gerçek finansal durumunda 0,56 iken olumsuz manipülasyonlar sonrasında 0,51'e düşmüştür. Bir başka önemli oran olan nakit oranının ise 0,22'den 0,20 ye düştüğü görülmektedir. Bununla birlikte tabloda verilen diğer finansal oranlarda da işletmenin finansal göstergelerinin ve finansal performansının yorumlanmasında olumsuz etki edecek şekilde değişiklikler meydana gelmiştir.

İşletmenin yapmış olduğu olumsuz yönlü manipülasyonlar neticesinde dönem sonu bilanço ve gelir ve tablosunda gerçek duruma göre önemli ölçüde değişiklikler meydana gelmiştir. İşletmenin gerçek finansal durumunda yer alan dönem kârı tamamen ortadan kalkmış yerine işletme dönem zararı açıklamıştır. Aktif toplamı, dönen varlıkları, ticari alacakları ve stokları gibi önemli kalemlerinde ise azalışlar meydana gelmiştir. Ayrıca öz kaynaklar toplamı da azalmıştır. Ancak gerçek durumu yansıtan manipülasyon öncesi bilançoya göre kısa vadeli yabancı kaynaklarda önemli bir değişiklik olmamıştır. Bütün bu değişimler işletmenin finansal bilgilerine ve mali analiz sonucu bulunan finansal oranlarına ise olumsuz olarak yansımaktadır.

Sonuç olarak olumsuz manipülasyonlar sonrasında işletmenin finansal durumu piyasada olduğundan daha olumsuz ve zarar eden bir firma olarak görünecektir. Eğer işletmenin ele geçirilme maliyetinin düşürülmesi hedeflenmişse, firma değeri azalacağından ve hisse fiyatları düşeceğinden manipülasyonlar amacına ulaşmış olacaktır. Ayrıca olumsuz yönlü manipülasyonların bir diğer amacı da ödenecek vergi tutarını azaltmak olabilir. İşletmenin manipülasyonlar sonrası finansal raporlarında dönem zararı açıklaması ile döneme ilişkin gelir veya kurumlar vergisi ödemesi de söz konusu olmayacaktır. Gerçek finansal raporlarda açıklanan 114.770 ₺ dönem kârı, işletmenin kanunen kabul edilmeyen giderleri ve vergiye tabi olmayan gelirleri olmadığı kabul edilip vergi matrahı olarak dikkate alındığında 22.954 ₺ vergi ödemesi gerekmektedir. Bu tutar olumlu yönlü manipülasyonlar sonrasında dönem kârının 380.670 ₺ olarak açıklanması ile 76.134 ₺ ye çıkmaktadır.

Ancak olumsuz yönlü manipülasyonların olumsuz sonuçları da vardır. Her şeyden önce işletme gerçekte olduğundan daha kötü bir finansal performans açıkladığından kredi temininde zorlanabilir. Finansal durumu olumsuz görünen ve zarar eden bir işletmeye bankalar ve kredi kuruluşları kredi vermek istemeyeceklerdir. Aynı şekilde hammadde veya ticari mal tedarik edilen tedarikçiler de işletmeye kredili satış yapmakta isteksiz davranacaklardır. Açıklanan dönem zararı yöneticilerin performanslarını da olumsuz etkileyecek ücret ve prim talepleri

dikkate alınmayacağı gibi işten çıkarılmalarına da sebep olabilecektir. İşletme ortak olarak yeni yatırımcı bulmakta zorluk çekecektir zira yatırımcılar zarar eden bir işletmeye yatırım yapmak istemeyebilirler. Aynı zamanda mevcut ortaklarda herhangi bir temettü alamayacakları için yatırımlarının karşılığını alamadıklarını düşünecek ve işletmedeki sermaye paylarını ellerinden çıkarmak isteyebileceklerdir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İşletmeler kamuyu aydınlatma yükümlülüğün bir parçası olarak finansal bilgilerini dönemler itibariyle raporlar haline getirip kamuoyu ile paylaşmaktadırlar. Kamuya açıklanan finansal bilgilerin ve raporların gerçeği yansıtıp yansıtmadığı oldukça önemlidir. Zira bilgi kullanıcıları işletmenin açıkladığı bilgileri kullanarak karar almaktadırlar. Ancak bazen işletmeler farklı amaçlarla ve farklı yöntemlerle manipülasyonlar yaparak açıklayacakları finansal bilgileri ve raporları gerçeğe aykırı bir şekilde hazırlayıp sunabilirler.

Manipülasyon yapan işletmeler birçok farklı amaçlarla bu yola başvurabilir. İşletme finansal durumunu olduğundan daha olumlu ve daha karlı göstermek için manipülasyonlar yapabileceği gibi, olduğundan daha olumsuz ve zararlı göstermek içinde manipülasyonlar yapabilir. İşletmenin piyasa değerini artırmak, hisse senedi fiyatlarını yükseltmek, yöneticilerin ücret ve primlerini artırmak, daha kolay ve daha ucuz kredi bulabilmek ve satıcılarla olan ilişkileri işletme lehine düzenlemek olumlu yönde manipülasyonların amaçları olabilir. Bunun yanı sıra ödenecek vergi tutarını azaltmak, şirketin ele geçirilme maliyetini düşürmek, büyük temizlik muhasebesi gibi nedenler de olumsuz manipülasyonların amaçlarını oluşturabilir. Olumlu veya olumsuz manipülasyon yapmak isteyen bir işletmenin amacına göre kullanabileceği birçok yöntem bulunmaktadır.

Manipülasyon kavramı, manipülasyonların amaçları, yöntemleri ve uygulamalarının incelendiği çalışmada, bilanço manipülasyonlarına ilişkin örnek bir uygulama yapılmış ve mevcut bir işletmenin gerçek finansal durumunu gösteren bilançosu üzerinden yola çıkılarak öncelikle işletmenin bilançosunu olduğundan daha olumlu göstermesine yönelik manipülasyon işlemleri, daha sonra ise işletmenin bilançosunu olduğundan daha olumsuz göstermesine yönelik manipülasyon işlemleri örneklendirilmiştir. Manipülasyon işlemleri sonucunda bilançoda ve gelir tablosunda ortaya çıkan değişiklikler incelenerek, finansal açıdan sonuçları değerlendirilmiştir. Daha sonra aynı işletmenin bilançosunu olduğundan daha olumsuz göstermesine yönelik manipülasyon işlemleri yapılarak ortaya çıkan bilanço ve gelir tablosunda ne

gibi değişiklikler olduğu ve işletmenin finansal durumuna etkileri açıklanmıştır. Ayrıca işletmenin gerçek bilançosu ile olumlu ve olumsuz manipölasyonlar sonrası oluşan bilanço ve gelir tabloları karşılaştırmalı olarak verilerek farklılıklar değerlendirilmiştir.

Yapılan örnekle uygulamada olumlu manipölasyon işlemleri neticesinde işletmenin başta dönem karı olmak üzere aktif toplamı, dönen varlıkları, öz kaynakları artmıştır. Kısa vadeli yabancı kaynaklar toplamı ise azalmıştır. Bunun sonucunda işletmenin bilançosunun yorumlanmasında önemli göstergelerden olan bazı finansal oranlar da olumlu yönde değişiklikler olmuştur. İşletmenin dönem karının artması ve finansal oranlarının iyileşmesi ile piyasa değerinin artması ve buna bağlı olarak hisse fiyatlarının yükselmesi, borçlanma maliyetlerinin düşmesi, yöneticilerin ücret ve prim taleplerinin artması olumlu yönde manipölasyonlar ile ortaya çıkabilecek sonuçlardır. Bu olumlu gelişmelerin dışında ortaya çıkan ve olumsuz olarak değerlendirilebilecek bir değişiklik ise ödenecek vergi tutarının artmasıdır. İşletmenin gerçek durumuna göre dönem karında önemli bir artış olmasıyla birlikte kardan ödenecek vergi tutarı da önemli bir biçimde artmıştır.

Olumsuz yönlü manipölasyon işlemleri neticesinde ise işletmenin dönem karı tamamen ortadan kalkmış ve yerine dönem zararı oluşmuştur. Bununla birlikte aktif toplamı, dönem varlıkları ve öz kaynakları da azalmıştır. Kısa vadeli yabancı kaynakları ise artmıştır. Olumsuz manipölasyonlar sonucunda işletmenin bilançosunda yapılacak mali analiz sonucu bulunacak finansal oranlarda olumsuz değişiklikler olmuştur. İşletmenin piyasa değeri azalmıştır. Yatırımcıların işletmeye ilgisinin azalması ve kredi temininde zorluklar yaşanması bazı sonuçlardandır. Olumlu tek gelişme olarak ise ödenecek vergi tutarının azalması söylenebilir. Olumsuz manipölasyonlar sonucunda dönem karının dönem zararına dönüşmesi ile ödenecek vergi çıkmamış ve sonuç olarak işletmenin vergi yükümlülüğü doğmamıştır.

Çalışmanın örnekle uygulamaya ilişkin bu sonuçları dışında manipölasyonların tespitine ve engellenmesine yönelik önerilerimiz ise aşağıdaki gibidir;

1. Manipülasyonların engellenebilmesi için vergi mevzuatımızda yer alan düzenlemeler ile muhasebe standartları vergi alacağını kaybına neden olmadan birbirine uyumlu hale getirilmeli, raporlamadaki çift başlılık ortadan kaldırılmalı ve aynı konuda farklı düzenlemelerde yer alan farklı hükümler kaldırılmalıdır.
2. Manipülasyonların birçoğunun muhasebe standartlarında ki esnekliklerden ve muhasebe politikalarındaki değişikliklerden yararlanılarak yapıldığı düşünülürse, mümkün olduğunca esneklik içeren düzenlemeler azaltılmalıdır. Böylece işletmelerin muhasebe uygulamalarında seçenekleri azalacaktır. Örneğin aynı hesap kalemi ile ilgili olarak farklı değerlendirme ölçülerinin var olması sonucunda işletmelerin seçenekleri artmakta ve manipülasyonlar için uygun şartlar oluşmaktadır.
3. Ülkemizde belirli kriterlere göre belirli büyüklüğü aşan şirketler için bağımsız denetim zorunludur. Manipülasyonların birçoğu bağımsız denetim sonucunda tespit edilebilir. Bu sebeple bağımsız denetime tabi şirketlerin kapsamı genişletilerek çok daha fazla sayıda şirketin bağımsız denetime tabi olması sağlanmalıdır. Bağımsız denetim her ne kadar finansal tabloların gerçeğe uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığı konusunda TDS'lere göre makul bir güvence sağlasa da manipülatif işlemlerin engellenmesinde ve işletmelerin manipülasyonlara yönelmesinde caydırıcı etkisi olabilir.
4. Ödenecek vergi tutarını azaltmak önemli manipülasyon amaçlarından bir tanesidir. Özellikle ülkemizde yüksek vergi oranları dikkate alınırca yapılan manipülasyonların büyük çoğunluğun ödenecek vergi tutarını azaltmak amacıyla yapıldığı söylenebilir. Bu konuda yapılan birçok çalışmada bunu teyit etmektedir. Bu nedenle vergi oranlarının daha âdil bir şekilde belirlenmesi ve daha makul oranlara çekilmesi bu amaçla yapılacak manipülasyonları engelleyemeye yardımcı olacaktır. Bununla birlikte vergi idaresinin vergi denetimlerini artırması ve denetimleri tabana yayması ile

ödenecek vergi tutarını azaltmak amacıyla yapılan manipülasyonların tespitinde artışlar sağlanabilir.

5. Vergi idaresinin yapacağı denetimlerde elektronik denetim sistemleri geliştirilmeli ve uygulama alanları artırılmalıdır. Bu sayede manipülatif işlemi bir şekilde belgelendirmek isteyecek olan işletme karşılıklı denetimlerle daha kolay tespit edilebilecektir. Manipülasyonların tespitinde vergi idaresine beyan edilen BA (Büyük Alışlar) ve BS (Büyük Satışlar) formları gibi e-beyanname sistemi üzerinden yapılan beyanlar ve bunların sonucunda yapılan çapraz denetimler sahte belge kullanımının tespitinde çok önemlidir.
6. Özellikle beyana tabi vergilerde mükellefin beyan ettiği geliri ile harcamaları elektronik sistemler üzerinden karşılaştırılmalıdır. Bu sayede daha az vergi ödemek amacıyla kârlarını düşük beyan ederek manipülasyon yapan mükellefler kolaylıkla tespit edilebilir. Örneğin yıllık gelir vergisini manipülasyonlar sonucunda çok düşük beyan eden bir mükellefin Bankalar Arası Kart Merkezi aracılığıyla kredi kartı harcamaları tespit edilerek beyan ettiği gelir ile karşılaştırılabilir. Eğer beyan edilen gelir ile kredi kartı harcamaları arasında ki fark çok yüksekse manipülasyonların varlığından söz edilebilir ve mükellef denetime tabi tutulabilir. Buna ek olarak mükellef beyan ettiği gelir yerine yaptığı harcamalar üzerinden vergilendirilebilir. Bu sayede hem devletin vergi kaybı önlenmiş olacak hem de manipülasyona yönelmelerin önüne geçilebilecektir.
7. Manipülasyon yapan bir işletme hem bilgi kullanıcılarını hem de toplumu yanıltmaktadır. Her şeyden önce manipülasyon topluma karşı yapıldığı için sosyal sorumluluk kavramına aykırıdır. İşletmenin içinde yaşadığı toplumu kamuyu aydınlatma yükümlülüğü gereği doğru bilgilendirmesi gerekirken bu yapılmamakta hatta tam tersi yanlış bilgiler ile bilgi kullanıcıları yönlendirilmeye çalışılmaktadır. Bu sebeple muhasebenin uygulayıcıları en alttan en tepeye kadar sosyal sorumluluk kavramına bağlı kişiler olmalıdır.

Bunun için muhasebe uygulayıcıların eğitimleri çok önemlidir. Muhasebe meslek eğitiminde uygulayıcılara sosyal sorumluluk kavramı çok iyi anlatılmalı ve topluma karşı dürüst, güvenilir ve sorumlu davranmanın önemi vurgulanmalıdır. Sosyal sorumluluğa inanan bir muhasebe uygulayıcısı kolay kolay manipülasyon yapmaya yanaşmayacaktır. Dolayısıyla muhasebe öğretiminin sosyal sorumluluk kavramını önceleyen bir bilinçle yapılması manipülasyonların engellenmesine büyük katkı sağlayacaktır.

Sonuç olarak işletmeler çok farklı nedenlerle ve çok farklı amaçlarla manipülasyonlar yapabilmektedir. Bu manipülasyonları yaparken bazen muhasebe sistemi içerisinde yer alan esnekliklerden ve seçimlik haklardan yararlanmakta bazen de muhasebe hilesi dediğimiz açıkça gerçeğe aykırı uygulamalara başvurmaktadırlar. Manipülasyonlarda asıl sorumluluk işletmenin kendisinin olmakla birlikte manipülasyonları ortaya çıkarmakta esas itibariyle bağımsız denetçilerin görevidir. Manipülasyonları engellemeye yönelik düzenlemeler ise başta Türkiye Muhasebe Standartları ve Türkiye Denetim Standartlarını yayımlayan KGK olmak üzere ilgili tüm devlet kurumları tarafından yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

Abbott, L. J., (2000), “The Effects of Audit Committee Activity and Independence on Corporate Fraud”, *Managerial Finance*, Vol: 26, No: 11.

Abdioğlu, H., (2007), “Hilelerin Önlenmesi ve Ortaya Çıkarılmasına Yönelik Proaktif Yaklaşımlar”, *Muhasebe ve Denetime Bakış*, Mayıs 2007, 119-138.

Abdul Aris, N., Othman, R., Arif, S. M., Abdul Malek, M. A., ve Omar, N. (2013, June). *Fraud Detection: Benford’s Law vs Beneish Model*, IEEE Symposium on Humanities, Science and Engineering Research, Penang, Malaysia, Conference Paper,726-731.

Akbulut, Y., (2001), “Sermaye Piyasasının Gelişmesinde Muhasebe Bilgilerinin Önemi”, *Mevzuat Dergisi*, Yıl: 4, Sayı: 41, (<http://www.mevzuatdergisi.com/>) 02.03.2009.

Albornoz, B. Gill J. ve J. Alcarria, (2003), “Analysis and Diagnosis of Income Smoothing In Spain”, *Europeen Accounting Review*, Sayı: 12, No: 3.

Alkan, B. Ş., (2018), “Muhasebe Teorisi ve Uygulamaları Açısından Muhasebe Bilgisinin Niteliksel Özellikleri” *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, Özel Sayı, 819-837

Aren, S., (2003), “Yöneticilerin Kâr Yönetimi ile İlgili Tutumları ve İMKB’de Bir Uygulama”, T.C. Gebze Yüksek Teknoloji Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Gebze.

Arı, M., (2007), “Finansal Raporlamaya Olan Güvenin Arttırılmasına Yönelik Yeni Yaklaşımlar”, T.C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.

Artar, Y., (2016), “Türkiye’de Yasal Boşluk ve Esnekliklerden Yararlanılarak Gerçekleştirilen Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları” , *Vergi Dünyası Dergisi*, Yıl: 2016, Sayı:418, 36-47.

Beneish, M. D.(1999). The Detecting Of Earnings Manipulation, Financial Analysts Journal, 55(5), 24-36.

Beneish, M., (2001), “Earnings Management: A Perspective”, (http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=269625) 15.12.2008.

Bezirci, M. ve Karahan, N. S. (2015). Muhasebe Kayıt Sürecindeki Manipülasyonların Neden ve Sonuç İlişkisinin Değerlendirilmesi, Selçuk Üniversitesi İİBF Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 15(29), 216-240.

Bilge, S. ve İ. Çelikleş, (2005), “Yatırımcının Bilgiye Erişmesinde Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) Web Sitesinin Securities and Exchange Commission (SEC) Web Sitesi ile Karşılaştırılmalı Analizi”, Uluslararası Finans Sempozyumu, Marmara Üniversitesi, 9–10 Haziran 2005, İstanbul.

Bolak, M., (2000), İşletme Finansı, Birsen Yayınevi, İstanbul.

Çelik, O., (2002), “Sermaye Piyasasında Gönüllü Açıklama”, Muhasebe Ve Denetime Bakış, Yıl: 2, Sayı: 6, Şubat 2002.

Çıtak, N., (2009), “Yaratıcı Muhasebe Hileli Finansal Raporlama Mıdır?”, Mali Çözüm Dergisi, Sayı: 91, 81-112.

DeAngelo, L. E., (1986), “Accounting Numbers as Market Valuation Substitutes: A Study of Management Buyouts of Public Stockholders”, The Accounting Review, Sayı: 61, No: 3, 400-420.

Dechow, P. M. ve D. J. Skinner, (2000), “Earnings Management: Reconciling the Views of Accounting Academics, Practitioners and Regulators”, Accounting Horizons, Sayı: 14, No: 2, 235.

Dechow, P. M., Sloan, R. G. ve A. P. Sweeney (1995) “Detecting Earnings Management”, The Accounting Review, Sayı: 70, No: 2, 193-225.

Demir, V. ve Bahadır, O. (2007). Muhasebe Manipülasyonu - Yöntemler ve Teknikler, Muhasebe ve Finansman Dergisi, 58 (Nisan), 41-53.

Demir, V. ve O. Bahadır, (2007), “Muhasebe Manipülasyonu Yöntemler ve Teknikler” Mali Çözüm Dergisi, İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası (İSMMMO) Yayın Organı, Sayı: 84, Kasım-Aralık 2007, 103-120.

Elitaş, B. L. (2013). Muhasebe Manipülasyonu ve Muhasebe Bilgi Kalitesine Etkisi, Muhasebe ve Finansman Dergisi, 58 (Nisan), 41-53.

Emir, M., (2008), “Hile Denetimi”, Mali Çözüm Dergisi, İSMMMO Yayın Organı, Sayı: 86, Mart/Nisan 2008, 109-124.

Ercan, M. K. ve Ü. Ban, (2005), Finansal Yönetim, 2. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara

Erdoğan, N., (2002), “Hileler Karşısında Denetçinin Sorumluluğu ve SAS. No: 82”, Muhasebe ve Denetime Bakış, Yıl: 2, Sayı: 6, Şubat 2002.

Fındık, H. ve Öztürk, E. (2016). Finansal Bilgi Manipülasyonunun Beneish Modeli Yardımıyla Ölçülmesi: BIST İmalat Sanayi Üzerine Bir Araştırma, İşletme Araştırmaları Dergisi, 8(1), 483-499.

Griffiths I., (1996), New Creative Accounting Palgrave Macmillan Hardcover, Palgrave Macmillan, New Edition, London, 1996.

Healy, P. M., (1985), “The Effect of Bonus Schemes on Accounting Decisions,” Journal of Accounting and Economics, Sayı: 7, 85-107.

Hsieh, L. F. ve Y. T. Tsai, (2006), “Information Asymmetry, Creative Accounting and Moral Choice: An Apocalypse of Procomp Informatic Ltd.”, Journal of American Academy of Business, Cambridge, Sayı: 6, No: 2.

HSPM, (2003), “Hisse Senedi Piyasasında Manipülasyon Kullanılan Yöntem Örnekleri Manipülatif İşlem Kalıbı Örnekleri Korunma Yolları”, Sermaye Piyasası

Kurulu, (<http://www.spk.gov.tr/displayfile.aspx?action=displayfile&pid=7&menuid=3&subid=0>) 01.02.2009.

Hui, T. L. ve Q. K. Fatt, (2007), “Strategic Organizational Conditions For Risks Reduction and Earnings Management: A Combined Strtategy and Auditing Paradigm”, *Accounting Forum*, Sayı: 31, 179–201.

Irmak, R., Kurnaz, G., Çağlayan, B. ve B. Bal, (2002), *Muhasebenin Genel Esasları Muhasebe Hata ve Hileleri ile Bunların Tespit Yöntemleri*, Şafak Matbaacılık, Ankara.

Jones, J. J. (1991). *Earnings Management During Import Relief Investigations*, *Journal of Accounting Research*, 29 (2), 193-228

Karasioğlu, F. ve T. Taner, (1998), “Kamunun Aydınlatılması Açısından Finansal Bilgi Kaynakları ve Bağımsız Dış Denetim Fonksiyonu”, *Çukurova Üniversitesi İİBF Dergisi*. Cilt: 8. Sayı: 1, 133-144.

Karasioğlu, F., (1998), “İçeriden Öğrenenler Ticareti (Insider Trading) ve Türkiye’de Muhasebenin Yatırımcılara Bilgi Sağlama Sorumluluğu”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, Sayı: 3, Yıl: 1998, 113-122.

Kirschenheiter, M. ve N. D. Melumad, (2002), “Can Big Bath and Ear-nings Smoothing Co-Exist As Equilibri-um Financial Reporting Strategies?”, *Journal of Accounting Research*, Sayı: 40, No: 3.

Klein, A., (2003), “Likely Effects of Stock Exchange Governance Proposals and Sarbanes–Oxley on Corporate Boards and Financial Reporting”, *Accounting Horizons*. Sayı: 17, No: 4, 346-347.

Küçüksözen, C. ve G. Küçükkocaoğlu, (2005), “Finansal Bilgi Manipülasyonu: İMKB Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma”, “1st International Accounting Conference On The Way To Convergence”, *Muhasebe Bilim Dünyası (Möдав) Bildiri Kitabı*, İstanbul.

Küçüksözen, C., (2004), “Finansal Bilgi Manipülasyonu: Nedenleri, Yöntemleri, Amaçları, Teknikleri, Sonuçları Ve İMKB Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma”,

T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Bölümü Anabilim Dalı,
Doktora Tezi, Ankara.

Küçüksözen, Cemal. ve K. Küçükkocaoğlu. (2004), “Finansal Bilgi Manipülasyonu: İMKB Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma”, 1st International Accounting Conference On The Way To Convergence" Kasım 2004, İstanbul, Muhasebe Bilim Dünyası (Möдав) Bildiri Kitabı.2005.

Lev, B., (2003), “Corporate Earnings: Facts and Fiction”, The Journal of Economic Perspectives, Sayı: 17, No: 2, 27-50.

Maliye Hesap Uzmanları Derneği - MHUD, 2004: 128

Muğan, C. Ş. ve N. H. Akman, (2005), Principles of Financial Accounting New Dimensions in Financial Reporting, Second Edition, Gazi Kitabevi, Ankara.

Mulford, C. W.ve E. E. Comiskey, (2002), The Financial Numbers Game, Detecting Creative Accounting Practices, John Wiley & Sons.

Needles, B. E. ve M. Powers, (2007), Principles of Financial Accounting, Houghton Mifflin Harcourt (hnh), Boston.

Nelson, M. W., Elliott, J. A. ve R. L. Tarpley, (2002), “Evidence From Auditors About Managers’ and Auditors’ Earnings Management Decisions”, The Accounting Review, Sayı: 77, 175-202. “Oxford Word power Dictionary”, Oxford University Press: 2006.

Nwoye, U.J., Okoye, E. ve Oraka, A. O. (2013). Beneish Model as Effective Complement to the Application of SAS No. 99 in the Conduct of Audit in Nigeria, Management and Administrative Sciences Review, 2(6), 640-655.

Örten, R., Kaval H. ve A. Karapınar, (2007), Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartları, Gazi Kitabevi, Ankara.

Özcan, M. (2007) “Kâr Yönetimi Uygulamalarına İlişkin Etik Yargı Farklılıkları”, T.C. Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Gebze.

Parlakkaya, R., (2004), Özel Amaçlı Girişimlere İlişkin Muhasebe Sorunları, 1. Basım, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Pirgaip, B., (2008), “Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının Türk Sermaye Piyasasının Şeffaflık Seviyesine Etkisi ve Ampirik Bir Çalışma”, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Muhasebe/Finansman Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Rezaee, Z., (2002), Financial Statement Fraud Prevention and Detection, John Wiley&Sons Inc.

Rezaee, Z., (2005), “Causes, Consequences, and Deterrence of Financial Statement Fraud”, Critical Perspectives on Accounting, Sayı: 16, No: 3, 277–298.

Ronen, J., Tzur J. ve V. L. Yaari, (2006), “The Effect Of Directors’ Equity Incentives On Earnings Management”, Journal of Accounting and Public Policy, Sayı: 25, 359-389.

Schilit, Howard M., (2002), Financial Shenanigans, 2. Edition, McGraw Hill Companies New Jersey.

Scott, W. R., (1997), Financial Accounting Theory, Upper Saddle River, Prentice-Hall, Scarborough, New Jersey.

Siegel J. G. ve J. K. Shim, (2005), Dictionary of Accounting Terms, Fourth Edition, Barron’s Educational Series.

Spathis, C., (2000) “Detecting False Financial Statements Using Published Data: Some Evidence From Greece”, Managerial Auditing Journal, Vol : 17, No: 4 , pg. 179-191.

Stolowy, H., Breton, G., (2000), “A Review of Research on Accounts Manipulation”, Paper for the Annual Congress of European Accounting Association, 29-31 March 2000.

Stolowy, H. ve Breton, G. (2004) "A Literature Review and Proposed Conceptual Framework " Review of Accounting&Finance, 3(1): 2-66

Stolowy, H., M.J. Lebas (2006), *Financial Accounting and Reporting: A Global Perspective* (2. Baskı), Boston, ABD: Cengage Learning.

Tepeli, Y. ve Kayıhan, B. (2016). Muhasebe Manipülasyonunun Beneish Modeli İle Tespit Edilmesi: Bist Gıda Maddeler Sanayi Sektöründe Bir Uygulama, *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 4(4), 245-264.

Uğurlu, M. ve Sevim, Ş. (2015). Finansal Tablolardaki Hile Riskinin Tahmin Edilmesinde Karma Modellerin Nispi Başarısı Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 65-88.

Varıcı, İ. ve Er, B. (2013). Muhasebe Manipülasyonu ve Firma Performansı İlişkisi: İMKB Uygulaması, *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 13 (1), 43-52.

Wiedman, C.I., (1999), "Instructional case: Detecting earnings manipulation, *Issues in Accounting Education*, Vol: 14, No:1, pg: 145-176, February 1999.

Young M. R., (2002), *Accounting Irregularities and Financial Fraud A Corporate Governance Guide*, Second Edition, Aspen Law & Business

Yörük, Nevin, Ebubekir DOĞAN.(2009), *Finansal Bilgi Manipülasyonu ve Finansal Bilgi Manipülasyonun Belirlenmesine Yönelik İ.M.K.B'da Bir Uygulama*. (1. Basım). Ankara: Detay Yayıncılık

193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu

213 Sayılı Vergi Usul Kanunu

3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu

5520 Sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu

6362 Sayılı Sermaye Piyasası Kanunu

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5947addb725713.63420711(Erişim Tarihi:06.05.2017).